

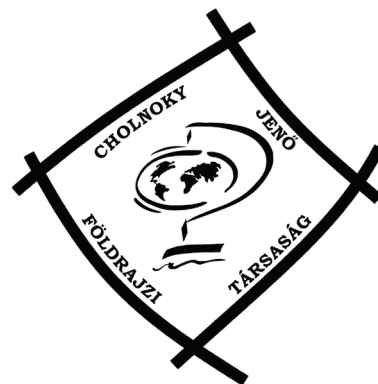
2008

COLLEGIUM GEOGRAPHICUM

5. szám - Turizmusföldrajz

a Cholnoky Jenő
Földrajzi Társaság
tanulmánygyűjteménye

Ábel Kiadó
Kolozsvár

Collegium Geographicum

Cholnoky Jenő Földrajzi Társaság

400101-Kolozsvár, Tipografei utca 12/1. Kolozs megye, Románia

www.cholnoky.ro

Címlapfotók: Barcelonai La Sagrada Familia (fotó: Lázár István), Brassói Fekete-templom (www.szekelyfoldiinfo.ro), Vargyas-szorosí Kőcsűr (fotó: Antal Levente), Kolozsvári Mátyás-szobor (fotó: Lázár István)

Szerkesztők:

Pál Zoltán

Csiki Boglárka

Lázár István

Lektorok:

Michalkó Gábor

A tanulmánykötet kiadását a Szülőföld Alap támogatta.

ISSN 2065 - 3859

Ábel Kiadó

400304 Cluj Napoca, str. Eremia Grigorescu nr. 35

tel./fax.: 0264-420001

e-mail: abelkiado@yahoo.com

www.abelkiado.ro

Tartalom

Multikulturális rendezvények-Fogalomelemzés és a Brassói EtNovember Fesztivál esettanulmánya	5
<i>Bálint Emőke</i>	
Hop-on–hop-off világ . . . hop-on–hop-off Románia	15
<i>Ihos Andreea</i>	
Románia országimage-e - a német nyelvterületeken élők szemében	31
<i>Boér Alíz</i>	
„Lássunk világot!”- osztálykirándulások középiskolában	41
<i>Demeter Ágota-Dorottya</i>	
Vargyas-szoros, az „Elveszett Világ” tükrében	53
<i>Takács Ágnes</i>	
Ökoturisztikai egységek Romániában	71
<i>Farkas Brigitta-Éva</i>	
Kastélyturizmus Erdélyben	81
<i>Lőrincz Márta</i>	
Javaslatok a Homoród mente természeti turizmusának fejlesztésére	91
<i>Péter Izabella</i>	
India, mint a kínálat része a román turisztikai piacon	99
<i>Barabás Erika</i>	
Művészettörténeti barangolás a két Homoród mentén	111
<i>Gyöngyössy Katalin</i>	

Multikulturális rendezvények

-Fogalomelemzés és a Brassói EtNovember Fesztivál esettanulmánya-

Bálint Emőke*

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Földrajz Kar, Kolozsvár,
Turizmusföldrajz szak

MULTICULTURALITATE ŞI EVENIMENTE MULTICULTURALE - Analiză a conceptului şi studiu de caz a Festivalului EtNovember din Braşov- Multiiculturalitatea a devenit un concept foarte des folosit în prezent, totuşi termenele din jurul acestuia nu sunt exact clarificate. În zilele noastre, numărul turiştilor atraşi de festivale se află în creştere, de asemenea a crescut şi interesul faţă de cultură. Contopirea acestor schimbări asigură creşterea interesului turistic a unei destinaţii; deci un festival interactiv, multicultural pare a fi cel mai eficace ofertă turistică într-un oraş (mai ales unul multicultural), cum este oraşul Braşov. Luând în considerare aceste fapte, în urma cercetării (făcută în 2007-2008), am analizat multiculturalitatea ca termen şi cel mai recunoscut festival a oraşului Braşov, din diferite puncte de vedere.

MULTICULTURALITY AND MULTICULTURAL OUTINGS - Analysis of the concept and case study of the EtNovember Festival, in Braşov - Multiculturality has become a very used concept in the present, however, the terms that surround it are not exactly clarified. In our days the number of tourists attracted by outings is in growth, same as the interest for culture. The amalgamation of these changes assure the increase of touristic interests of a town (especially a multicultural one, like Braşov). Considering these facts, in the course of my research (done in 2007-2008) I analyzed multiculturality as a term and the most recognised festival in Brasov city from different points of view.

Bevezetés

A multikulturalitás a jelenkor egyik legdivatosabb fogalma (főképp Romániában az Európai Unióhoz való csatlakozása óta), ennek ellenére jelentős fogalomzavarokkal kerülünk szembe. A rendezvények napja-

inkban egyre nagyobb turistatömeget vonzanak, és megnőtt a kultúra iránt mutatott érdeklődés is. Mindezek egybeolvastása biztosítja egy város turisztikai kerelességének növekedését; ezek szerint egy interaktív, multikulturális fesztivál a leg-sikeresebb turisztikai kínálatot jelentheti

*E-mail: balint_emoke@yahoo.com

egy olyan amúgy is sokszínű városban, mint Brassó. Ennek következtében, kutatásom (2007-2008) során, a multikulturalitás fogalmát tárgyaltam és Brassó város leg-színvonalasabb multikulturális rendezvényét vizsgáltam, különböző szempontokból.

Kutatás célja

Kutatásom során elemeztem a multikulturalizmus definícióit, és a köréje szerveződő jelenségeket (globalizáció, multikulturális nevelés, idegenforgalom); ismertetem a megye, illetve város sajátosságait, turisztikai kínálatát; valamint teljes körű leírást készítek Brassó legismertebb rendezvényéről – az EtNovemberről – , kitérek személyiség fejlesztő jellegére, elemmezve a fiatal szervezők tapasztalatait, megfigyelem, hogyan vélekedik róla a sajtó, végül néhány multikulturalitást serkentő programötletet ismertetek. Kutatási kérdéseim is ezek az elemek köré tömörültek.

Szakmai dolgozatomnak célja tisztázni a fogalmakat, viszont fontosnak tartom munkám hatékonyságát is: az EtNovember főszervezőivel együttműködve végeztem a kutatást, annak érdekében, hogy eredményeim hozzájáruljanak a rendezvény fejlesztéséhez (és ez által Brassó multikulturális jellegű felismeréséhez, stb.).

Kutatási módszerek

Kutatásom célja felderítő és leíró jellegű. Egy jelenség értelmezéseit (multikulturalitás), csoportokat (szervezők), és társadalmi termékeket (rendezvény, cikkek) egyaránt megvizsgáltam. Kvalitatív felmérésem lépései:

- tartalomelemzéssel: különböző tanulmánykötetek, könyvek és konferenciabeszámolók, esettanulmányok képezik alapját, néhány közülük csupán a világhálón érhető el;
- meglevő adatok elemzése, illetve történeti kutatás: Brassó megye, és Brassó város (kínálatának) leírásához; felhasználtam: statisztikákat, hivatalos felméréseket (INCDT tanulmányok), turisztikai ismertetőket, történelmi könyveket, Brassói portálokat;
- interjúzás és terepmunka eredménye a rendezvény széles körű leírása (hosszú, félig strukturált interjút készítettem Czika Antóniával, az EtNovember egyik főszervezőével);
- strukturált interjúk segítségével szereztem tudomást a szervezők véleményéről (6 személyt sikerült lekérdezek, a 20 önkéntesből, véletlenszerűen mind fiúk);
- a sajtófigyelés tartalomelemzés, illetve összehasonlító vizsgálaton keresztül jött létre, 31 cikket használtam fel (nagyra írt és internetes forrásokból), de lejegyeztem megfigyeléseimet a hallott/látott adásokról is (rádió-, Tv-reklámok);
- az utolsó, kreatív fejezet megfigyelésekből származó saját ötletek tára.

Eredmények összefoglalása

Jelenségek, folyamatok, viszonyok és tendenciák a multikulturalizmus terén

A számos definíció összehasonlítása során észrevehetjük, hogy a multikulturalitás nem csak a kultúrák passzív egymás mellett élését, hanem még inkább azok aktív együttműködését,

egymás segítését, tapasztalatok kölcsönös cseréjét jelenti.

A globalizáció nem téveszthető össze a multikulturalizmussal, hisz az előbbi elsősorban gazdasági, a második kulturális vonatkozású. A globalizáció társadalmi problémákat vonz, de a veszélyek ellenére nem szabad megfelelni arról sem, hogy a kialakult, új kommunikációs helyzet lehetővé teszi a kultúrák gazdagító kölcsönhatását, cseréjét, a kölcsönös inspirációt, együttműködést, pozitív előnyökhöz juttatva a társadalmakat. Európa nem egy "olvasztótégely", hanem egy "nyílt város". Az Európai Unió mostanában jelentős összegeket fordít a kulturális (és multikulturális) rendezvényekre, sőt, 2008 „a kultúrák közötti párbeszéd európai éve” címet kapta. Svájc, helyi szintű eredményes együttműködése által példamutatónak bizonyul (Ódor, 2002). Denis de Rougement svájci tízparancsolata alapján kijelölhető egy irány, amely a multikulturalitás helyi megvalósulásához vezethet.

A multikulturális nevelés célja röviden: a kultúrák megismerésének, a különböző értékrendszerű csoportok közötti együttműködésének, az egymás elfogadását biztosító attitűdök kialakulásának segítése (Tusa, 2003). Ez képezi az első jelentős lépést egy hatékony, erős multikulturális társadalom létrehozásában.

WTO-s és más turisztikai tanulmányok jutottak arra következtetésre, hogy egyre jobban nő a multikulturális térségek és rendezvények (mint multikulturális nevelési eszköz) iránti kereslet (ezt Brassóban hatékonyan ki lehet használni).

Első hipotézisem, tehát, bebizonyosodott: szükség van egy széles körű elemzésre turisztikai szerek részéről a fogalmak tisztázása, összegzése érdekében.

Multikulturális Brassó

1. ábra: Brassó város címere (forrás: <http://mek.oszk.hu/01600/01601/html/image1344.jpg>)

Brassó általános földrajzi és turisztikai elemzése során multikulturális voltára tértem ki, a történelem illetve a turizmus tükrében vizsgálva. A város turisztikai kínálatának elemzése során rá kellett jönnöm, hogy multikulturalitása nem csupán a történelmének köszönhető, mert jelenleg a helyiek ragaszkodása, hagyományok megőrzése és a kultúra iránti folytonos érdeklődése teszi lehetővé a város sokszínűségének megmaradását (például számos rendezvényen megjelenik az öt néptáncsoport, kétnyelvű plakátok, egyre több a közös szervezés, több figyelmet fordítanak a város régi épületeinek felújítására). Ezzel hipotézisem, mi szerint Brassó multikulturalitása a történelemnek, és annak hagyatékaiknak köszönhető, nemcsak bebizonyosodott, de sokkal többet bizonyít. (A fejezetet egy SWOT elemzés zárja,

1. táblázat: Brassó kulturális turizmusának, és adottságainak SWOT elemzése (kiindulópontnak az INCDT egyik tanulmánya szolgált (2007), amit a mai helyzetnek megfelelően átdolgoztam)

erősségek	gyengeségek
- nemzetközileg elismert értékek megléte - erdélyi közösségi hagyomány-rendszer léte, tolerancia - számos kulturális intézet működése - kulturális esemény-naptárra fordított figyelem - számos elszállásolási egység (és hely) léte - turisztikai szervezetek, cégek jelenléte - fejlett közlekedési rendszer - egy elektronikus turisztikai információs-rendszer működtetése - felújítások beindulása - támogatók és a Brassói Tanács anyagi ráfordításai a javításokra - a bástyák múzeumként való berendezése - repülőtér megtervezése - földrajzi elhelyezkedés, közlekedési csomópont - sok elszállásolási egységgel, étkeztetővel és konferenciateremmel rendelkezik	- elégtelen megőrzés, nem megfelelő restaurálás - hagyományok megőrzésének hiánya, a migráció és a generációk közötti kommunikáció hiánya miatt - a helyi reklám hiányos, a helybeliek ismeretei hiányosak (helytörténeti szempontból) - egyes intézmények székhelyének a hiánya (pl. Filharmónia) - kezdeti állapotban van a múzeumok bevonása az Európai forgalomba - művész mozik számának elégtelensége - rendszeres eseménynaptár megjelenésének hiánya - a turisztikai vállalatok nem használják ki racionálisan a város értékeit - gyenge "incoming" tevékenység - turisztikai információs irodák alacsony színvonala - vonzerők gyenge népszerűsítése - légi közlekedés hiánya - a felújítások alul- finanszírozása
lehetőségek	veszélyek
- nemzetközi szinten az érdeklődés növekedik a kultúrák, történelem és multikulturális rendezvények iránt - C.J.C.P.C.T. beavatkozása Brassó megye (kultúra/hagyomány) megőrzése érdekében - számos esemény, mely lehetőséget nyújt a kultúrák közötti találkozásra	- más városok fejlődése, a konkurencia megerősödése (pl. Nagyszében) - a vallási és etnikai sokszínűség konfliktusokhoz vezethet - a szász és magyar lakosság számának csökkenése a közös kultúra tudatának elvesztéséhez vezethet - az etnikailag egyoldalú íráskor az emberek tudatában a valóság eltompítását eredményezheti

ami a város kulturális turizmusára, és adottságaira utal).

EtNovember, egy interaktív multikulturális és középkori fesztivál

2. ábra: A rendezvény fő helyszíne, a Takács-bástya (saját készítésű fénykép)

Az EtNovember a kultúrák közötti kommunikációt segíti; multikulturális, interaktív, középkori rendezvényként tartják számon. Minden év novemberében szervezik meg, 1995 óta. Főszerzői: Marina Cristina Cionca (tanár), Czika Antónia (újságíró), Norbert Detaeye (belga zenész), 'Mediateca Norbert Detaeye' Alapítvány, 'Detaeye Media&Art' Egyesület. A multikulturális nevelést spontán módon próbálják alkalmazni, nem céljuk oktatni/kioktatni. Lényegében a fesztivál azt bizonyítja, hogy mennyire jól meg tudják egymást érteni az etnikumok, és mennyivel gazdagabb egy sokszínű város.

A rendezvény nem kizárólag a város, különböző kultúrák közötti találkozásról, illetve egymás megismeréséről szól, hanem hangsúly tevődik a különböző iro-

dalmi, zenei, képzőművészeti és szakmai munkákra is.

Céljai teljes mértékben összhangban vannak programjaival; célja – a programok által – kultúrák támogatása, kulturális rendezvények népszerűsítése, a kulturális kínálat bővítése, a helyi identitás-tudat erősítése, a város látványosságainak előtérbe helyezése, a résztvevők bevonása interaktív tevékenységekbe, fiatalok megnyilvánulásainak serkentése, művészek ismertetése, mindezek által kapcsolatok megerősítése, látókörök tágítása, és tartalmas szórakozás biztosítása.. Ebben az esetben sokkal többről van szó, mint kutatásom elején feltételeztem.

Általános programja röviden: kiállítás képzőművészek és fiatal művészek munkáival (festmények, ikonok, szobrok, grafikák, rajzok, fényképek, és a Bútortervezés Kar, illetve Építészeti Kar hallgatóinak alkotásai); vetítések; workshop-ok gyerekeknek; egész napos vásár népművészeti tárgyakkal; tematikus gyerek-versenyek (pl. legenda-írás, rajz); zene-, és táncbemutatók (archaikus hangszerekkel); népzene illetve néptánc előadások (cigány, görög, magyar, román, szász); színházi előadások; harcbemutatók; fáklyás, trombitás, bohócos, lovagos, szerzetes felvonulás; költészeti maraton; könyvbemutatók; képzőművészeti tárlatok megnyitója; és komolyzene, blues, jazz, gospel, és középkori koncertek. A programokat tudatosan kiválasztott, jellegzetes helyszíneken szervezik meg; bástyák, egyetemek, macskaköves utcák, hangulatos kávézók, templomok, stb.

A tanügy is bekapcsolódott a szervezésbe: a rendezvény önkéntes egyetemista hallgatók, kisdíákok, tanárok és művészek ill. művészcsoporthok által jön létre. Itt kell megemlíteni a multikulturális

nevelés fontosságát: a legcélszerűbb indirekt módon, csapatmunkával, játékkal, interaktív programokkal serkenteni a fiatalságot (és nemcsak). Akik a legjobban átérték, és megtapasztalhatták, ugyanis, a rendezvényt, ennek lényegét, azok a szervező diákok, ezért elsősorban őket céloztam meg kérdéseimmel.

A szervezők tapasztalatairól

A fiatal szervezők nagyon eredményesnek tartják a rendezvényt; alapvetően nem változtatnának a programon se, csak kibővítenék, hogy többet tarthasson a jó hangulat. A szervező csapat tagjai, a résztvevőkkel együtt, kellemes interaktív rendezvényként élik meg az EtNovembert, illetve az összegyűjtött tapasztalatok serkentik a további közreműködésre. Szükség lenne, viszont, folyamatos találkozókra, gyűlésekre az év közben is, egyrészt az elmélyített szervezés miatt, másrészt a kapcsolatfenntartás és kapcsolat-erősítés érdekében. Erre a részre vonatkozó hipotézisem csak részben igazolódott be, mert kiderült, hogy a szervezők tudatában vannak a multikulturalitásnak, de nem érzékelik még eléggé a sokszínűség által generálható előnyöket.

A rendezvény tükre, a sajtó

A közönség visszajelzéseit sajnos nem sikerült megtudnom, mert a véleményekkel teli vendégkönyvnek nyoma veszett (ezt a következő fesztivál alkalmával tervezem kielemezni). A sajtófigyelés következtében kijelenthetem, viszont, hogy ezek pozitív közvéleményt is sugallnak.

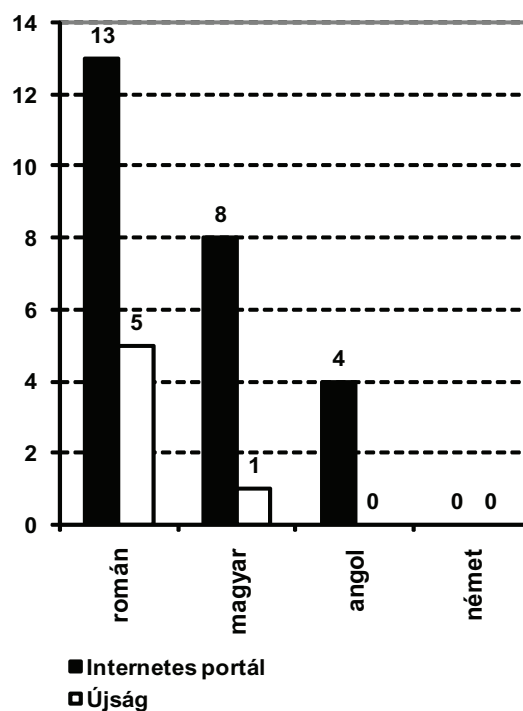
Az EtNovember körül rendszerint megjelennek cikkek a fesztiválról az írott sajtóban, beszélnek róla a televízióban, rádióban.

Több évig figyeltem ezeknek az alakulását, és a következőket állapíthatom meg: a helyi rádióadóban a rendezvényt megelőzően és közben több ízben ismertetik a programot, legalább egyszer tudósítanak helyszínről. Beszámolót ritkán tartanak. A helyi televízióadók az esti hírekben röviden utalnak a rendezvényre, ennek lezajlása közben, és közvetlen után. Az írott anyagok túlnyomó része román nyelven, rövid, tényközlő cikkek formájában jelentek meg az Et Novemberrel kapcsolatosan, javarészt 2007-ben. Az írások közül több volt olvasható az eseménysorozat előtt, mint ez után. Hipotézisem igaznak bizonyult, az újságcikkek mindegyike pozitív hangvételű, de ugyanakkor objektív. Csupán 2 túldicsérő, viszont nem találtam szándékosan destruktív jellegűt. Az EtNovember valóban egy közkedvelt, sikeres rendezvény, ám csak helyi jellegű.

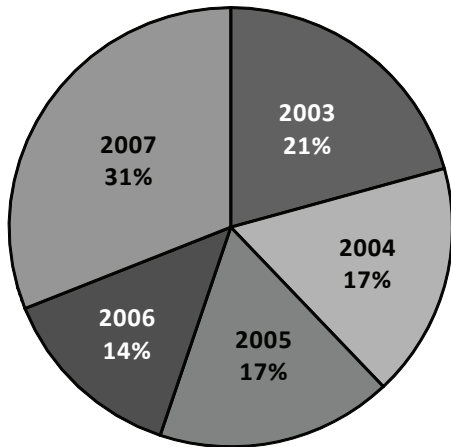
Az írott sajtó kézzelfoghatóbb: több cikk jelenik meg, több újság/honlap keretén belül. Harmincegy újságcikket gyűjtöttem össze (kimondottan EtNovemberrel kapcsolatosan, tehát, a 2003-2008-as időintervallumból), ezek között találtam program-értesítőket, rövidebb/hosszabb beszámolókat, elemzéseket, általános ismertetőket, stb. A kutatás elvégzésekor még nem írtak a 2008-ban szervezendő EtNovemberről, az erre vonatkozó adatokkal nem foglalkozhattam.

Az elemzett írások közül 18 román, 9 magyar és 4 angol nyelven jelent meg. Meglepő, hogy német nyelven semmit sem találtam. A legtöbb 2007-ből való (9), a többi 2006 (4), 2005 (5), 2004 (5), 2003 (6) évbéliek, valamint kettő dátum nélküli, ezeket általános Brassó ismertetőkből találtam. 6 cikk az írott sajtóban jelent meg, 24 az elektronikus sajtóban, és legalább 1 mindkettőben. 17 a fesztivál előtt

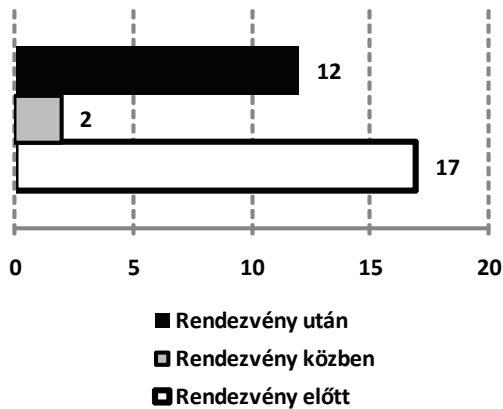
íródott (ide soroltam az általános érvényűeket is), 12 az eseménysorozat közvetlen után, és 2 közben (ilyenkor általában a rádió veszi át a szerepet). 18 tényközlő műfajú újságcikkkel találkoztam (hír, tudósítás), 10 programmal (ebből 6 mindhárom nap programját leköszölte), illetve 3 véleményközlő írással. A programok javarészt románul lettek közzé téve.

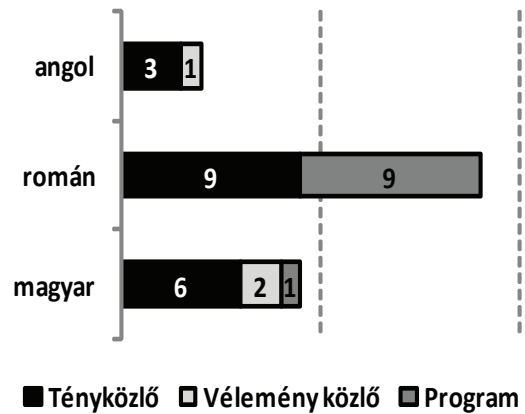
3. ábra: Sajtóhordozók típusa a cikkek (db.) megjelenésének nyelvei szerint

4. ábra: Közzétett írások felosztása, megjelenésük éve szerint

5. ábra: Cikkek (db.) megjelenésének ideje, a rendezvény időpontjához viszonyítva

6. ábra: Újságcikkek (db.) típusa, a megjelenés nyelve szerint

Alternatív ötletek a multikulturális felismerés érdekében

Még távol állunk attól, hogy a hivatalos tanítási programban megjelenjen a multikulturális nevelés valamilyen konkrét tantárgy formájában, de szorgalmazhatóak ilyen jellegű melléktevékenység (pl. interaktív rendezvények keretén belül, vagy ettől függetlenül, körök formájában). Cél: a helyi sokszínűség iránti érdeklődés felkeltése erős motiválással.

Néhány ötlettel bizonyítottam, hogy számos lehetőség van a multikulturalitás tudatának felébresztésére, a kitalálható kreatív programok száma mondhatni végtelen. Felállítottam egy rövid listát, álljon az példaképp:

- Tematikus fotó-pályázat (különböző népcsoportokról, közösségekről, épületekről, együttélésről);
- Dokumentumfilm-pályázat (Brassóval kapcsolatosan);
- Tudományos dolgozat – pályázat (meghatározott témakörökben, korcsoportoktól függően);

- Rajzverseny (épületekről, népviseletekről, legendákról – erre már volt némi próbálkozás)
- Saját élmények feldolgozása e témában (írások, pl. etnikumok közötti különbségek és hasonlóságok);
- Legendák kitalálása (Brassó és lakósaíró);
- Várostitúra különböző célcsoportoknak, különböző témákban, és különböző előadás-módban;
- Szerepjátékok (spontánul, pl. lovagok idejéből);
- Népdal-tanítás;
- Néptánc-tanítás (megszervezése már szóba került). Történhet a tanítás csak a néptáncosok számára közösségépítés céljából, vagy akár a nagyközönség számára (kicsiknek vagy/és felnőtteknek). Az esemény lényegét az öt - Brassóban élő - népcsoport táncai alkotják.
- Előadások különböző etnikumokról, kultúrákról (gasztronómia, élet stílus, hagyományok, művészetek, építkezési szokások);
- Társasjáték népcsoportokról: Hollandiában, egy fríz kisebbségi szervezet egy új, európai népcsoportokról szóló társasjáték ötletét ismertette. A kezdeményező, a „Ried fan de Fryske Beweging”, a játék alapját képező információkat 5 kategóriába csoportosítja: népesség és földrajz, nyelv és kultúra, gazdaság, sport és szabadidő, valamint az EU és jelentősége a népcsoportok számára. Megjegyezendő, hogy a játék külön figyel a kisebbségi régiókra. Miért ne követhetnénk a példát, egy Barcaságra, Szászföldre, Erdélyre vagy akár Romániára vonatkoztatott hasonló játék megalkotása által?

Összefoglaló

Kutatásom fényt derített a mai helyzetre, hiányosságokra és igényekre. Bár konkrétan az EtNovember egy helyi rendezvény, amelyet nem terveznek tovább bővíteni (célcsoport, terület, turizmus szempontjából), hasonlókat lehetnek szervezni nagyobb közönségnek is, a város turisztikai potenciál-növelése érdekében. Ehhez szükség lenne reklámra, utazási irodák közreműködésére. Természetesen az elemzett rendezvénynek is nagy szerepe van (idegenforgalmi szempontból): indirekt módon járul hozzá a turizmushoz, hisz megerősíti a Brassói identitástudatot, ezáltal a város képét, létrehozva egy olyan közösséget, amely érti, értékeli és pozitívan tudja kezelni a multikulturális város által nyújtott előnyöket.

Végkövetkeztetésképp elmondható: szükség van tovább folytatni a kutatást multikulturális rendezvények terén, hiszen ez a (kulturális) turizmus legkevesebb eleme – és amint láttuk, Brassóban a lehetőségek adóttak. További programok szervezése igényelt, és ebben nagy szükség van a turisztikai vállalatok, szervek beavatkozására. Hasznos lenne komolyan foglalkozni az idegenforgalmi vezető szerveknek a multikulturalitással, mint olyan, és értékesíteni az általa generált lehetőségeket.

Irodalomjegyzék:

- Ambrus, A. szerk. (1997): Barcasági Krónika, Editor BL 49 Kft kiadó, Brassó.
- Balázs, J.- Petki, J. (2005): Kő kövön Brassóban, Brassói Lapok kiadó, Brassó.
- Bao Jigang Sun Jiuxia: The Impact of Tourism Development on the Perservation of Traditional Minority Culture. In: Conservation of Heritage Resources through Local Effort, by Ricardo L. Flavis, WTO, Madrid.

- Bogoly, M. (2003): A multikulturalitásról egy felmérés tükrében. In: Jászsági évkönyv 2003, Jászsági Évkönyv Alapítvány, Jászberény.
- INCDT (2000): Evaluarea patrimoniului turistic al Romaniei in vederea realizarii registrului general al patrimoniului turistic – jud. Brasov, INCDT, Bukarest.
- INDCT (2007): Introducerea in circuitul turistic european a oraselor culturale din Romania - managementul si marketingul destinatiilor, INCDT, Bukarest.
- INCDT (2000): Dezvoltarea durabila a turismului cultural prin promovarea monumentelor de arhitectura, urbanism si a centrelor istorice din Romania. Faza I. Selectarea si ierarhizarea monumentelor de arhitectura si urbanism, tipologie si utilitate turistica, INCDT, Bukarest.
- Keller, P. (1999): Conclusions. In: Tourism and Culture, WTO, Madrid.
- Komlósi, L.I., Knipf, E.: Egynyelvűség és többnyelvűség, interkulturalitás és multikulturalitás. In: Modern Filológiai Közlemények, Volume 4/1, Budapest.
- Ódor, L. (2002): Svájc, mint multikulturális modell? Európa, Kárpát-medence felől nézve. A svájci integrációs folyamat és az Európai Unió. In: Korunk, 2002, július.
- Majzik, Lászlóné (1995): Cseppben a tenger. Fejlődés, kultúra és nevelés. In: Új Pedagógiai Szemle, 1995, 4. sz.
- Marius, L. (1998): Multi- vagy monokulturalitás? In: Transilvania Jurnal 1998. július 2., 3. szám.
- Mihály, I. (2001): A multikulturális nevelésről – a világban. In: Új Pedagógiai Szemle, 2001, április.
- Nussbächer, G. (1998): Bátyák, árkok, várfalak, Aldus Kiadó, Brassó.
- Nussbächer, G. (2006): Caietele Corona, caietul 5, Aldus Kiadó, Brassó.
- Pils, M (2004): Új trendek a turizmusban, Európai Turizmus Fórum workshopján, Budapest.
- Pozsony, F. (1998): Turizmus és népszokások. In: A turizmus, mint kulturális rendszer, szerkesztette Fejős Zoltán, kiadta a Néprajzi Múzeum, Budapest.
- Róna-Tas, Á. (2005): A multikulturalitás határai és csavarjai. In: Élet és Irodalom, 2005, 49. évfolyam, 47 szám.
- Rózsavölgyi, A: Multikulturalitás az oktatásban, CivitasOnline.
- Thorsten Husen, Postlethwaite, T.N. szerk.: The International Encyclopedia of Education, Második kötet, Második kiadás.
- Tusa, C. (2003): A multikulturális nevelés létjogosultsága és szükségessége az Európai Unióban. In: Új pedagógiai szemle, 2003, 11. szám.
- Wachner, H. (2007): Istoria Țării Bârsei, Aldus Kiadó, Brassó.
- Zhang Likuu (2001): Practical Operation of Cultural Tourism. In: Cultural Heritage and Tourism Development, WTO, Madrid.
- ***(2002): Társadalomismeret-oktatási program a multikulturális sokszínűség és esélyegyenlőség jegyében, Citizenship Foundation.

Hop-on–hop-off világ . . . hop-on–hop-off Románia

Ihos Andreea*

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Földrajz Kar, Kolozsvár,
Turizmusföldrajz szak

HOP-ON-HOP-OFF LUME . . . HOP-ON-HOP-OFF ROMÂNIA - Turismul, începând cu anii 1950 s-a dezvoltat pe plan mondial, au apărut multe noutăți pe piața serviciilor turistice. Pentru satisfacerea nevoilor crescute, hop-on-hop-off este un astfel de inovație pe piața serviciilor turistice. Având în vedere, că despre hop-on-hop-off, ca și tip de turism, nici un autor nu a scris o analiză amplă, scopul lucrării în primul rând, este prezentarea, structurarea, analiza pachetelor turistice, produse și vândute de către agențiile turistice din străinătate. În ultima parte a lucrării, am făcut modelul unui pachet de servicii turistice, de tip hop-on-hop-off, pe teritoriul României, destinat vânzării turiștilor străini.

HOP-ON-HOP-OFF WORLD . . . HOP-ON-HOP-OFF ROMANIA - The developments on the field of tourism have been increasing since the age of 1950's, there are more and more innovations among the touristic packages. In order to satisfy the increasing directives of the customers, tour-operators have developed a new type of touristic package, hop-on-hop-off. Taking into consideration, that about hop-on-hop-off haven't been written a comprehensive analysis, the purpose of this work is to find, structure, analyze and to present all the touristic packages of this type composed and sold by the tourism agencies abroad. At the final part of this work we have composed a hop-on-hop-off type of touristic package, taking place in Romania, for the foreign tourists.

Bevezetés

Napjainkban egyre inkább tapasztalható az igény a megnövekedett szabadidő sokoldalú és hasznos eltöltésére. Az ember ősi, leküzdhetetlen vágyakozása a természet szépségei után tulajdonképpen a turizmus és az idegenforgalom egyik legfontosabb mozgatórugója.

Románia turizmusát ha összehasonlítjuk uniós szomszédjaival, nagy lemaradást

észlelünk annak ellenére, hogy csodálatos természeti adottságokkal rendelkezik.

Európa 400 millió turistát fogad, ebből Románia csak 1,45 %-ot, ami a természeti értékekhez viszonyítva nagyon kevés, ezért lenne szükség olyan marketingfogásokkal és turisztikai termékekkel reklámozni az ország értékeit amelyek nagyobb mértékben megragadják a külföldi turista figyelmét, ugyanakkor az ország lakosságát is ráébresztik a hazai értékekre, melyek

*E-mail: andyka2007@yahoo.com

messze meghaladják egyes külföldön jóval látogatottabb helyek szépségeit. Egy ilyen külföldön sikeres turizmus típus a hop-on-hop-off, melynek jellegzetessége, hogy csak félig előkészített a turisztikai iroda által, így megadja az összeállítás örömét a turistának is, minden egyes fogyasztónak egyedi élményt nyújt.

Új keletűsége miatt a turizmussal foglalkozó szakemberek még nem foglalkoztak a témával, külföldi sikerére való tekintettel úgy gondoltam, hogy érdemes nagyobb figyelmet szentelni ennek az új „trendnek”, mivel eltér a tömegturizmus sematikusságától és egy ilyen jellegű turizmusfajta meghonosítása országunkban új impulzust adna Románia fejlődő turizmusának.

A vizsgálat elméleti háttere

Kutatási témámhoz lehetetlen volt szerzőket keresnem akik előzőleg foglalkoztak volna a témával, hisz a turisztikai irodák, a turizmusban tevékenykedő tour-operátorok, a növekvő és egyben szélesedő igényeknek próbálnak megfelelni, innovatív ötletekkel előállni a turisztikai csomagok összeállítása során. A hop-on-hop-off egy ilyen innováció a turizmus terén, ezért még nem jelent meg a szakirodalomban, a turizmus szakértők még nem foglalkoztak a témával. Cianga (2002) tematikusan strukturálja a turizmus típusokat, míg a hop-on-hop-off-nak jellege alapján nincsenek tematikus turizmusra jellemző korlátjai. Michalkó (2007) osztályozásából csak a nagyon általános jellegű kategóriákba lehet besorolni mint a szabadidős turizmus és alternatív turizmus – melynek lényege abban ragadható meg, hogy a szolgáltatók nagyobb figyelmet fordítanak az egyén és nem a tömeg érdeklődésé-

nek kielégítésére, amely a hop-on-hop-off egyik kiemelt jellemzője is – konkrétan a hop-on-hop-off mint turizmus típus, vagy hozzá közel álló de más névvel jelentkező szolgáltatás csomag kategória nem jelenik meg az osztályozásokban.

A dolgozathoz szükséges információkat az Internetről töltöttem le a hop-on-hop-off-ot árusító turisztikai irodák honlapjairól.

A turisztikai irodák közül négy nagyobb érdemes megemlíteni, amelyek szolgáltatták az információk 97 %-át:

- A Viator¹ amely a világ különböző pontjairól egy csokorba gyűjti és reklámozza a honlapján a kisebb turisztikai irodák által kínált hop-on-hop-off szolgáltatás-csomagot.
- A Busabout² egy angliai turisztikai iroda akik, Nyugat-Európát próbálják hop-on-hop-off-al még vonzóbbá tenni.
- A Bazbus³ egy dél-afrikai turisztikai iroda akik Dél-Afrikára koncentrálnak hop-on-hop-off terén.
- A Feztravel⁴ egy törökországi turisztikai iroda, akik Nyugat- és Közép-Törökországot reklámozzák ezzel a turizmus típussal.

A vizsgálat módszere

Primer módszerek – Interjú

Félstrukturált mélyinterjú. Választásom azért esett erre a módszerre, mert ez a legközvetlenebb kutatási módszertípus, a válaszadási arány a legmagasabb, a téma előre rögzített, az interjú alapkér-

1 www.viator.com

2 www.busabout.com

3 www.bazbus.com

4 www.feztravel.com

dései meg vannak határozva, de ugyanakkor teret engednek az interjúalany gondolatmenetének. Ez a legaktuálisabb kutatási módszer, mert a legfrissebb információkat hordozza a statisztikai adatbázisokkal, különböző kiadványokkal szemben.

A kérdések jellege nyitott volt, mert így sokkal mélyebb belátást nyerünk a témáról és ebben az esetben a kérdezett alany tényleges véleményét tudjuk rögzíteni, míg a zárt kérdések sematikusak, és többnyire konkrét válaszok helyett válasz-kategóriákat generálnak. (BABBIE, 1998)

Az interjú 15 kérdéssel indult, de közben még merültek fel újabb kérdések, míg a beszélgetés hossza az elfogadott 1 óra 30 percet nem haladta meg, ez az ideális idő, amíg a kérdezett alany koncentrálni képes.

Kérdéseimre 90 %-ban kimerítő választ kaptam, mivel a megkérdezett alany hopp-on-hop-off-ról való felvilágosultsága igen kielégítő volt.

Kutatásom során megpróbáltam felvenni a kapcsolatot az összes turisztikai ügynökséggel amely ezzel a turizmus típussal foglalkozik, de sajnos csak a törökországi Fez Travel bizonyult segítőkésznek, így törökországi látogatásom során egyetlen interjút sikerült megejtenem a hopp-on-hop-off-ért felelős menedzser asszisztenssel.

A kapott információkat az interjú ideje alatt jegyzetfüzetbe rögzítettem, míg az interjú után azokat kibővítettem saját észrevételeimmel.

Az interjú angol nyelven folyt le, fordított változata megtalálható az 1. mellékletben.

Szekunder módszerek – Adatgyűjtés

Mivel kutatási témám annyira új keletű, hogy a szakirodalomban még nem jelent meg rá hivatkozás, adatgyűjtésem az Internetre korlátozódik.

Megvizsgáltam az összes turisztikai ügynökség weboldalát amely hopp-on-hop-off szolgáltatás-csomagokat árusít, ezekről az oldalokról letöltöttem a számomra fontos információkat, kódoltam az adatokat és létrehoztam Microsoft Office Excel-ben egy adatbázist amely az elemzésem alapját képezi.

A dolgozat céljai

Figyelembe véve, hogy a hopp-on-hop-off-ról mint turizmus típusról egyetlen szerző sem készített átfogó elemzést, a dolgozat célkitűzése elsősorban a külföldi turisztikai irodák által összeállított és forgalmazott szolgáltatás-csomagok feltérképezése, strukturálása, elemzése és általános bemutatása, valamint a Feztravel turisztikai iroda hopp-on-hop-off rendszerének részletesebb elemzése.

Másodsorban célom összeállítani egy piacképes hopp-on-hop-off típusú szolgáltatás-csomagot a külföldi és belföldi turisták számára, Romániára vonatkozóan.

Távlati cél ennek az összeállított csomagnak a megvalósítása, árusítása.

Részletes elemzés

Történeti áttekintő

A hopp-on-hop-off mint turizmus típus igen új keletű jelenség, történeti szempontból a 20. századra vezethető vissza. Annyira új, hogy turizmusformaként egy-

előre a turisztikai katalógusok és szórólapokon kívül nyomtatott formában írott anyag még nem jelent meg róla.

A legelső turisztikai iroda amelyik ezt a fajta szolgáltatás-csomagot kezdte árulni, hop-on-hop-off néven az Euro Bus volt, Nagy-Britanniában. Ezen csomagok árusítása 1996-1997 közötti időszakra tehető. Arról nincsenek információk, hogy ezek a csomagok milyen jellegűek voltak, milyen területet öleltek fel, vagy hogy hány naposak voltak.

1998-ot követően a turisztikai irodát átvette egy sokkal nagyobb hatáskörű szervezet, a Busabout, csakugyan Nagy-Britanniából, londoni székhellyel. Ők 4 fajta hop-on-hop-off turisztikai csomagot állítottak össze, ami a mai napig fennmaradt, megvásárolható, kipróbálható.

Az útvonalak⁵ felölelik egész Nyugat-Európát, van egy Északi körút, egy Déli, egy Nyugati körút, valamint egy Flexitrip ahol a turista választja ki magának az útvonalat, a meglátogatandó városokat. A közlekedési eszköz autóbusz. A túrák szezonálisak, a nyári és őszi hónapokat ölelik fel. A jegyek egy hónapig érvényesek, a turistákat egy angol nyelvű tanácsadó kíséri végig a buszon. Az útvonalak úgy vannak felépítve, hogy a turisták bejárassák Európa kulturális csomópontjait, a saját szájízük szerint. A Busabouttal bejárható 10 ország és ezen belül 30 desztináció, tehát igen széleskörű rálátást enged Európára.

A Busabout működésével párhuzamosan Törökországban is létrejött egy turisztikai iroda, a Fez Travel amely 1997-től kezdődően dobta piacra hop-on-hop-off termékeit. Az iroda székhelye Isztambulban található. Ők három fajta terméket⁶ állítottak elő, a hop-on-hop-off-on belül,

⁵ <http://www.busabout.com/Explorer>

⁶ http://www.feztravel.com/Hop_On_Hop_Off_Turkey.asp

amelyek felölelik egész Nyugat- és Közép-Törökországot.

Ezen turisztikai iroda termékei a legsikeresebbek, legegységibbek, ezért erre vizs-
szaterek egy bővebbi elemzés erejéig.

Ezen nagyobb turisztikai irodák mellett, még számos más iroda, a világ különböző pontjain kezdett el árulni egy napos buszos körutakat, hop-on-hop-off név alatt, ezen turisztikai irodák hop-on-hop-off-ra vonatkozó kínálatát a Viator⁷, turisztikai online adatbázisrendszer szedte egy csokorba külön kategóriaként csoportosítva, megkönnyítve a jövődöbeli turisták könnyebb információhoz való hozzáférését, valamint a választás lehetőségét. Az alapeszme ugyanaz, egy közlekedési eszközre való jegy megvétele, amely során a turista az útvonalon található megállók során megtekintheti egy város fontosabb nevezetességeit, leszállva ott ahol akar és újra csatlakozva egy későbbi buszhoz amikor akar.

A hop-on-hop-off leírása

A "hop-on-hop-off" angol eredetű kifejezés, egy összetett szó. Maga a "hop" (to hop) ige, többértelmű szó, szökdelést ugrálást, útszakaszt, leszállást, átugrást, átrepülést, elindulást jelent. Míg a "hop on" kifejezés felszállást, startolást, a "hop off" kifejezés magába foglalja a kereket old, kiugrik, meglóg jelentéseket. A fentebbiek alapján megállapíthatjuk, hogy a kifejezés egy nagyon dinamikus tevékenységet takar, fiatalságot, pörgést, mozgást sugall.

A turizmus terén a kifejezés egy turizmus típust takar, magyar nyelvben még nem használatos ezért az angolból vettem át.

⁷ www.viator.com

A hopp-on-hopp-off a turizmus terén egy szolgáltatás csomag, amely egy szállítási eszközt, egy sofőrt, valamint egy utazási tanácsadót vagy különböző nyelvű hanganyagot foglal magába az esetek nagy részében (vannak olyan hopp-on-hopp-off szolgáltatás csomagok amelyek több szolgáltatást nyújtanak de ez a három minden csomagban szerepel).

Szakirodalomba konkrétan besorolni nem lehet a hopp-on-hopp-off-ot, mivel több turizmus típus jellegzetességét magán viseli. (VELLAS 1995) kategorizálása alapján, ha az útvonalat vesszük figyelembe, körútnak tekinthető, viszont nem tartalmazza a szállást, amit egy körútba be szoktak építeni, ha a szolgáltatások szemszögéből nézzük vegyes utazásként tekinthetünk rá, mivel fő szolgáltatása a szállítás, de ennél ugyanakkor több, hisz a buszon utazási tanácsadó látja el információval a turistát és segíti azt a busz elhagyása utáni kirándulások megszervezésében.

Hogyan jut el a turistához egy hopp-on-hopp-off jellegű szolgáltatás csomag?

A 21. század leghatásosabb kommunikációs eszköze az internet, a 21. század fogyasztója, és főleg a hopp-on-hopp-off célcsoportja a fiatal generációkat célozza meg, így ez a szolgáltatás csomag legkönnyebben az interneten érhető el, elemzésem csakugyan az internet adatbázisán megtalálható hopp-on-hopp-off csomagokat célozza meg.

Struktúra szempontjából megkülönböztetünk egy napos és több napos hopp-on-hopp-off utakat, az egy naposak városnéző körút jellegűek, a több naposak pedig egy hosszabb idejű körút általános jellemzőit hordozzák magukon.

A jövőendő turistának az utazást, legyen az egy napos vagy több napos, az illető

turisztikai ügynökség weboldalán előre le kell foglalnia, ami azt jelenti, hogy kiválasztja az útvonalat, az indulás dátumát, valamint, hogy hol csatlakozik az útvonalhoz. Ezeknek a kirándulásoknak előnye, hogy az útvonalon belül bárhol lehet csatlakozni, az út pedig akkor ér véget ha a turista visszajut a túra kiindulópontjához. Egy másik előny, hogy a turista minden egyes megállónál annyi időt tartózkodik amennyit csak akar, minden egyes turisztikai ügynökség weboldalán az információk között ott található, a közlekedési eszköz közlekedési gyakoriságára vonatkozó időrend. Így a turista saját maga osztja be az idejét, és tudni fogja mikor utazhat tovább a következő úti célhoz.

A jegyet meg lehet vásárolni az utazási irodáknál, amelyek foglalkoznak ezen típusú szolgáltatás-csomaggal, valamint meg lehet rendelni őket az interneten. A jegy voucher jellegű, az internetes megrendelés és kifizetés után, kinyomtatható a számítógépen, tartalmazza az illetékes nevét, aki igénybe fogja venni a szolgáltatás csomagot, és az összes szolgáltatást amit kifizetett. A voucher lehet csoportos jegy is ha egy ember több ember számára vásárol hopp-on-hopp-off szolgáltatás-csomagot. A jegy egy előre kiválasztott útvonalra vonatkozik, lényege hogy az útvonalon belül a turista ott kezd el a kirándulást ahol akarja, a busz haladtával pedig az általa kiválasztott megállónál száll le, ahol saját belátása szerinti időmennyiséget tartózkodik, majd figyelembe véve a busz közlekedési gyakoriságát, a neki idő szempontjából legjobban megfelelő buszra száll fel és folytatja az útvonalát míg eléri a túra utolsó végállomását.

Fentebb említettem, hogy a csomag része egy utazási tanácsadó is, az utazási tanácsadó kifejezést szándékosan hasz-

náltam, hisz eltér az idegenvezető személyétől, mert ez az a személy, aki a turisták segítségére van a nyaralás során, információt nyújt az útvonalon található településekről, megtekintésre érdemes látnivalókról, különböző intézmények nyitvatartási intervallumáról, szállási, szórakozási, étkezési lehetőségekről, viszont, nem hagyja el a buszt és nem kalauzolja a turistákat egyetlen fentebb megemlített területre sem, mint ahogy azt egy idegenvezető tenné.

A turisztikai ügynökségek weboldala, megtalálható egy lista az ügynökség által ajánlott szálláshelyekkel (több napos út esetében), ezekben a szállodákban az ügynökségnek előre lefoglalt szobái vannak a hop-on-hop-off-osok számára, ezáltal is gondoskodva turistáiról, hogy azok semmilyen esetben ne maradjanak szállás nélkül az éjszaka folyamán. Persze a turista nem muszáj ezekből a szálláshelyekből válasszon magának, viszont így az ügynökség biztosítékot nyújt számukra, megelőzve a kellemetlenségeket.

A turista a szállítóeszköz elhagyása után teljesen magára van hagyva, a saját belátása szerint cselekszik, nem kötődik a turisztikai irodához.

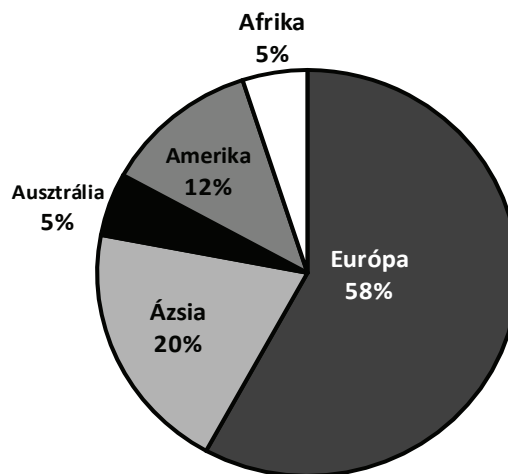
Tehát a Hop-on-hop-off csomag egy félig kész szolgáltatáscsomag, leginkább egyéni utazók számára tervezve, amely a turisztikai ügynökség és a turista egyforma munka hozzáadását igényli egy sikeres kirándulás létrehozása érdekében.

A hop-on-hop-off szolgáltatások földrajzi elterjedése

A hop-on-hop-off típusú szolgáltatás az egész Földön elterjedt jelenség, ha kontinens méretekben gondolkodunk, megtalálható Európában, Afrikában, Ázsiá-

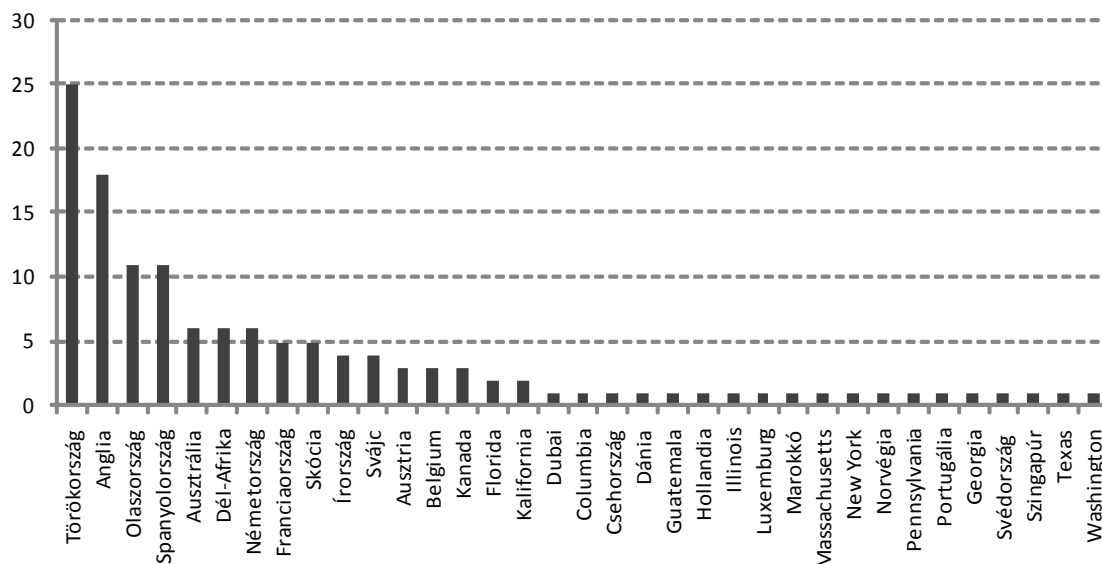
ban, Amerikában és Ausztráliában is. Az országon belüli eloszlása már jóval kisebb.

A hop-on-hop-off szolgáltatások földrajzi eloszlását az 1. mellékeltben szeretném szemléltetni. A térkép alapján megállapítható, hogy vannak olyan települések ahol egy napos hop-on-hop-off kirándulásokat lehet megvásárolni, mint Cardiff (Wales), vagy Malaga (Spanyolország), valamint vannak olyan települések amelyek egy többnapos hop-on-hop-off túrának az egyik megállóját képezik, ilyen város Bern (Svájc), Siena (Olaszország), vagy akár Bordeaux (Franciaország), és legvégül vannak olyan városok ahol egy napos kirándulások vannak és egy többnapos túrának a részét is képezik, ide tartozik Párizs (Franciaország), Amsterdam (Hollandia), Berlin (Németország).

1. ábra: A hop-on-hop-off termékek százalékos eloszlása a Földön

Az 1. ábra szerint a hop-on-hop-off termékek több mint fele (58%) Európában található, ezt követi 20%-al Ázsia, valamint több mint 1/10-e (12%) a termékeknek Amerika városaiban vásárolható meg. Ausztráliában és Afrikában a százalékos

2. ábra: Hop-on-hop-off termékek államonkénti eloszlása

eloszlás megegyezik (5%), mind a két kontinensen.

A hop-on-hop-off termékek államonkénti eloszlását a 2. ábra mutatja. Ennek alapján Törökországban található a legtöbb hop-on-hop-off termék, azaz 25 városban, ezért fogok az itt található hop-on-hop-off-ról beszélni részletesebben az alábbiakban. Ezt követi Anglia 18 várossal, Olaszországban és Spanyolországban 11 városban kapható hop-on-hop-off termék, míg Ausztráliában, Dél-Afrikában és Németországban 6-6-6 városban találunk hop-on-hop-off terméket. A városok száma országon belül fokozatosan csökken.

Hop-on-hop-off a Fez Travel-nél

A több napos hop-on-hop-off utak közül a legérdekesebb, legértelmesebb és a legjobban kidolgozottak a törökországi Fez Travel⁸ turisztikai iroda termékei. Emellett nagyon segítőkészek, így sikerült egy interjú erejéig több mindent megtudni

⁸ www.feztravel.com

a hop-on-hop-off struktúrájáról és lebonyolítási menetéről.

Három hop-on-hop-off-ra vonatkozó termékük van a Turkish Delight⁹, Silk Trail¹⁰ és a Turkey Express¹¹, az általuk bejárt útvonal az 3. ábrán látható.

A fehér pontok az éjszakai megállók, a sárgák pedig a nappaliak, a piros vonal a hop-on-hop-off járatok által bejárt útvonalat mutatják, a barna pedig a helyi buszjáratot, emellett még vannak kiegészítő kirándulások amelyek színesebbé tehetik a hop-on-hop-off-ot, ilyen a sötét-kék vonallal ábrázolt Blue Escape hajós kirándulás, a világoskék vonallal ábrázolt Mediterranean Dreaming hajós kirándulás, a zölddel ábrázolt Mt. Nemrut kirándulás és a lilával ábrázolt Safranbolui kirándulás.

A hangsúly a hop-on-hop-off-os kirándulásokon van, a kiegészítő célja, hogy

⁹ http://www.feztravel.com/Fez_Bus_Turkish_Delight_Pass.asp

¹⁰ http://www.feztravel.com/Fez_Bus_Silk_Trail_Pass.asp

¹¹ http://www.feztravel.com/Fez_Bus_Turkish_Express_Pass.asp

3. ábra: A Turkish Delight, Silk Trail, Turkey Express által bejárt útvonalak

valami újat nyújtson, valami pluszt a többi turisztikai irodánál, valamint, hogy változatosabbá tegye a nyaralást, hisz a turista a hop-on-hop-off során magára van utalva, ő intézi az egész napi programját és a szállást is, de kombinálva a kettőt lehet 2-3-5 napja amikor semmi gondja nincs, mindent a turisztikai iroda intéz. A szállás sem kell olyan nagy problémát jelentsen, mert a Fez Travel a honlapján ajánl egy sor hotelt, turistaszállót amelyek közül a turista kedve szerint választhat, ha előre szeretné biztosítani magát elszállásolás szempontjából, és minden esetben meg van adva, hogy a busz melyik hotelnél állomásozik. Ezek a szállások többnyire 2-3 csillagos turistaszállók¹², ár szem-

pontjából nagyon gazdaságosak, figyelembe véve a turisták alacsonyabb igényeit szolgáltatáspaletta szempontjából, amely a tartózkodás rövidebb időtartamából adódnak, igénylésre viszont az utazási tanácsadó 4 vagy akár 5 csillagos hotelekkel is szolgálhat és persze megoldható a hotelnél való kiszállás és az attól való felvétel is.

A buszok két napos gyakorisággal járnak, így a turistának van ideje több időt tölteni egy helyen és mégsem unja el magát egyetlen megállónál sem, viszont ha az idő szűkös ugyanazzal a busszal be lehet járni az egész útvonalat, hisz minden busz éjszakára állomásozik egy-egy városban, s ez idő alatt gyorsan a legfontosabb látványosságokat meg lehet tekinteni. Ha

a turista hosszabb ideig szándékszik tartózkodni egy városban, fontos közölni az utazási tanácsadóval legkésőbb 48 órával előtte, hogy mikor akar újra csatlakozni a buszhoz, hogy a helye előre le legyen foglalva.³⁴

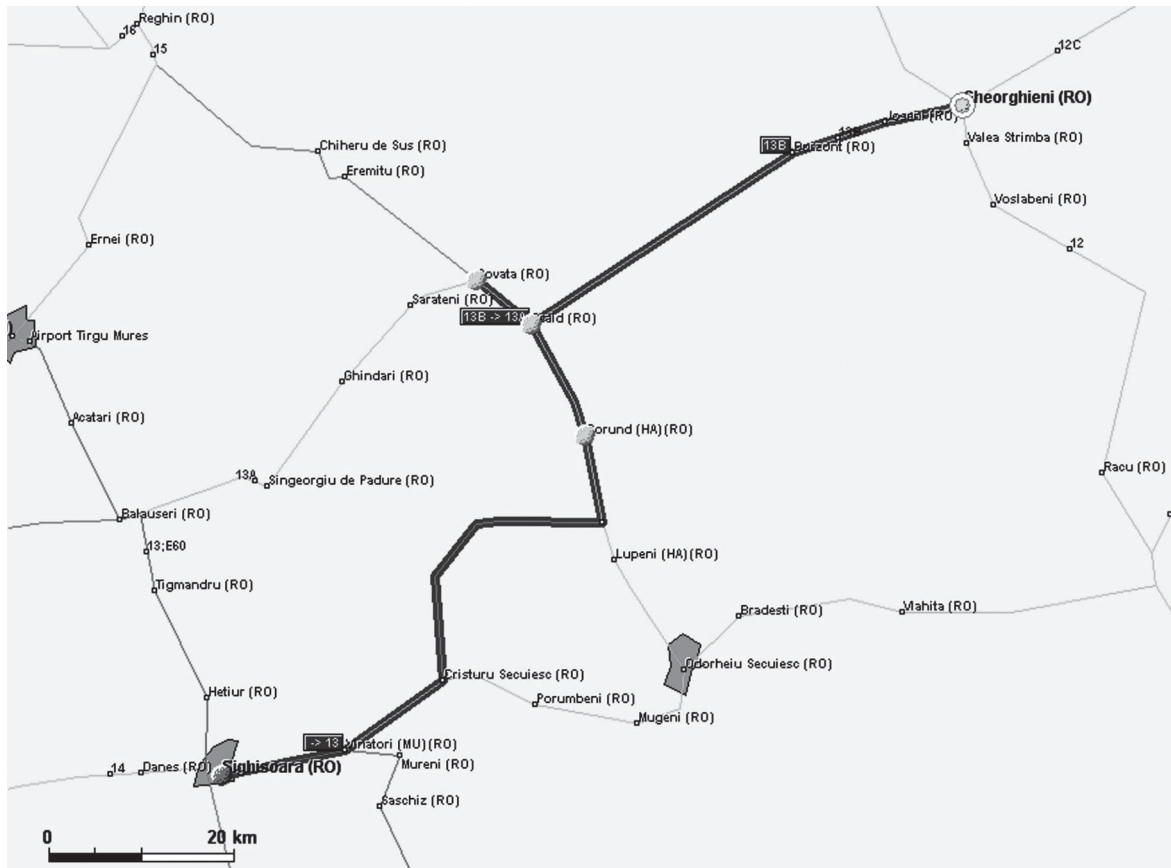
A buszok 17-től 35 személyesig terjednek, mivel az utak keskenyek nagyobb buszokat nem lehet berakni. A busz akár egy személy miatt is indul.

A legtöbb turista Ausztráliából és Új-Zélandból érkezik Gallipoli megtekintése miatt, ezt követik az angolok, az amerikaiak főleg Kanadából látogatnak Törökországba, a negyedik helyen Ázsia áll turistaszám szempontjából, legutolsó helyen pedig Kelet-Európa áll.

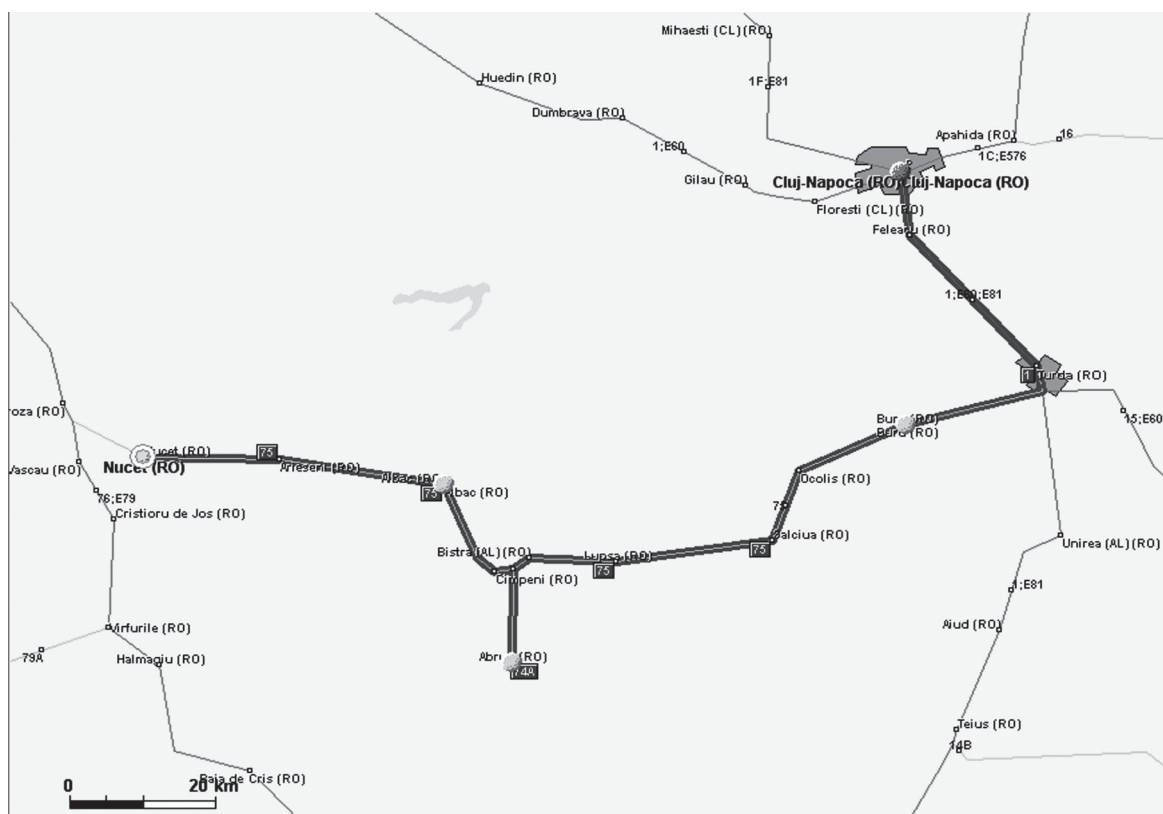
Románia hopp-on-hop-off

Románia turisztikai potenciálja nagy mértékben ideálissá teszi az országot egy hopp-on-hop-off rendszer kialakítására. Ezt a buszrendszert nagyon sokféleképpen ki lehet alakítani, hisz mindenki szubjektíven értékeli fel az egyes turisztikai célpontokat.

Céлом volt megalkotni egy olyan turisztikai terméket amely még Románia szinten nem létezik, hopp-on-hop-off jelleggel érinti Románia fontosabb látványosságait és hopp-on-hop-off lévén ugyanakkor esélyt ad a turisták számára az egyes célpontoknál a mélyebb elmerülésben, megismerésben.

4. ábra: Gyergyószentmiklós – Parajd – Szováta – Korond – Segesvár útvonal

5. ábra: Pádis – Aranyosfői-jégbarlang – Verespatak/Detonáták – Torockó – Kolozsvár útvonal

Egy erdélyi körutat terveztem, északon egy enyhe átnyúlással a moldvai részre, Kolozsvári indulással és érkezéssel. Az érintett célpontok meglátogatásával a körutat legkevesebb 8 nap alatt lehet megtenni. A következőkben szeretném a busz által naponként megtett útvonalat ismertetni:

- Kolozsvár – Torda – Marosvásárhely – Szaplonca
- Szaplonca – Putna – Sucevița – Voroneț
- Voroneț – Borszék – Békás-szoros – Gyilkos-tó – Gyergyószentmiklós
- Gyergyószentmiklós – Parajd – Szováta – Korond – Segesvár (4. ábra)
- Segesvár – Nagyszeben – Vízakna – Vörös-árok – Déva

- Déva – Vajdahunyad – Hátszeg – Retyezát Nemzeti Park – Orsova
- Orsova – Temesvár – Arad – Medvebarlang – Csodavár
- Pádis – Aranyosfői-jégbarlang – Verespatak/Detonáták – Torockó – Kolozsvár (5. ábra)

Az érintett célpontok elég sűrűn vannak leosztva, de mivel a kirándulás hop-on-hop-off jellegű, célja, hogy a turisták az egyes meglátogatott célpontokon többlet elidőzzenek, ehhez segítséget nyújt az 1. táblázatban ajánlatot kap a turista a megállásra érdemes városok, látványosságok pár szálláshelyéről. A szálláshelyeket le lehet előre foglalni, kérésre viszont az idegenvezető a buszon való tartózkodás alatt is foglalhat le szálláshelyet a turistáknak.

1. táblázat: Esetleges szálláshelyek

Elérhetőség	Besorolás	Elhelyezkedés	Ár
0264-596-227	kemping, faházak	Feleki-tető, Kolozsvár mellett	15 euró/személy
0264-450-452, retroinn@rdlink.ro, www.retro.ro	panzió	főtér környéke	44 euró/kétágyas szoba
0264-414-076, www.hotelonix.ro	hotel	külváros	42 euró/egyágyas szoba, 49 euró/kétágyas szoba
0264-311-691	hotel	központ	22 euró/kétágyas szoba
0264-316-850, huntercastle@hotmail.com, www.huntercastle.ro	hotel		35 euró/kétágyas szoba
0265-266-028	kemping, faházak	központtól nem messze	13 euró/faház
0265-231-913	szálloda	vasútállomástól nem messze	14 euró/egyágyas szoba, 16 euró/kétágyas szoba
0265-255-926, iszlaijeno@rdlink.ro	panzió	külváros	40 euró/kétágyas szoba
0262-372-228	kemping, faházak	temetőhöz vezető út	11 euró/faház
0745-267-408	panzió	1 km a kolostortól	12 euró/kétágyas szoba
0745-351-749	panzió	3 km a kolostortól	13 euró/kétágyas szoba
0266-377-243	kemping, faházak	főút	5 euró/faház
0266-219-456	panzió	közel a mofettákhoz	7 euró/személy
0266-377-295, 0744-296-508, baracom98@yahoo.com	panzió	központ	14 euró/egyágyas szoba
	villa	Békás-szoros felé vezető út	5 euró/személy
	villa	tó környéke	15 euró/kétágyas szoba
0266-365-554, rubinhotel@email.ro, www.rubinhotel.ro	szálloda	főtér	25 euró/egyágyas szoba, 30 euró/kétágyas szoba
0744-901-218, bajko	szálloda	külváros	12 euró/egyágyas szoba, 17 euró/kétágyas szoba
0266-240-689	kiadó szobák	központ, szállásfoglalás a környező házakban, falvakban	15 euró/személy
0266-240-474, info@csatarivendeghaz.hu, www.csatarivendeghaz.hu	panzió	főút mellett	20 euró/kétágyas szoba
0265-570-902, 0745-325-030, vasskert@szovata.hu, www.sss-studio.hu/vasskert	kemping, faházak	a fürdőteleptől távolabb, a faluban	17 euró/faház

0265-577-686	villa	fürdőtelepen	
0265-570-851	panzió	fürdőtelepen	37 euró/kétágyas szoba
0265-755-901, next@elsig.ro	kemping, faházak	városközponttól 4 km-re	25 euró/faház
0265-778-489, burghostel@ibz.org.ro	ifjúsági szálló	várnegyedben	28 euró/kétágyas szoba
0269-431-246	ifjúsági szálló	központ	11 euró/személy
0269-218-392	hotel	belváros	23 euró/kétágyas szoba
0269-577-348, office@ocnasibiului.ro, www.ocnasibiului.ro	hotel	sóstavak közelében	50 euró/egyágyas szoba, 67 euró/kétágyas szoba
0254-219-507, www.villavenus.com	hotel	központ	65 euró/kétágyas szoba
0254-777-604	hotel	központ	20 euró/kétágyas szoba, 6 euró/személy 3-4 ágyas szobában
0744-906-299	menedékház	Piski felől	5 euró/személy
0254-776-620, info@anita.ro, www.anita.ro	panzió	Gura Zlata felől	44 euró/kétágyas szoba
0740-242-416	panzió	Duna-part	22 euró/szoba
0265-292-621, 0723-329-612, casa_leone@yahoo.com	panzió	egyetemi negyed központ közelében	30 euró/kétágyas szoba
0257-234-257	panzió	külváros	20 euró/kétágyas szoba
0788-564-314, www.pensiunelamama.ro	panzió	Vasaskőfalva felől vezető út	30 euró/kétágyas szoba
0258-768-049	panzió	közel a faluközponthoz	6 euró/személy

2. táblázat: Romániai hop-on — hop-off

Nap	Kétnaponta indulás a következő periódusban	Indulási idő	Indulási hely	Megérkezési idő	Megérkezési hely	Érdekességek
1.	júniun 1. - október 15.	8:00	Kolozsvár	8:30	Torda	Tordai sóbánya
		10:00	Torda	11:40	Marosvásárhely	Kultúrpalota
		14:30	Marosvásárhely	19:30	Szaplonca	Vidám temető
2.	június 2. - október 16.	9:00	Szaplonca	14:00	Putna	Putnai kolostor
		16:00	Putna	16:45	Sucevița	Sucevițai kolostor
		17:30	Sucevița	18:30	Voroneț	Voroneți kolostor

3.	június 3. - október 17.	9:00	Voronet	10:20	Borszék	borvízforrások, travertin bánya
		13:00	Borszék	14:10	Békás-szoros	Békás-szorosi séta
		16:00	Békási Szoros	16:30	Gyilkos-tó	csónakázás
		18:30	Gyilkos-tó	19:00	Gyergyószentmiklós	Szabadság téri séta
4.	június 4. - október 18.	9:00	Gyergyószentmiklós	10:00	Parajd	Parajdi sóbánya
		12:00	Parajd	13:00	Szováta	Medve-tó
		15:00	Szováta	16:20	Korond	kirakodóvásár
		19:00	Korond	20:10	Segesvár	Segesvári vár
5.	június 5. - október 19.	9:00	Segesvár	10:40	Nagyszeben	városnézés - óvóros
		12:00	Nagyszeben	12:20	Vízakna	sóstavak - gyógyközpont - strand
		14:00	Vízakna	15:00	Szászebes	séta a Vörös-árokhoz
		18:30	Szászebes	19:15	Déva	Dévai várrom
6.	június 6. - október 20.	9:00	Déva	9:30	Vajdahunyad	Hunyadi vár
		10:30	Vajdahunyad	10:50	Hátszeg	bölnyrezervátum
		11:50	Hátszeg	12:20	Gura Zlata	Retyezát Nemzeti Park
		16:30	Gura Zlata	19:45	Orsova	Kis-Kazán- és Nagy-Kazán-szoros
7.	június 7. - október 21.	9:00	Orsova	12:00	Temesvár	városnézés - séta-hajókázás
		14:00	Temesvár	15:00	Arad	városnézés
		16:00	Arad	19:00	Nucet	Medve-barlang
		20:15	Medve-barlang	21:00	Pádis	Csodavár
8.	június 8. - október 22.	9:00	Pádis	10:30	Fehérvölgy	Aranyosfői-jégbarlang
		11:30	Fehérvölgy	13:00	Abrudbánya	Detonáták, Verespatak
		15:30	Abrudbánya	17:00	Borrév	Torockó - Székely-kő
		21:00	Borrév	22:00	Kolozsvár	városnézés

Egy másik segítség a busz órarendje, amely az 2. táblázatban található, hasznos információ a turistának ahhoz, hogy ha a megálló erejéig hagyja el a buszt tudja mikorra kell visszatérnie, vagy ha az illető megállónál szándékozik éjszakázni, tudni fogja mikor jön a következő busz.

A körút hossza 2023 km, de ehhez még hozzá kell számolni 10%-ot biztonsági szempontból, hisz mindég jöhetnek be plusz kilométerek. Tehát ár szempontjából amivel dolgozunk 2225 km lesz.

Mivel a turisták számát előre nem lehet meghatározni és buszok két napos gyakorisággal indulnának, elegendő lenne 16+1 személyes mikrobust indítani, egy sofőrrel és egy utazási tanácsadóval.

Az árba bele kell számítanunk a buszt, az idegenvezető napi díját, valamint a sofőr és az idegenvezető szállását. A mikrobusz bérlete 0,4 euró kilométerenként, az idegenvezető napi díja 35 euró, a sofőr és az idegenvezető szállása 76 euró fejenként.

A költségek 15 turistára a következők: 59,33 euró az út, 18,66 euró az idegenvezető napi díja, 10,13 euró az idegenvezető és a sofőr szállása, s erre még rájön a 20% nyereség a turisztikai iroda részéről. Ugyanezek a költségek 10 személyre számolva: 89 euró az út, 28 euró az idegenvezető napi díja, a sofőr és az idegenvezető szállása pedig 15,2 euró.

Az összes költséget összeadva, elosztva és a turisztikai iroda részesedésének hozzáadásával, 15 személyre az út 106 euró, 10 személyre pedig 159 euró. A 106 euró marketing szempontból nem piacképes ár, nem megragadó, ezzel szemben a 159 eurós ár reklám szempontjából megfelel. Figyelembe véve, hogy a buszok két napos gyakorisággal indulnának, igen valószínű, hogy nem túl gyakran lenne telt busz,

ezért piaci árat 10 személyre érdemes számítani, egy külföldi turista számára ez a szolgáltatás-csomag ilyen árban is piacképes marad.

A szolgáltatás-csomag tartalmazza az utat, az idegenvezetőt, nem tartalmazza a szállást, belépőket, opcionális tevékenységeket és az étkezést. Emellett a turisták kapnak az útról egy általános tájékoztatót, megállókra lebontva, valamint minden egyes településről egy térképet, mely a tájékozódást segíti. Az idegenvezető – fentebb utazási tanácsadóként volt emlegetve, itt idegenvezető mivel a helyszínen is tart bemutatót – kérésre vállalja az ezt igénylő turisták kalauzolását a turisztikai célpontokhoz az egyes megállónál, kivételt képeznek azok a helyek ahol csak képzett idegenvezetővel lehet bemenni.

Összegzés

Dolgozatomban egy olyan turizmus típust vizsgáltam, amely a 20. század végén jelent meg a turizmus piacán, éppen ezért újszerűségével még nem hívta fel magára a turizmusszakértők figyelmét, sem a romániai turisztikai irodák tour-operátorjainak érdeklődését nem vívta ki.

Célom e dolgozattal az volt, hogy bemutassam a hop-on-hop-off-ot, mint a turizmus egy típusát, felhívjam erre a lehetőségre a romániai turizmusszakértők, tour-operátorok figyelmét, bemutatva egy konkrét külföldi példát, valamint elkészítve egy árban aktuális, versenyképes terméket a külföldi turisztikai piacra, Romániát reklámozva.

Románia nagy turisztikai vonzerővel rendelkező ország, viszont az itthoni turisztikai irodák szegényes kínálatával és tematikus utakkal jelentkeznék a külföldi turisztikai piacon, ezért a szélesebb szol-

gáltatás palettához szokott turisták inkább más útirányt, országot céloznak meg.

A hopp-on-hopp-off meghatározásával és általános leírásával egy fogalmi keretbe próbáltam behelyezni ezt az újonnan megjelent turizmus típust. Földrajzi eloszlásával azt próbáltam szemléltetni, hogy tizenkét év alatt mekkora teret hódított magának, hogy melyek azok az innovációra fogékony országok, városok amelyeknél lehet ezt a szolgáltatás-csomagot igényelni. Tizenkét év alatt behálózta egész Nyugat- és Közép-Európát és eljutott mindegyik kontinens valamely szegletébe.

A törökországi Feztravel turisztikai iroda hopp-on-hopp-off termékeinek részletesebb tanulmányozásával próbáltam tisztább képet kapni és nyújtani arról, hogy hogyan is működik ez a hopp-on-hopp-off buszhálózat, miből tevődik össze egy ilyen termék, hogyan is szerveznek meg egy ilyen utat. Az eladott utak számából ítélve nem mozgat meg nagy tömegeket, viszont turisták érkeznek a világ összes pontjáról, hogy kipróbálják hopp-on-hopp-off szolgáltatások keretei között, mit tud nyújtani Törökország. A szolgáltatás-csomag ha jól meg van szervezve, évente több turistát vonz, ugyanakkor imázs építő jelleggel bír az országra nézve.

Ezzel az imázsépítő céllal próbáltam megalkotni dolgozatom utolsó fejezetében egy romániai több napos hopp-on-hopp-off terméket, amely felhívna a helyi tour-operátorok, ezt követően pedig a külföldi, többnyire csak Drakulát ismerő, turisták figyelmét Románia természeti és kulturális értékeire, amelyet saját szájzük szerint tapasztalhatnak meg, hisz a hopp-on-hopp-off megadja nekik ehhez a kellő szabadságot.

3. táblázat. Romániai hopp-on-hopp-off termék összehasonlítása egy törökországi termékkel

Termék neve	Hossz (km)	Megállók száma	Ár
Turkish Delight	3500	26	209 €
Románia hopp-on-hopp-off	2225	30	159 €

Összehasonlítva a legjobban megszerkesztett külföldi hopp-on-hopp-off terméket a romániai próbálkozással, kilométer, megállósám és ár szempontjából, megalapítottam, hogy Romániában is ki kelhet alakítani egy rövidebb útvonalú, de látványosságokban és megállókban gazdagabb turisztikai terméket, egy világviszonylatban is versenyképes áron.

Irodalomjegyzék:

- Babbie E. (1998): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, Balassi kiadó, Budapest
- Cianga N. (2002): Romania. Geografia Turismului (Partea Intai), Presa Universitara Clujeana, Cluj Napoca
- Michalkó G. (2007): A turizmuselmélet alapjai, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár
- Vellas F. (1995): Turismul – tendinte si previziuni, Ed. Walforth, Bucuresti

Internetes források

- www.bazbus.com
- http://www.welcometoromania.ro/Apuseni/Apuseni_Pestera_Ursilor_m.htm
- http://transylvania.landy-group.com/hu/tura/expedicio_a_nyugati_szigethegysegben
- www.feztravel.com
- http://www.feztravel.com/Fez_Bus_Turkish_Delight_Pass.asp
- http://www.feztravel.com/Fez_Bus_Silk_Trail_Pass.asp
- http://www.feztravel.com/Fez_Bus_Turkish_Express_Pass.asp
- <http://www.feztravel.com/Hostels.asp>

http://www.feztravel.com/Fez_Bus_How_it_works.asp
http://www.feztravel.com/Hop_On_Hop_Off_Turkey.asp

www.viator.com
www.busabout.com
<http://www.busabout.com/Explorer>

Románia országimage-e

- a német nyelvterületeken élők szemében

Boér Alíz*

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Földrajz Kar, Kolozsvár,
Turizmusföldrajz szak

IMAGINEA ROMÂNIEI -în viziunea populației din arii lingvistice germane- Carpații, Sibiu, căruțe, drumuri nefinisate, rome și ospitalitate sunt numai câteva cuvinte, care ne sugerează, că ar putea fi vorba de România. Chiar așa este văzută țara noastră de către străini? Imaginea României este una negativă sau pozitivă? Ce fel de informații se poate obține despre România în străinătate și care sunt sursele lor? În ce măsură influențează imaginea României turismul? Prin cercetarea mea am vrut să obțin răspunsuri la aceste întrebări în viziunea populației din arii lingvistice germane.

THE IMAGE OF ROMANIA -from the perspective of the german population- Carpathian Mountains, wagons, bad roads, gypsies and hospitality are only a few expressions, that can make one think of Romania. Is this really the picture of Romania? Does Romania have a negative or a positive image? Which information can foreigners obtain about the country and what are the sources of these information? How is tourism influenced by the image of Romania? I have tried to find answers to these questions during my research, focusing on the answers of the german-speaking population.

Bevezetés

Ennek a dolgozatnak a témája a Romániáról alkotott kép a külföldiek, pontosabban a német ajkú lakosság szemében. Romániai országimage az első olyan tényező, amely befolyásolja a potenciális turistákat, hogy Romániát válasszák úti célul vagy bármely más országot.

Románia mindenekelőtt egy olyan ország, ahol a turizmus még nincs meg-

felelően fejlesztve. Annak függvényében, hogy mire van szükségünk, szabadidőnket egy tenger partján töltjük, vagy a hegyekben kirándulunk. A szükséglet megjelenését a desztináció kiválasztása követi. Jogos a kérdés, hogy ez a desztináció miért nem Románia?

Ha visszanézünk a folyamatnak az elejére, az országimage az első olyan tényező, amely döntő, hogy Romániát választom-e desztinációként vagy sem.

*E-mail: lizzie_ke@yahoo.com

Nyilvánvalóan sokan nem! Későbbiekben megvizsgáljuk azt is, hogy miért is választják a német és osztrák származásúak közül mégis Romániát.

Az országimage fogalma

Az országimage-t több megközelítésből lehet és kell vizsgálni: a fogalom más jelent egy közgazdász, egy turizmuskutató, egy szociológus, egy kommunikációs szakember, egy pszichológus vagy egy irodalmár szemében. Az alábbi viszont egy átfogóbb meghatározás, ezt használtam fel a kutatás során:

„Érdekes és sajátos image-típusnak tekinthetjük az országimage-t, mely szemléletében és tartalmában átfogja, illetve kihat az adott ország termékeire, különböző márkáira és szervezeteire, kultúrájára, vállalkozásaira, illetve ezeknél még némileg több is.

Az országimage jelenti az adott népről, nemzetről és országról kialakult, annak minden aspektusú létevel kapcsolatos belső és külső nézet- és véleményrendszert, a heterogén és általánosított értéktételek egyidejűleg objektív és szubjektív, komplex (racionális és emocionális) pszichológiai tartalmát.” (SZELES, 1998:96)

Megfigyelések

Amennyiben személyes tapasztalataim alapján megítélhetem, az Európai Unión belül határozottan negatív országimage-e van Romániának, az információk hamisak és hiányosak az országról, az információk forrása főként a média.

Eddig egy tudományos munka született konkrétan a romániai országimage felmérésével Németországban. A téma kutatottságának hiánya is azt mutatja, hogy a német nyelvterületeken egyáltalán nem

foglalkoznak Románia országimage-ével, illetve mint turisztikai desztinációval.

Kérdések

Következő kérdéseim merültek fel, amelyeket három csoportba osztályoztam az image komponensének függvényében.

1. Honnan kapják/ szerzik a német nyelvterületen élők az információkat Romániáról? Mi ezeknek a forrásoknak a jellemzői?

Tudjuk, hogy az image 3 komponensből áll. Ezek közül az egyik a kognitív, amellyel kapcsolatban a fentebb említett kérdések relevánsak. A „honnan” kérdés mellé társul a „mikor” és „hogyan”, tehát milyen korban kapják az adott információkat, és ezek milyen töltettel bírnak: negatív vagy pozitív.

2. Mennyire negatív a Romániáról alkotott kép? Melyek Románia erősségei és gyengeségei egy német/ osztrák turista szemében?

Az image második összetevője az érzelmekre vonatkozik. Milyen érzelmek, milyen nemű vélemények születnek Romániáról az információk kapcsán, és hogyan lehetne ezeket osztályozni.

3. Mi a leggyakoribb ok, amiért nem jönnek a turisták Németországból és Ausztriából? Mi motiválhatja a német nyelvterületen élőket, hogy Romániába utazzon?

A harmadik a cselekvési összetevő, tehát minden olyan tett, ami az országról összegyűjtött információk és az országról alkotott vélemény következménye, legfontosabb a mi esetünkben a turisztikai tevékenység.

Hipotézisek

Az alapkérdéseknek megfelelően négy hipotézist állítottam fel:

- **H₁:** A német nyelvterületen élők Romániát még mindig egy nagyon szegény országnak tekintik, és ezért nem sorolják turisztikai desztinációik közé.
- **H₂:** A német nyelvterületen élők még mindig összefüggésbe hozzák a roma lakosságot Romániával.
- **H₃:** A német nyelvterületen élők, a történelem során idetelepedett szász elődeik miatt utaznak/utaznának Romániába.
- **H₄:** A német nyelvterületen élők még mindig nagyon keveset tudnak Romániáról, ez az oka a negatív országimage-nek.

A fentebb tárgyalt Románia országimage-ének a jelenlegi helyzete a kutatásom témája, természetesen a német nyelvterületeken lakók körében. Legelőször néhány statisztikai adatot vizsgáltam meg a témával kapcsolatban, amelyek eredménye, hogy a két fő német nyelvterületről származó turisták száma növekedési tendenciát mutat 1994-től 2008-ig.

Ebből levontam a következtetést, hogy célratörőbb lenne a román turizmusgazdaság szemszögéből a német nyelvterületeken élőket megcélolni a megfelelő ajánlatokkal. A témával kapcsolatban az országimage kérdését kell elsősorban tisztázni.

Módszerek

Mivel az országimage-ről van szó, annak a kutatási kérdéseknél is megemlíttet három aspektusát vizsgáltam: mennyit tud az illető Romániáról, mi a hozzáállása,

mik a személyes tapasztalatai és ezeknek függvényében miként cselekszik.

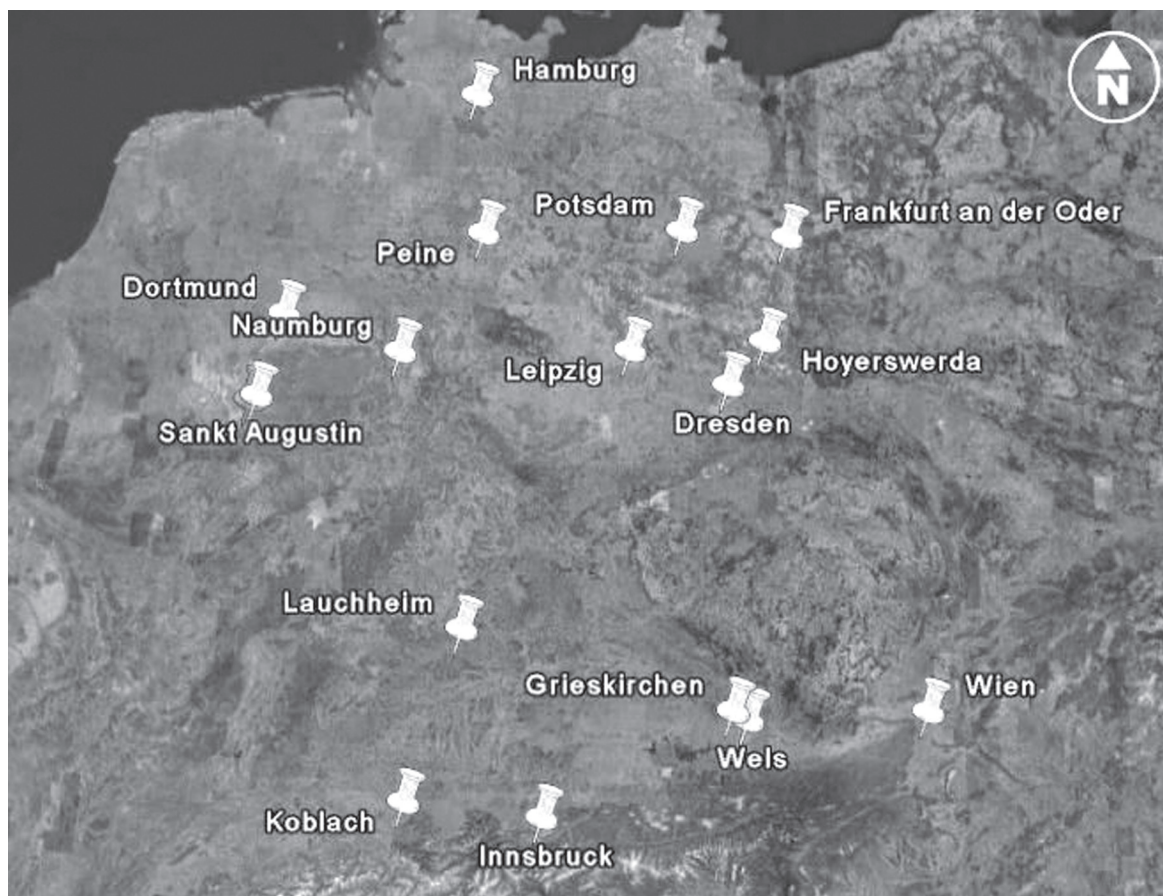
Az országimage-kutatás mintáját a német nyelvterületen élők, illetve az onnan származók képezik (egyesek már Kolozsvárt tekintik otthonuknak). Az interjúalanyok Németországból és Ausztriából származnak, amelyet a 1. ábra szemléltet.

Továbbá nem csak a területi elhelyezkedést vettem figyelembe, hanem hogy volt-e valami kapcsolata Romániával az egyénnek. Ennek megfelelően alapkövetelménynek vettem, hogy a megkérdezettek voltak már Romániában turisztikai tevékenység vagy egyéb céljából.

Összesen 20 egyént kérdeztem meg 2008. március 1.- április 13. periódusban, amelyekből 75% német és 25% osztrák származású. Az interjúpartnerek 60%-a nő, 40%-a férfi.

A megkérdezettek 3 kategóriába sorolandók: Romániában tanulók, Romániában dolgozók és turisták. Az első kategória magába foglalja az Erasmus csereprogram keretén belül érkezett diákokat Kolozsvárról (két alkategóriával: akik 1 félévet, illetve 2 félévet tanulnak itt) és a kolozsvári egyetem „rendes” diákjait, ez a csoport a megkérdezettek 45%-át teszi ki. A második kategóriába belekerültek a Romániában dolgozók, illetve önkéntesek, akik csak időszakosan tartózkodnak az országban (1 évet). Ők az interjúalanyok 30%-át alkotják. Végül pedig a turisták kategóriája, amely 25%-ot alkot. Ide tartoznak egyrészt azok, akik az országban tartózkodó hozzátartozójukat jöttek meglátogatni, vagy kimondottan az országot (1 személy).

A fentebb említett kulcskérdéseknek megfelelően kutattam a témában. Mivel az országimage jelen esetben főleg kvalitatívan mérhető fel, az alkalmazott kutatási

1. ábra: az interjúalanyok származási helye Németország és Ausztrián belül

Forrás: egyéni ábrázolás Google Earth segítségével (2008. április 26.)

módszer a félig strukturált interjú, amelynek vezérfonala előre kiválasztott nyitott kérdésekből állt. (lásd 1. ábra)

A kérdéseket négy csoportba osztályoztam:

- Utazás Romániában és első benyomás
- Földrajzi tényezők
- Kultúra és tradíció
- Média és reklám

Az interjú befejeztével egy előre meghatározott képszett segítségével az országimage vizuális elemeit szerettem volna megállapítani. A képszett 15 Romániában készült képből állt, amit a megkérdezettek előre nem tudtak. Az volt a fel-

adatuk, hogy megállapítsák, kitalálják, hogy melyik kép készült Romániában, és melyik nem.

Eredmények

Utazás Romániában és első benyomás

Az első kérdésnek megfelelően az interjúalanyok öt olyan szót vagy fogalmat kellett említsenek, amiket spontánul Romániához kötnek. A két leggyakoribb szó a „szekér” és a „szép” volt, az utóbbit önálló szóként említették vagy „szép táj”,

„szép nyelv”, „szép nők” fogalmakként. A válaszok nagy része jelzők, egyrészt az emberekről, másrészt az országról. A megkérdezettek Romániáról inkább pozitív (érdekes, modern, multikulturális, alternatív, tarka), mint negatív (koszos, rendetlen, szürke) vagy semleges (improvizált) jelzőket mondtak. Már itt is megjelentek ellentmondások a vélemények között. Természetesen kapcsolatosan többen megemlégték a hegyeket, Duna-deltát és a Fekete-tengert.

A második kérdés az volt, hogy milyen oknál fogva jött az illető Romániába. 30%-a a megkérdezetteknek tanulni jött ide, 30%-a munka/ önkéntes munka céljából, ezek közül egyesek ide voltak kihegyezve, tehát nem választották Romániát. 15% az elődök és rokonok miatt jött Romániában, szintén 15% valakit meglátogatni jött. Végül 10% aki utazás kapcsán érkezett Romániába. A fő ok mellett a következő válaszok is elhangzottak többször: azért jött, mert meg akarta ismerni Romániát és egy számára ismeretlen kultúrát, illetve nyelvet szeretne tanulni.

Mikor arra került sor, hogy hogyan értékelik az első benyomást Romániáról, egy páran azt válaszolták, hogy ijesztő, elmaradt világ, kedvesek az emberek, de egyben csalók, mások pedig épp jobbnak ítélték az első benyomást, mint amire számítottak. Egy 1-10-es skálán, ahol 1 „nagyon rossz benyomást”, 10 pedig „nagyon jó benyomást” jelenti, átlagban 6,98-as értéket kaptam válaszként. Mikor megkérdeztem, hogy az interjúalany szerint a többiek milyen számot válaszoltak erre a kérdésre mindannyian alacsonyabb értéket mondtak, átlagban 6,18-as érték született, de csak 11-en mondtak konkrét számot a megkérdezettek közül. Arra a kérdésre, hogy mi a benyomásuk

az egész itt-tartózkodásukról, és hogyan értékelik azt ugyanazon a skálán, átlagban 8,4 jött ki. Arra viszont, hogy a többiek mit feleltek erre a kérdésre, hasonlóan az előző kérdéshez, kisebb érték jött ki a skálán, átlagban 7,23.

A következő kérdés az volt, hogy mondjanak olyan dolgokat, amik másak Romániában, mint otthon. Egyértelműen két kategória született a válaszokból: az emberek és az infrastruktúra. A megkérdezettek 65%-a nyilatkozta azt, hogy mások az emberek: nyitottabbak, kedvesebbek, vendégszeretőbbek, érződik a „latinos laissez faire” mentalitás az emberekben. Ugyanakkor más a társadalmi élet, más értékrend szerint élnek itt az emberek, sokkal nagyobb hangsúlyt fektetnek a hagyományokra, konzervatívabb nevelésben részesülnek az itteni gyerekek, hamarabb kötnek házasságot, fontosabb a család, mint a német nyelvterületeken. Az egyetemistáknak kevesebb a pénzük.

Az infrastruktúra kapcsán a rossz utakat, lassú vonatokat, nem menetrend szerint járó buszokat, „lerobbant” falvakat és szürke épületeket említik. Ezzel együtt azt is, hogy egyaránt olcsó a szállítás és a szállás. Több személy említette, hogy sokkal agresszívebben vezetnek a román sofőrök, nem csak hogy száguldanak, hanem sokat dudálnak és felparkolnak a járdára, néha a gyalogosok épségét is veszélyeztetve, ami Németországban és Ausztriában ritkán fordul elő.

Földrajzi tényezők

Arra a kérdésre, hogy mit szeretnének még meglátogatni, hova utaznának Románián belül elsősorban Nagyszeben és Bukarestet adták válaszul. Továbbá a legtöbben Erdélybe és Máramarosba látogatnának el, valamint a Kárpátokba. A

helyekkel kapcsolatban azt is megkérdeztem, hogy miért pont ezeket választották, ha van egyáltalán valamilyen oka. A válasz általában vagy az volt, hogy már volt azon a helyen és nagyon tetszett neki, ezért visszamenne szívesen, vagy pedig azért keresné fel pont azt a helyet, mert még nem volt, de ilyesmit nem láthat otthon.

Mikor megkértem, hogy mondjanak három romániai turisztikai látványosságot, már nem mindenki tudott könnyen válaszolni. Többen egy jól körvonalazódott attrakció helyett egy-egy várost mondtak vagy akár maga a tájat, hegyeket. Turisztikai látványosságként említették a bukaresti Parlamentet, a „Drakula”-kastélyt, Nagyszebenben a főteret, a városházát és a városfalat, Kolozsváron a Szent Mihály-templomot, valamint az ortodox templomot, és a Vidám temetőt Szaploncán.

Romániai városok említésekor a leggyakoribban elhangzottak: Bukarest (65% említette), Kolozsvár (60% említette, de figyelembe kell venni, hogy a legtöbb interjú itt készült) és Temesvár (11,7%), Nagyszeben (8,3%).

Kultúra és tradíció

Egy pár kulturális kérdéssel folytattam az interjút: rákérdeztem, hogy tudják-e és tudták-e mielőtt idejöttek azt, hogy a román egy újlatin nyelv, hogy kik a dákok, illetve hogy élnek itt magyarok és éltek szászok. Az első kérdésre egy kivétellel mindenki azt válaszolta, hogy tudta mielőtt idejött, hogy a román egy újlatin nyelv. Az interjúalanyok fele még az utazásuk során sem tudta meg, hogy kik a dákok. Húszból négyen az interjú alatt sem tudták, hogy élnek itt magyarok. A megkérdezettek nagyjából kivétel nélkül,

csak miután eldöntötték, hogy Romániába utaznak, tudták meg ezeket a tényeket. Két személy a húsz megkérdezett közül nem hallott róla, hogy Erdélyben szászok laktak. A román helyneveknek a német megfelelőit nagyjából mindenki tudta, ellenben Nagyvárad német elnevezését csak fele tudta.

A román tradicionális ételek közül a leggyakrabban a puliszkát (megkérdezettek 65%-a), töltött káposztát (megkérdezettek 45%-a), pacallevest (megkérdezettek 35%-a) és a miccset (megkérdezettek 30%-a) említették. A tradicionális ital kérdésére szinte kivétel nélkül a țuica-t és annak magyar megfelelőjét, a pálinkát felelték.

Média és reklám

Az első kérdés a témában, hogy Németországban és Ausztriában a média milyen képet ad Romániáról, és milyen témák kerülnek szóba az országgal kapcsolatban. Ennél a kérdésnél nagyon megoszlanak a vélemények. Összesítve úgy lehetne fogalmazni, hogy régebben negatívabbak voltak a vélemények, mivel olyan témákat mutattak be, mint cigányok, utcagyerekek, kóbor kutyák, árvaházakban és kórházakban kialakuló botrányok stb., összesítve egy szegény, magas kriminalitású, elmaradott országkép volt bemutatva a médiában. Manapság valamiképp javult a helyzet az EU-hoz csatlakozás, gyors gazdasági fellendülés által, de ugyanakkor ott vannak a negatív elemek, mint a Nokia-botrány, ugyanis a Nokia Romániába való költözésével sok munkanélkülit hagyott Németországban. Ugyanakkor többen semlegesnek tekintették a média által alkotott képet, mivel mai napig nagyon kevés információt biztosítanak Romániá-

ról, annak ellenére, hogy egyre több cikk és tudósítás jelenik meg az országról.

Továbbá azt figyelték meg a megkérdezettek, hogy ha bizonyos értelemben egyértelműen negatív is az országimage, ezt a természeti adottságok megcáfolják. Már sok helyen úti célként tekintenek Romániára, főleg amióta Nagyszeben „Európa Kulturális Fővárosa” volt egy évig. Természeti látványosságok, amelyeket a médiában is kiemelnek a Duna-delta és a Kárpátok.

„Románia: egyszerűen csodálatos” reklámszlogenjét egy ötös skálán kellett értékeljék a megkérdezettek, ahol 1-nem talál és 5-nagyon jól talál. Átlagban 3,9 értékelést adtak a reklámnak. Összesen hárman ismerték már azelőttől a szlogent, heten pedig az alábbi logót.

2. ábra: Románia logó (Forrás: www.rumaenien-tourismus.de)

Ugyanúgy osztályozniuk kellett a logót is, amelyet átlagban 4,5-re értékelték.

Az utolsó kérdés pedig az volt, hogy milyen turisztikai reklámok vannak Romániáról a német nyelvterületeken. 35%-a a megkérdezetteknek azt válaszolta, hogy semmi, illetve csak cikkek jelennek meg, meg amit a média mutat. Többiek a turisztikai kiállításokon láttak reklámokat, illetve ha rákérdeztek turisztikai irodákban. Ami szembetűnőbb volt, hogy 1-2 éve a berlini metrókban, buszokban megjelentek plakátok, illetve Ausztriában az autópálya mellett. A reklámok nagy része Romániát alternatív úti célként mutatja be kiemelve a Duna-deltát és a Kárpátok-

kat, meg természetesen Nagyszeben, az erdélyi szászok fővárosát.

Az interjú végén 15 képből kellett választani, azzal a kérdéssel, hogy közülük melyek találhatóak Romániában. Az 1. táblázat mutatja, hogy mit válaszoltak a megkérdezettek (i- Romániában található, n- nem Romániában készült, nt- nem tudja, hogy hol készült), és hány százalékban mondták egyértelműen, hogy Romániában készült a kép.

Minden megkérdezett két képet társított egyértelműen az országhoz, még pedig Nagyszeben főterét és egy sírkövet a Vidám temetőből Szaploncán. Vizuálisan a töltött káposztát többen azonosították Romániához, mint a puliszkát. A tarka szoknyás cigánylányokat, Brassópojánát és a bukaresti Parlamentet is nagyrésztük kapcsolatba hozta az országgal.

Összefoglalás

A kutatási eredményeket feldolgozva a következő kérdéseimre kaptam választ, a következő hipotéziseket sikerült ellenőriznem.

Először a Romániába utazás motivációit vizsgáltam: a motivációk között utolsó helyen szerepel a turisztikai tevékenység, a megkérdezettek 10%-a érkezett turistaként Romániába, de ez a mintavétel egyértelmű velejárója. Mivel több diákot kérdeztünk, az sem meglepő, hogy 30%-a a megkérdezetteknek tanulni jött ide, 30%-a pedig munka céljából.

Az interjúk során kiderült, hogy az első benyomás Romániáról sokkolóan hatott a külföldiekre, de ahogy többet tartózkodtak az országban, megváltozott a véleményük. Az első benyomást elsősorban a szegénység különböző formái pecsételték meg: rossz utak, szürke, egyhangú lakóne-

1. táblázat: Interjú során bemutatott képekre adott válaszok

Képek	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	%
Bâlea-tó	n	i	i	n	n	n	n	nt	i	n	n	nt	n	i	i	n	i	i	i	i	45
Utcagyerekek Bukarestben	i	i	i	nt	i	nt	n	nt	i	i	i	i	nt	nt	nt	i	i	nt	n	i	55
Parlament	i	i	i	i	nt	nt	n	i	i	i	nt	i	i	i	i	i	i	i	i	i	80
Víg temető, Szaplonca	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	100
Cigánylányok	i	i	nt	i	i	i	i	i	i	i	i	i	n	n	i	i	i	i	i	i	85
Máramarosi gőz- mozdony	i	nt	i	i	i	n	i	nt	i	i	i	i	n	i	i	i	i	nt	i	i	75
Duna-delta	i	i	i	nt	n	n	n	i	i	i	i	nt	nt	i	i	i	nt	i	n	i	60
Tornacsapat	i	i	i	n	i	i	i	i	nt	i	i	i	i	nt	i	nt	i	i	i	i	80
Nagyszeben	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	100
Brassópojána nyáron	nt	i	i	nt	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	nt	nt	i	i	i	i	80
Puliszka	i	i	i	i	i	i	i	nt	i	i	nt	i	i	nt	n	i	i	i	i	i	80
Töltött káposzta	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	i	n	i	95
Peleş kastély	i	i	i	n	n	n	i	i	i	i	nt	i	n	nt	i	i	i	nt	n	i	60
Szfinx, Bucsecs	nt	n	nt	nt	n	nt	i	nt	i	n	n	i	nt	i	n	i	i	nt	nt	nt	30
Brassópojána, sí- felvonók	nt	i	i	nt	i	i	i	nt	i	i	i	i	nt	i	nt	i	i	i	i	i	75

gyedek, szemét, koldusok, utcagyerekek, kóbor kutyák stb.

Romániában a szegénység kétségen kívül nagyobb, mint a német nyelvterületeken, és ezt akadályként többen is említették az interjúkban, tehát a H_1 hipotézis részben beigazolódott. Az a felfogás, hogy ezért nem jönnek a turisták, a múltra tekintve igaz is volt, ellenben mára megváltozott a helyzet. Az EU-hoz való csatlakozás kicsit megrendítette ezt a gondolkodást. Romániára, mint újdonsült EU-tagra néznek, ami ha szegényebb is, mint az Európai Unió többi országa, nagy gazdasági fellendülést és minden téren gyors fejlődést mutat fel a jelenben.

Az interjúk során többször is felmerült Románia kapcsán a roma lakosság kérdése (H_2). Azonban figyelembe kell venni azt, hogy míg a múltban negatív aspektusnak

számított, a jelenben határozott pozitívumot jelent a romák jelenléte a külföldiek számára. A roma kisebbséget különleges kultúrájuk miatt értéknek tekintik, érdekességnek, amit a megkérdezettek mindenképpen meg akarnak ismerni. Sokan említették, hogy szeretik a cigányzenét, érdeklődnek a hagyományaik iránt és szépnek minősítették az öltözetüket, főleg a tarka szoknyákat.

Ebből is látszik, hogy Románia valóban az „ellentétek országa”, ahogy L.H mondta.

Egyértelműen két válaszkategória született arra a kérdésre, hogy mik azok a dolgok, amelyek másak, mint Németországban vagy Ausztriában: az emberek és az infrastruktúra. Ezeket különböző jelzőkkel látták el a megkérdezettek: az emberek nyitottak, kedvesek, vendégse-

retők, míg az utak rosszak, az épületeket omladoznak, a közszállítás fejletlen.

Az a feltételezés, hogy a német nyelvterületeken élők a szász elődek miatt jönnek Romániába (H₃) nem kimondottan igaz, hiszen az elmondottak szerint sokan nem is voltak tisztában azzal, hogy Romániában éltek valaha szászok. Az interjúalanyok közül négynek voltak Romániából származó elődei, de csak kettőnek szász. 15%-a a megkérdezetteknek azt mondta, hogy az elődök és rokonok miatt jött Romániába, de nem feltétlenül szász származásúak a rokonok. Ebből arra következtettem, hogy a magyarországiakkal ellentétben, a német nyelvterületeken élők nem az elődek felkutatása, esetleg az övékéhez hasonló kultúra megismerése végett utaznak az országba, hanem éppen ellenkezőleg: egy új, a saját kultúrájuktól meghatározóan eltérőt szeretnének megismerni. Ez viszont már haladásnak számít, hogy egyáltalán némi érdeklődést mutatnak Románia iránt.

A német nyelvterületen élők még mindig nagyon keveset tudnak Romániáról, ez az oka a negatív országimage-nek. A H₄ hipotézis egyértelműen igaznak bizonyult: a média még mindig nagyon keveset tudósít Romániáról, és az a kevés is inkább negatív töltetű. Turisztikai reklámok szinte nem is léteznek, csak pár desztinációt reklámoztak az elmúlt évben: Nagyszebent, mint „Európai Kulturális Fővárost”, a Kárpátokat és a Duna-deltát. Ezen felül sok ember fejében megmaradt a szocialista Románia képe, és egyáltalán nem érdeklődik az ország iránt. Ez a fő probléma, amely a kutatás során feltárult. A.K. a következőket mesélte ezzel kapcsolatban: *„Románia egy olyan ország, ami iránt kevesen érdeklődnek. Én nem ismerek senkit aki itt volt, senkit aki esetleg akarna jönni.*

Inkább úgy beszélnek róla, hogy ez az ország, amely valahol ott lent van a térképen, de senki sem ismeri.”

Kiemelném azt, hogy még vannak olyan német nyelvterületen élők, akik nem hallották, hogy Erdélyben szászok laktak, annak ellenére, hogy pont ezekre a területekre költöztették ki őket a kommunizmus idején.

A következő idézetben mind a négy hipotézis igazolódik valamilyen formában.

„Mielőtt idejöttem, nem tudtam majdnem semmit Romániáról. Hallottam a szüleimtől, hogy egy szegény ország, hogy romák élnek itt, vagy cigányok, mindegy hogy mondja nekik az ember. Amit nem tudtam, hogy itt magyarok élnek, hogy léteztek erdélyi szászok. Erről semmit nem tudtam, és a többi kisebbségről sem, akik Romániában élnek” -S.W. így nyilatkozott.

Tehát a kutatás során az információ hiánya bizonyult a legelső akadálnak egy valóság-hű országimage kialakulásához. Ez a fő probléma, amit a német nyelvterületeken élők körében meg kellene oldani.

A negatív országimage több területre nézve jelent veszélyt: politikai és gazdasági szempontból egyaránt, e kapcsán kiemelném a turisztikai szolgáltatásokra való hatását is. A turistákra nézve különösen nagy akadályt jelent egy negatív országimage, mert ha meg is lesznek a megfelelő tényezők a széleskörű szükségleteknek a kielégítéséhez (itt gondolok az infrastruktúrára, a turizmusban dolgozó személyzet kiképzésére stb.), ha nem tudnak róla a potenciális turisták, a jövőben sem fogják Romániát választani úti célként.

Természetesen ez a kutatás csak kezdete Románia országimage-ének a vizsgálásának, hiszen olyan embereket kérdeztem meg, aki már volt Romániában egy hosz-

szabb időre. Ezért egy valóságosabb eredmények eléréséhez további kutatás szükséges német nyelvterületeken: Németországban és Ausztriában.

Irodalomjegyzék:

- Birtel, M., Kissau, K. (2006): Rumänien Entwicklung und Wahrnehmung in Deutschland In: Europa Regional, 14(2) pp. 143-153.
- Dysenrick, H. (1991): Komparatistik. Eine Einführung. Bouvier, Bonn.
- Heitmann, K. (1985): Das Rumänienbild im deutschen Sprachraum 1775-1918. Studia Transylvania, Köln.
- Hoffstätter, P. (1960): Das Denken in Stereotypen. Göttingen.
- Kissau, K. (2004): Ceausescu, Dracula und Waisenhäuser? Eine Imagestudie über Rumänien. (magiszteri disszertáció kézirat)
- Levy, S. (1990): The Mapping Sentence in Cumulative Destruction: Wellbeing as an Example for Operationalization and Research Design. Swess and Zeitlinger, Lisse/Amsterdam.
- Lippman, W. (1992): Public Opinion. Harcourt, Brace and World, New York.
- Maletzke, G (1996): Interkulturelle Kommunikation. Zur Interaktion zwischen Menschen verschiedener Kulturen. Westdeutscher kiadó, Opladen.
- Scott, W. (1965): Psychological and Social Correlates of International Images In: Kelman, H.: International Behaviour. Social-Psychological Analysis. Ann Arbor. 70-103.
- Süssmuth, H. (1993): Das Deutschland-Image nach 1989. Selbstbilder der Deutschen und Deutschenbilder in Europa In: Politische Sozialisation und Geschichte, Dortmund, 135-156.
- Szeles, P. (1998): A hírnév ereje. STAR PR Ügynökség, Budapest.
- Szeles, P. (2001): Nagy PR-könyv. Managment kiadó, Budapest.

„Lássunk világot!”

- osztálykirándulások középiskolában -

Demeter Ágota-Dorottya*

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Földrajz Kar, Kolozsvár,
Turizmusföldrajz szak

HAI, SĂ EXPLORĂM LUMEA! – excursii organizate elevilor- In liceu, mai ales în primii doi ani este esențial ca elevii să aibă oportunitatea să facă cunoștință în afara școlii. Prin acest proiect aş vrea să sondez nevoile lor în legătură cu excursiile cu clasa și să creez pachete turistice corespondente cerințelor. In acest an am elaborat un chestionar și pe baza acestuia am realizat un sondaj în Liceul Teoretic « Bolyai Farkas » din Târgu Mureş și în trei licee teoretice din Cluj-Napoca. Chestionarul a fost completat în total de către 403 elevi din clasele IX-X. Datele au fost analizate comparativ astfel ca rezultatul cercetării am obținut o imagine vastă și complexă despre tema propusă.

‘LET’S EXPLORE THE WORLD!’ - Excursions Organized for High-school Students- In high-school, especially in the first years it is essential to give an opportunity for students to get known each other outside of school. The aim of this project was to reveal the needs of the students and their expectations about excursions organized for upper-class students. We have elaborated a questionnaire and based on this a gallup poll has been realized. A total of 403 students have filled in the questionnaires in the ‘Bolyai Farkas’ High-school in Târgu-Mureş and three other high-schools in Cluj-Napoca. At the end we have compared the answers and this eventuated in a vast and complex image of the proposed theme.

Bevezetés

2007 tavaszán egy akkori kutatásom kapcsán kerültem kapcsolatba egy idős muzeológus bácsival, mert az a személy, akit kerestem, épp nem tartózkodott az irodában. Elkezdtünk beszélgetni a témáról, és elmondtam neki egy megfigyelésemet, miszerint bár a múzeumok látogatottsága nőtt, a csoportban érkező látogatók száma csökkent az elmúlt néhány

„Valamikor tanulmányi kirándulás volt a neve, elsődleges célja pedig, hogy a tanulók eljussanak az ország nevezetes tájaira, városaiba. Mára az ismeretszerzés, a kulturális élmények gyűjtése kissé háttérbe szorult; a gyerekek számára nem ez az élmény az igazán fontos, hanem a kötetlen együttlét, az iskola falai közül való kiszabadulás öröme.”

(Dr. Kürönya Pálné)

*E-mail: valaszut_2002@yahoo.com

évben. Ennek kapcsán mondta ő, hogy valóban, kevesebb tanuló érkezik. Ennek okát abban látta, hogy egyre kevesebb az olyan osztálykirándulás, amely múzeumlátogatást is magába foglal. Aztán arra gondoltam, hogy nekünk még a kilencedik osztályos osztálykirándulás annyiból állt, hogy Marosvásárhelyről felutaztunk Kolozsvárra. Megnéztük a Botanikus Kertet, csónakáztunk, hintáztunk a parkban, megnéztünk egy-két múzeumot, és hazamentünk. A mai marosvásárhelyi kilencedikesek inkább elmennek egy csapatépítő hétvégére, már ritka, hogy egy másik erdélyi városba utazzanak. Innen jött az ötlet, hogy következő dolgozatomat írjam osztálykirándulásokról, osztálykirándulási szokások megváltozásáról az elmúlt néhány év folyamán, valamint a középiskolások igényeiről, elvárásairól egy osztálykirándulással kapcsolatban. És azért, hogy mindennek gyakorlati haszna is legyen, állítsak össze olyan osztálykirándulási programtervezeteket, melyekben a csapatépítés, kikapcsolódás mellett interaktív városnézés, újszerű programok, játékok is szerepelnek.

Kutatási célok, kiinduló feltételezések, hipotézisek

Már az ősz folyamán kezdtem gondolkodni azon, hogy az ötletet, témát hogyan ültessem gyakorlatba. Úgy döntöttem, hogy magyar elméleti líceumok IX-X. osztályos tanulói körében fogok egy önkitaltós kérdőíves felmérést végezni. A felekezeti iskolák illetve osztályok nem fogják a kutatás tárgyát képezni. A kutatás célja a középiskolás diákok osztálykirándulási szokásainak, igényeinek, elvárásainak felmérése mellett a felmérés alapján olyan programok összeállítása, melyek a

diákok igényeinek megfelelnek. Feltételezésem szerint a diákok az osztálykirándulás folyamán a csapatépítő, szórakozási tevékenységeket részesítenék előnyben a városnézéssel, kulturális megismeréssel szemben. Éppen ezért olyan típusú kirándulásokat választanának, ahol a csapatépítésen, szórakozáson van a hangsúly, nem pedig azokat, melyek a kulturális ismeretszerzésre fektetik a hangsúlyt. Szeretnék olyan programokat összeállítani, melyek nem csak szórakozást, csapatépítést foglalnának magukba, hanem interaktív módon megismertetnék egy város, régió jellegzetességeit, történelmi és kulturális értékeit is a diákokkal. Így a résztvevők szórakozva, játék által tanulnának, nem „száraz” városnézésben lenne részük. Ugyanakkor ezen programok által szeretném vonzóvá tenni az erdélyi célpontokat, mivel valószínűnek tartom, hogy a diákok többsége a felmérés alapján egy erdélyi és egy külföldi kirándulás közül a külföldit választja. Úgy gondolom, hogy az osztálykirándulások nagyon fontosak az osztályközösség kialakulásában főleg a középiskolai évek elején. A külföldi kirándulásra általában több osztályból jelentkeznek a tanulók, sokan anyagi okok miatt nem vehetnek részt ezeken a kirándulásokon. Az itthoni kirándulások ára lehetővé teszi, hogy a nehezebb anyagi körülmények között élő diákok is részt vehessenek rajtuk, és nem több osztályból gyűlnek össze a tanulók, hanem csak egy osztály megy el kirándulni. XI-XII. osztályban már nem annyira fontos az osztálykirándulás az ismerkedés, közösség építés céljából, éppen ezért gondolom, hogy akkorra mára érettebbek is a tanulók, és jobban fel vannak készítve egy külföldi kirándulás élményeinek a befogadására.

További feltételezésem, hogy a program helyszínének és típusának megválasztása eltérő lesz a megkérdezett nemének, osztálya profiljának, valamint állandó lakhelye típusának függvényében. A lakóhely típusa mellett az is befolyásolni fogja a választást, hogy az illető állandó lakhelye az iskola települése vagy más település.

A kutatás alapján összeállított programterveket szeretném gyakorlatba ültetni. Éppen ezért a dolgozatom első felében a kérdőívek elemzésével foglalkozom, utána pedig azt fogom meghatározni, hogy milyen profilú osztálynak milyen programtípus a legmegfelelőbb.

A kutatás rövid leírása, a kérdőívek elemzése

A kutatást két fázisban végeztem. 2008 tavaszán a marosvásárhelyi Bolyai Farkas Elméleti Líceumban végeztem el a felmérést. A IX-X. évfolyamon működő 14 osztály közül (további két osztály katolikus felekezeti osztály, melyek nem képezik kutatásom tárgyát) 10 osztályt kérdeztem meg, ez összesen 242 lekérdezett kérdőívet jelentett. Mivel a Bolyai Líceum tömöríti a legtöbb magyar elméleti osztályt Marosvásárhelyen, az innen vett minta reprezentatívnak tekinthető a városra nézve.

A kutatás második szakaszában Kolozsváron kérdőíveztem. Kolozsváron jelenleg három kizárólag magyar tan nyelvű elméleti középiskola működik. Ezek a Báthory István Elméleti Líceum, az Apáczai Csere János Elméleti Líceum és a Brassai Sámuel Elméleti Líceum. Az említett három iskola IX-X. évfolyamán jelenleg 16 osztály működik. Ezek közül 8 osztályt sikerült lekérdezni.

Az elvégzett kérdőívezések alapján össze tudom hasonlítani egy közepes

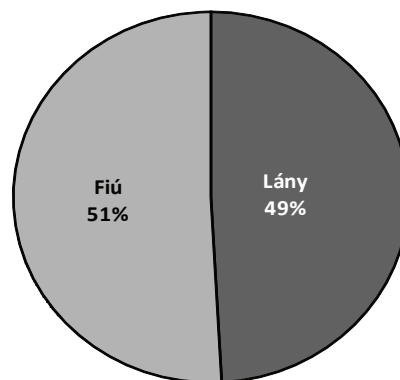
nagyágú, fele román, fele magyar lakosságú városban, valamint egy román többségű nagyvárosban élő magyar középiskolás diákok osztálykirándulási szokásait. Jövőbeli tervként pedig el szeretném végezni a kutatást egy magyar többségű kisváros középiskolaiban is, és így teljes képet fogok tudni alkotni az erdélyi diákok osztálykirándulási szokásairól.

1. táblázat: Az osztályok megoszlása város, szak és osztály szerint

		Humán profil	Reál profil	Reál bilingv. profil	Össz.
IX. oszt.	Marosvásárhely	1	2	2	5
	Kolozsvár	2	2	0	4
X. oszt.	Marosvásárhely	1	3	1	5
	Kolozsvár	1	2	1	4
Össz.		5	9	4	18

A lekérdezést személyesen végeztem osztályfőnöki órán. Ez általában 30-40 percet vett igénybe osztályonként. A kitöltött kérdőívek alapján egy adatbázist hoztam létre, és az SPSS program segítségével elemeztem adatokat.

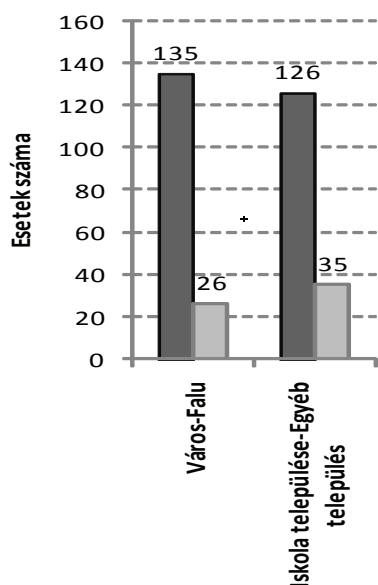
A 18 osztályban összesen 403-an töltötték ki a kérdőívet, akik közül 198 válaszadó lány, 205 pedig fiú volt.

1. ábra: A kérdőívet kitöltők nemek szerinti megoszlása

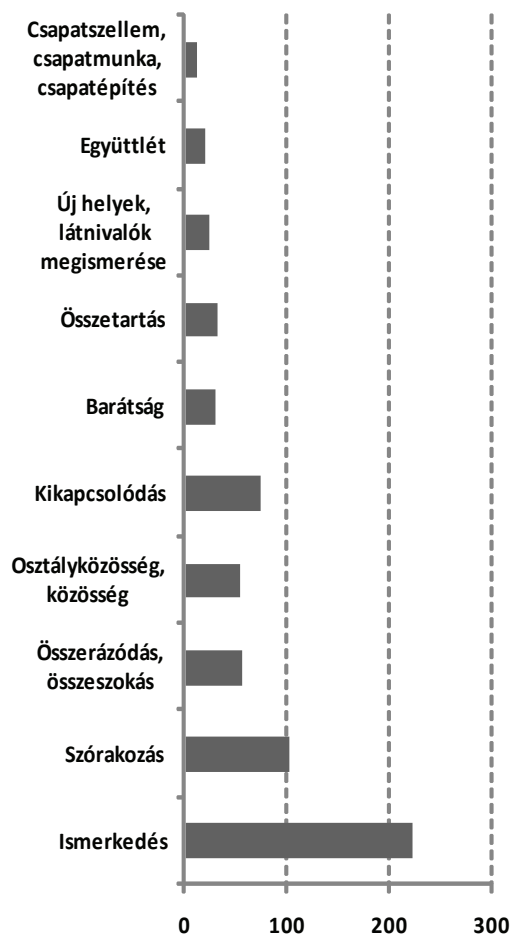
Azonosító kérdések, az osztálykirándulás fontossága, szerepe

A felmérésben használt kérdőív összesen 25 kérdésből áll. Az első részben azonosító kérdések szerepelnek (helység, iskola, szak, osztály, nem, lakóhely). Az állandó lakóhelynél két aspektust vizsgáltam. Az egyik a település típusa, a másik, hogy a település megegyezik-e azzal a településsel, ahol az iskola található. Ezt azért tartottam fontosnak, mert feltételeztem, hogy azok a tanulók, akik más településről érkeztek az iskolába, addig kisebb településen laktak, és éppen ezért bizonyos kérdésekre eltérő választ fognak adni azoktól, akik az iskola településén laknak.

2. ábra: A válaszadók származási településeik szerinti megoszlása

A megkérdezettek 99%-a szükségesnek tartja az osztálykirándulást, de csak 90% jelölte be, hogy részt is venne a kiránduláson. Arra, hogy miért tartják szükségesnek a kirándulást, nyílt kérdéssel kérdeztem rá. Megkerestem azokat a fogalmakat, melyek legtöbbször jelentek meg.

3. ábra: Kirándulások szükségességének leggyakoribb indokainak eloszlása

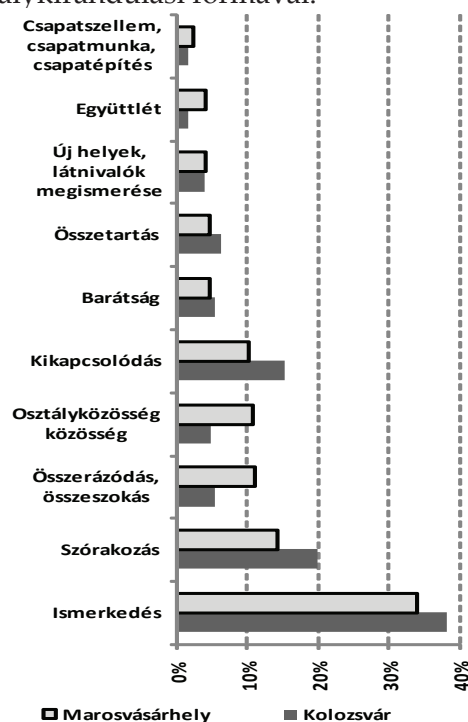
A válaszadók több, mint felénél megjelent az „ismerkedés” szó. Mivel IX-X. osztályokról van szó, úgy gondolom, hogy különös fontossággal bír az osztálykirándulás ezen szerepe. Itt adódik lehetőség „kellemes, közös élmények, emlékek” szerzésére, „a saját korlátok megismerésére”, az „egymás iránt való bizalom” kialakulására, a „szabadidő közös eltöltésére”, „beszélgetésre”, „kibontakozásra”, „felszabadulásra”, „egymásra figyelésre”, „a tanár is jobban megismeri a gyerekeket, és utána jobban tud kommuni-

kálni velük” stb. „Az osztálykirándulás az osztály egyik legfontosabb közös tevékenysége.” Ebből következően az osztálykirándulásnak sok olyan tevékenységet kell tartalmaznia, melyek segítségével a diákok nem csak egymás nevét tanulhatják meg, hanem megismerhetik egymás olyan oldalát, melyet az iskolában talán soha nem láthatnak.

Második helyen a szórakozás szerepel („buli”, „nevetés”), ezt követi a kapcsolódás („lazítás”, „pihenés”), majd az összerázódás, összeszokás („kapcsolatok megerősítése”, „hangulat javítása”), közösség, osztályközösség („közösségformálás”, „osztályközösség megerősítése”). Ezek mind olyan fogalmak, melyek valószínűleg XI-XII. osztályos megkérdezettek esetén is megjelennének, de a vizsgált évfolyamokon még nagyobb jelentőséggel bírnak. Egy jó osztálykirándulás a líceumi évek elején nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy az elkövetkező együtt eltöltött négy év sokkal kellemesebb, zökkenőmentesebb, jobb hangulatú legyen. Ugyanakkor az osztálykiránduláson lehetőség nyílik a „nyíltabb beszélgetésre az osztályfőnökkel”, valamint a „közelebb kerülésre a tanárokhoz”. Az osztálykirándulás „biztonságot ad”, elősegíti az „önállósodást”, „összeköti az osztályt”. Az osztálykirándulás szükséges egyszerűen „mert jó”, mert „a kiránduláson nagyon boldog vagy”.

Az osztályközösség alakulása, egymás megismerése mellett az osztálykirándulás lehetőséget ad „új helyek, látnivalók”, „Erdély és környezetünk”, „helyi kultúra” megismerésére, „általános ismeretek szerzésére”, „művelődésre”, „kultúrálódásra”, „tanulásra”, „játékra”, sor kerülhet „érdekes tevékenységekre”.

A válaszok elemzése közben észrevettem, hogy adott fogalmak gyakoriságának százalékban kifejezett értéke nagy különbséget mutat a két város diákjainak válaszai között. (4. ábra) A legnagyobb eltérés abban mutatkozik meg, hogy a kolozsvári diákok sokkal nagyobb százalékban nevezték meg a szórakozást, kikapcsolódást az osztálykirándulás céljaként, míg a marosvásárhelyiek az osztályközösség kialakulását, összeszokást, összerázódást tartották fontosabbnak. Ezt a különbséget annak tulajdonítom, hogy a marosvásárhelyi osztályok szinte mindegyike részt vett már a marosvásárhelyi Outward Bound szervet által szervezett csapatépítő hétvégén, ahol a hangsúly az osztályközösség kialakítására, a csapatszellem erősítésére tevődik. A kolozsvári diákok valószínűleg nem találkoztak még ezzel az osztálykirándulási formával.

4. ábra: A használt fogalmak gyakorisága városonként

Külföld vagy Erdély?

A következő kérdések igazolták azt a kiinduló feltételezésemet, miszerint erdélyi és külföldi kirándulás közül a válaszadók többsége a külföldi kirándulást fogja választani. A marosvásárhelyi válaszadók 70,3%-a, a kolozsváriak 75,2%-a választotta a külföldi kirándulást. Ezt legtöbbször azzal indokolták, hogy külföld „érdekesebb, izgalmasabb”, „kevesebb lehetőség adódik külföldre eljutni”, „Erdély már unalmas”, a legtöbb helyet ismerik már ismerik „kisebb kori osztálykirándulásokról”. „Romániában nincs sok érdekes dolog, amit látni lehetne.” A „hosszú út összekovácsol”, lehetőség adódik „más kultúrák megismerésére”, „az idegen nyelvek gyakorlására”. Volt viszont, aki úgy gondolta, hogy „külföldre inkább családdal” megy, az osztálykirándulásra megfelelőbb helyszín Erdély: „nem kell olyan sokat utazni”, „külföldön nem az osztálytársam, hanem a látnivaló köti le a figyelmem”, „elsősorban hazánk szépségeit kell megismernünk” stb.

Szignifikáns kapcsolat fedezhető fel erre a kérdésre adott válasz és az osztály profilja között. A reál osztályba járók 78,4%-a választotta a külföldi kirándulást, míg a más profilú osztályoknak csak 63-69%-a. Ez azért érdekes, mert nagyon sokan jelölték meg, hogy a külföldi kirándulás lehetőséget nyújt az idegen nyelvek használatára, a kétnyelvű osztályok tanulói közül mégsem választották többen ezt a lehetőséget. Kolozsvár esetében az évfolyam is szignifikáns kapcsolatot mutat a válaszokkal: míg a IX. osztályos tanulók 83,3%-a a külföldi kirándulást választotta, addig a X. osztályosoknak csak a 64,8%-a jelölte be a külföldi opciót.

A kirándulások típusa

A következő kérdésnél arra kértem a diákokat, hogy különböző típusú programok közül válasszák ki azt a hármat, melyen a legszívesebben részt vennének erdélyi kirándulás esetén. Kiinduló feltételezésem az volt, hogy a csapatépítő hétvége az egyik legkedveltebb programtípus lesz, és mindenképpen többen fogják választani, mint a városnéző körutat, különböző tájegységek meglátogatását stb., tehát az inkább kulturális megismerésre hangsúlyt fektető programokat. Az összesített eredmények azt mutatják, hogy első helyre egyértelműen a hegyi túra kerül, második a városi hétvége és ezeket követi az erdélyi tájegység megismerése.

Mindez kiinduló feltételezésemet nem igazolta, de azért, hogy a diákok nagy mértékben választották az erdélyi hétvégét, melyben a városnézés interaktív módon történik, és emellett a csapatépítés is nagy szerepet kap, beigazolódt, hogy elképzelésem a programtervezetekkel kapcsolatban jó. Tehát olyan programot kell összeállítani, amellyel egyszerre több célt is el lehet érni: egy város megismerése, csapatépítés, szórakozás stb. Azzal lehet felkelteni a diákok érdeklődését, ha a városnézés új formát kap, a résztvevők aktív részesei, felfedezői lesznek az adott városnak. Valószínűnek tartom, hogy ha a városi hétvége mellett nem szerepelt volna zárójelben, hogy interaktív és csapatépítő is, akkor nem választották volna ilyen nagy arányban.

Bár egyik változó sem mutatott szignifikáns kapcsolatot mindhárom választási lehetőséggel, a legszorosabb összefüggést azzal fedeztem fel, hogy erdélyi vagy külföldi kirándulást választottak. A legszembetűnőbb összefüggés, hogy mindhárom esetben a külföldet választók közül sokkal

többen választották a valamilyen fesztiválon, rendezvényen való részvételt, mint azok, akik Erdélyben utaznának.

Legkedveltebb desztinációk az erdélyi városok között, Romániában és külföldön

A kérdőívben három kérdés vonatkozott arra, hogy a diákok milyen külföldi és belföldi desztinációkra lennének kíváncsiak. Itt azt a módszert alkalmaztam, hogy nevezzék meg az első három olyan desztinációt, amit legszívesebben meglátogatnának. Egyik kérdésnél sem soroltam fel válaszlehetőségeket, mert kíváncsi voltam arra, hogy nekik mi jut eszükbe. Először az erdélyi városokra kérdeztem rá. Összesen 40 település került megnevezésre Erdély területéről. A lakosságot nézve, a legkisebb városoktól (pl. Nyárádszereda) a legnagyobb erdélyi városokig (Nagyvárad, Kolozsvár) minden megjelenik.

Miután összesítettem az adatokat, kiderült, hogy az első nyolc legkedveltebb város egy-két kivétellel mindkét város diákjai esetében ugyanaz, csak a sorrend különbözik.

Összesített eredmények alapján a legkedveltebb erdélyi városok az alábbi ábrán kerültek megjelölésre. Így Brassó került az első helyre, melyet Nagyszeben és Kolozsvár követ.

Érdekes még annyit megjegyezni, hogy a válaszadók 9%-a nem erdélyi várost jelölt meg ennél a kérdésnél. Nagyon gyakran megjelent Konstanca vagy Bukarest. Lehet, hogy ez figyelmetlenség miatt volt, de elég nagy százalékát teszi ki a válaszoknak. Ha nem figyelmetlenséggel magyarázható, akkor eléggé elszomorító ez a nagy százalék, miután olyan sokan írták, hogy Erdélyt már ismerik és unják, ezért inkább külföldre utaznának.

2. táblázat: A válaszadók által felállított sorrend a legkedveltebb erdélyi városokat illetően

	Marosvásárhelyi diákok válaszai	Kolozsvári diákok válaszai
1	Kolozsvár	Brassó
2	Brassó	Nagyszeben
3	Nagyszeben	Marosvásárhely
4	Csíkszereda	Temesvár
5	Temesvár	Csíkszereda
6	Székelyudvarhely	Nagyvárad
7	Nagyvárad	Segesvár
8	Segesvár	Kolozsvár

A következő kérdés a legkedveltebb romániai desztinációkra kérdezett rá. Itt írhattak természeti látnivalót, várost, bármi egyebet. Összesen 64 féle válasz jelent meg: hegységek, tájegységek, városok, kastélyok, barlangok, fürdők stb. Szerettem volna csoportosítani ezeket valamilyen szempont szerint, de ebben az esetben az új kategóriák nagyon egyenetlenül osztoznának meg és sok esetben kétes lenne a besorolás. Például ha valaki Parajdot vagy Szováát jelölte meg, akkor valószínűbb, hogy az ott található természeti látnivalóra gondolt, mint magának a településnek a megismerésére, nem úgy, mint például Nagyvárad esetében. Az eredmények szerint a diákok által legkedveltebb látnivalók Romániában a hegyek, a Fekete-tenger és a Duna-delta.

Végül, a harmadik kérdéssel a külföldi desztinációkra kérdeztem rá. Voltak, akik konkrét városokat jelöltek meg, voltak, akik csak az országot. Összesen 89 név jelent meg. Először megkerestem ezek közül a leggyakoribb válaszokat, majd összesítettem őket ország szerint. Így a következő eredményt kaptam:

- a marosvásárhelyiek esetében első helyre Németország, Párizs és Anglia került leggyakrabban. Második és har-

madik helyen Anglia, Franciaország és Olaszország jelent meg a legnagyobb arányokkal

- a kolozsvári diákok első helyre hasonlóképpen Németországot, Angliát, Franciaországot és Olaszországot választották. Második helyre kiugró többségben választották Olaszországot (a válaszadók 10,5%-a), valamint Spanyolországot (7,2%). Spanyolország ilyen közkedveltsége azzal is magyarázható, hogy Kolozsvárról sokkal többen mennek Spanyolországba munkát vállalni, mint Marosvásárhelyről. Harmadik helyre Párizs és Németország került.

Az alábbi táblázat az összesített eredményeket mutatja a két város szerint.

Érdekes, hogy míg a marosvásárhelyieknél az első helyen egyértelműen Görögország áll, addig a kolozsváriak esetében Görögország meg sem jelenik az első hét ország között. Ehelyett megjelenik Ausztria és Magyarország is nagyobb százalékos aránnyal szerepel. Biztosan befolyásolta a válaszokat az, hogy a megkérdezettek hova utaztak már családjukkal. A marosvásárhelyiek gyakrabban választják Görögországot, míg a kolozsváriak kedvelt célpontja például Ausztria, ahol virágzik a síturizmus.

A legkedveltebb városok viszont mindkét városbeli válaszadók esetében megegyeznek: az első helyen Párizs áll, majd London és Róma következik.

A romániai Statisztikai Hivatal 2005-ös adatai szerint az első három helyen Olaszország, Görögország és Spanyolország szerepel. Bár ezek az adatok az üdülés céljával való kiutazást jelölik, Spanyolország valószínűleg a sok odautazó vendégmunkás miatt szerepel ilyen elől a listában. Ezeket az országokat Németország, Magyarország, Törökország, Ausztria és Franciaország követik. Tehát az első helyeken megjelenő országok az országos statisztikában is leggyakrabban látogatott országok közé tartoznak. Egyetlen kivétel Anglia, mely a hivatalos listában elég hátul szerepel. Az első helyen szereplő országokkal még nem veheti fel a versenyt látogatottságban, de 2004-hez képest megduplázódott az oda látogatók száma. Valószínű, hogy ez a növekedés csak folytatódni fog főleg az olcsó repülőjáratok megjelenése miatt.

Látnivalók, tevékenységek

A kérdőív legvégén különböző tevékenységeket, illetve látnivalókat soroltam fel. Arra kértem a diákokat, hogy a

3.táblázat: A két város diákjai által felállított sorrend a külföldi desztinációkra nézve

Marosvásárhely		Kolozsvár	
Görögország (Athén, Meteorák)	25%	Olaszország (Róma, Velence)	14%
Franciaország (Párizs)	17%	Franciaország (Párizs)	12%
Anglia (London, Skócia)	15%	Anglia (London, Skócia)	11%
Olaszország (Róma, Velence)	10%	Magyarország (Budapest)	8%
Németország (Berlin)	7%	Spanyolország (Barcelona, Madrid)	8%
Spanyolország (Barcelona, Madrid)	7%	Németország (Berlin)	7%
Magyarország (Budapest)	6%	Ausztria (Alpok, Bécs)	7%

Lichert-skála szerint osztályozzák ezeket: 1-es a legkevésbé érdekli, 5-ös nagyon érdekli, mindenképpen megnézné az illető látnivalót, részt venne a tevékenységen. A sorrendet a látnivalók illetve tevékenységek között az alábbi táblázatok szemléltetik (a második oszlop a Lichert-skálán való pontozás szerinti átlagértéket mutatja, a harmadik a szórás). (4., 5. táblázat)

A két város diákjainak válaszai között a legszembetűnőbb eltérés az üzletek (vásárlás) értékelésében figyelhető meg. A kolozsváriak sokkal nagyobb szerepet

tulajdonítanak a vásárlásnak, az üzletek meglátogatásának. Ez valószínűleg annak köszönhető, hogy Kolozsváron most van kialakulóban a „Mall-kultúra”, vagyis az utóbbi évben jelentek meg az amerikai mintára épített bevásárló központok, és az ezekbe való ellátogatás valóságos hétvégi programjává vált Kolozsvár lakosságának.

A kolozsváriak kicsit magasabb pontszámmal értékelték a sportstadiont. Ebben szerepe lehet annak, hogy a kolozsvári CFR futball csapat bekerült a Bajnokok

4. táblázat: A látnivalók érdeklődés szerinti rangsorolása a két város diákjai körében

Látnivaló	Átlag		Szórás	
	Mvhely	Kolozsvár	Mvhely	Kolozsvár
Állat- és növénykert	3,7	3,7	1,17	1,18
Múzeumok	3,5	3,3	1,15	1,18
Régi épületek	3,4	3,4	1,21	1,22
Sportstadion	3,1	3,4	1,39	1,51
Üzletek	2,9	3,6	1,46	1,39
Templomok	2,8	2,7	1,17	1,17
Egyetem	2,8	2,3	1,2	1,13

5. táblázat: A tevékenységek érdeklődés szerinti rangsorolása a két város diákjai körében

Tevékenység	Átlag		Szórás	
	Mvhely	Kolozsvár	Mvhely	Kolozsvár
Buli	4,3	4,5	1,18	0,98
Tábortűz	4,2	4,3	1,1	1
Csónakázás	4,2	4	2,2	1,17
Csapatjátékok	3,8	3,7	1,18	1,25
Mozi	3,8	4	1,31	1,19
Városnézés	3,6	3,7	1,18	1,13
Versenyek	3,5	3,4	1,2	1,19
Színház	3,2	2,8	1,27	1,26
Vásárlás	3	3,6	1,42	1,36
Énektanulás	2,4	2,5	1,33	1,68

Ligájába, és így több híres külföldi csapat jött Kolozsvárra az itthoniakkal mérkőzni.

A marosvásárhelyiek az egyetem felkeresését értékelték jobban. A legtöbb marosvásárhelyi diák Kolozsvárra jön tanulni, hiszen Kolozsvár Erdély legnagyobb egyetemi központja. Valószínűleg ezért lennének kíváncsiak az egyetem meglátogatására, ha új városba kirándulnának, mert tudják, hogy néhány év múlva egyetemisták lesznek, elkerülnek otthonról, és ezért szeretnék megismerni az egyetemeket.

A tevékenységek rendjén elmondható, hogy nagyobb különbség csak a színház és a vásárlás esetén figyelhető meg. A vásárlás különböző értékelése várható volt az üzletek értékelése közti különbség következményeképp.

Mivel a legtöbb látnivalónál, illetve tevékenységnél nincs számottevő eltérés, a továbbiakban közösen értékelem a kolozsvári és marosvásárhelyi válaszokat. A legnagyobb átlaggal összességében a látnivalók között az állat- és növénykert szerepel. Ez lehet, hogy másképp alakulna más városban történő felmérés esetén, mert Marosvásárhelyen van állatkert, melyet kisiskolában gyakran meglátogatnak az osztályok, és a már említett egy napos kolozsvári kirándulások elmaradhatatlan programpontja a Botanikus Kert meglátogatása. A kolozsváriak szempontjából is nagyon fontos látnivaló a Botanikus Kert. Meglepő számomra, hogy második helyen a múzeumok állnak a marosvásárhelyiek

esetében, mert azt feltételeztem, hogy az osztálykirándulás alkalmával a városnézés belefér a programba, de múzeumba már nem szívesen mennek el. A sportstadion és az üzletek esetében nagy a szórás, ami várható volt, hiszen a stadiont a fiúk valószínűleg sokkal magasabb pontszámmal pontozták. A tevékenységek rendjén a legkedveltebb programpont a buli lenne, ezt követi a tábortűz, valamint a csónakázás.

Érdekes, hogy a lányok által adott pontszámok sokkal nagyobbak a régi épületek, templomok, állat- és növénykert, csapatjátékok, énektanulás, tábortűz és a színház esetén. Az egyetlen látnivaló, ahol a fiúk által odaítélt átlag nagyobb, az a sportstadion. Ez azért érdekes, mert a programtípus választáskor a fiúk sokkal nagyobb arányban választották például a csapatépítő hétvégét, mint a lányok, itt meg a lányok értékelik nagyobb értékkel a csapatépítést.

Szignifikáns kapcsolat van a pontozás és a megkérdezettek osztálya között is. A kilencedikeseket jobban érdeklik a régi épületek, az énektanulás, és amint várható, jóval nagyobb értéket kapott a csapatjáték és a versenyek is. Ez már megmutatkozott a programválasztás esetében is. A tizedikesek inkább az üzletekben járkálnának, vásárlással töltenék idejüket az osztálykiránduláson.

Az SPSS-ben végzett tesztek alapján elmondható, hogy a régi épületeket, a templomokat és múzeumokat a humán

6. táblázat: Ki mit szeretne?

	Humán profil	Reál profil	Reál-kétnyelvű. profil
IX. oszt.	csapatépítés (esetleg kulturális, kisebb mértékben szabadidős)	csapatépítés	csapatépítés (esetleg kulturális)
X. oszt.	csapatépítés (esetleg kulturális)	szabadidős	szabadidős

osztályosok preferálják, a reál osztályosok a sportstadiont (ez azzal magyarázható, hogy ezekben az osztályokban jóval több fiú tanul), a kétnyelvű osztályok a tábor-tüzet és az énektanulást kedvelik, valamint az állat- és növénykertet részesítenék előnyben a látnivalók közül.

A külföldre vágyók előnyben részesítik a kevésbé kulturális jellegű tevékenységeket: a vásárlást, bulit, mozizást, sportstadion meglátogatását. Tehát ha a külföldre utazók városnézés és egyéb szabadidős tevékenységek között választhatnak, akkor inkább az utóbbit fogják preferálni. Az Erdélyt választók inkább régi épületeket néznének meg.

A legmegfelelőbb program

Mivel a kérdőív segítségével szeretném megállapítani, hogy egy adott osztálynak milyen lenne a legmegfelelőbb kirándulás, meg kell találnom azokat a látnivalókat illetve tevékenységeket, melyek „egy csoportba tartoznak”. Például aki templomokat szeretne nézni, az milyen egyéb tevékenységeken venne részt. Éppen ezért az adataimra faktorelemzést végeztem. Ennek segítségével sikerült 3 típusú „programcsomagot” összeállítani:

1. Az első egy lazább, több szabadidőt igénylő program, mely lehetőséget ad különböző üzletek felkeresésére, vásárlásra, bulira és mozizásra. Ezt fogom a *szabadidős típus*nak nevezni.

2. A második ennek ellentéte, mely a kulturális megismerésre hangsúlyt fektető városlátogató kirándulás. Ennek esetén a fő látnivalók a régi épületek, múzeumok, templomok, egyetem, színház, tehát a városnézés az alapja. Ez lesz a *kulturális típus*.

3. A harmadik típus nem feltétlenül egy másik városba kirándulna, hanem

inkább a szabadban, természetben. Ez az a program, ahol sokat játszanának, versenyeken vennének részt, tehát a hangsúly a *csapatépítés*en lenne.

Megvizsgáltam, hogy melyik osztálynak milyen típusú kirándulás felelne meg a legjobban. (6. táblázat) Az eredmény itt is az lett, hogy a kilencedikesek a csapatépítést érzik a legfontosabbnak. A szabadidős kirándulást inkább a tizedikesek kedvelik.

Úgy gondolom, hogy a kérdőívezés eredményes volt. Olyan eredményekhez jutottam, amelyek segítenek abban, hogy olyan programokat állítsak össze, melyek megfelelnek a diákok igényeinek.

Összefoglalás, összegzés

A kérdőívezés eredményeként elmondhatom, hogy sikerült egy átfogó képet alkotnom Erdély két jelentős városának, Marosvásárhely és Kolozsvár diákjainak elvárásairól az osztálykirándulással kapcsolatban. Kiderült, hogy vannak különbségek is, de sok mindenben megegyezik a diákok véleménye.

Kiinduló hipotéziseim közül több igazolódott, de voltak olyanok, amelyek megcáfolódtak. Igaz ugyan, hogy tevékenységek szintjén a diákok előnyben részesítenék a szabadidős tevékenységeket, csapatépítést, szórakozást, de programtípusokból mégsem azokat választották a legtöbben, amelyek kizárólag ezen tevékenységeket foglalják magukba. A legkedveltebb programtípus a hegyi túra lett. Igazolódott viszont azon feltevésem, miszerint egy új formában felkínált városlátogató hétvége felkeltene a diákok érdeklődését.

Azon feltevésem is igazolódott, miszerint a diákok inkább külföldre vágnának. Összességében a válaszadók 72,5%-a

jelölte be külföldöt, amikor egy erdélyi és egy külföldi kirándulás között kellett választaniuk.

A különböző változók valóban szoros kapcsolatban álltak egymással, sok esetben a megkérdezettek neme, osztálya, osztályának profilja, lakhelye stb. nagy mértékben befolyásolta a választadást.

Az osztályfőnökökkel készített interjúk, kérdőívek igazolták, hogy nagy a kereslet előre megszervezett kirándulásokra, ahol az osztályfőnök is résztvevő és nem feltétlenül a szervező szerepében van jelen.

Mindezek alapján úgy érzem, hogy a kutatás sikeres volt, és olyan eredménye született, mely gyakorlatban hasznosítható. Ugyanakkor maradtak olyan nyitott kérdések, amelyek lehetővé teszik a további kutatást.

„Az utazás a fiatalok számára a tanulás részét képezi, az idősebbek számára a tapasztalatét.”

(Francis Bacon)

„Többet megtanulsz egy útról, ha végigjárod, mint a világ összes térképéből”.

(ismeretlen szerző)

Irodalomjegyzék:

- Albert-Lőrincz E. (2004): A csoportokkal való munka módszertani kérdései, Scientia Kiadó, Kolozsvár.
- Babbie, E. (2003): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, Balassi Kiadó, Budapest.
- Batiz R. (szerk.) (2007): Erdély száz csodája I-II., Totem Kiadó, Budapest.
- Bodor T. (2006): Táborszervezés, táborvezetés ifjúságsegítőknél és érdeklődőknek, LOGO Ifjúsági Szolgálat, Szombathely.
- Gaal Gy. (2007): Képes Kolozsvár, Polis Kiadó, Kolozsvár.
- Gesztes O. – Viktor Cs. (szerk.) (2003): Nagyító. Középiskolások iskolán kívüli nevelése. Játékgyűjtemény, Nagyító Alapítvány, Szeged.
- Koncz I. (2005): Gubancbogozó, a kamaszok rejtelmei, LOGO Ifjúsági Szolgálat, Szombathely.
- Kovács J. – Dr. Simon K. (szerk.) (2004): Tanácsok ifjúkori személyiségépítéshez, LOGO Ifjúsági Szolgálat, Szombathely.
- Küronya P. (2003): Osztályfőnöki kézikönyv. 5-8. osztály, Apáczai Kiadó, Celldömölk.
- Küronya P. (2003): Osztályfőnöki kézikönyv. 9-12. osztály, Apáczai Kiadó, Celldömölk.
- Lynn, D (2005): Téma. Ötven kreatív, csoportos feladatlap középiskolások fiataloknak, Új Remény Alapítvány, Debrecen.
- Székely M. – Barna I. (2005): Túlélőkészlet az SPSS-hez, Typotex Kiadó, Budapest.

Internetes források:

- <http://www.nepmuvesz.hu/vhaz/kezimunka/torockoi.htm> - Torockói hímzés
- <http://www.szekelyszallas.hu/content/view/256/41/lang.hu/> - Torockó, az Europa Nostra Díjas Falu
- <http://www.demeter-panzio.go.ro/> - Dr. Demeter Béla Vendégház
- <http://www.szallas.net/bentlakas/> - Lyceum Alapítvány
- www.erdelyitabor.hu - Pásztortűz Panzió és Gyermektábor
- http://www.outwardbound.ro/?&language_id=9 - Outward Bound
- www.osztalykirandulas.lap.hu - Linkgyűjtemény
- <http://www.kirandulastervezo.hu/Main.php?do=indexAction> - Kirándulástervező
- <http://www.insse.ro/cms/files/pdf/ro/cap20.pdf> / - A romániai Statisztikai Évkönyv Turizmusról szóló fejezete

Vargyas-szoros, az Elveszett Világ tükreben

Takács Ágnes*

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Földrajz Kar, Kolozsvár,
Turizmusföldrajz szak

CHEILE VÂRGHIŞULUI PRIN PRISMA ASOCIAŢIEI LUMEA PIERDUTĂ- Lucrarea mea a primit titlul „Cheile Vârghişului prin prisma asociaţiei Lumea Pierdută” deoarece încerc să prezint Rezervaţia Naturală Cheile Vârghişului ca destinaţie turistică din perspectiva unei asociaţii şi încerc să prezint în ansamblu cum funcţionează o asociaţie turistică, relevând procesele şi activităţile în cadrul ei. În continuare voi detalia rezultatele obţinute din cercetările mele despre comportamentul turiştilor.

VARGYAS-GORGE IN MIRROR OF LOST WORLD- The title of my work is ‘Vargyas Gorge in mirror of Lost World’ because I try to present the Vargyas Gorge Nature Reservation as a turistical destination through the eyes of an organisation. I try to show a general view about how a nature protecting association work, what kind of activities do and how goes its inside process. More I share my results of a research to find out tourists behavior in a Nature Reservation.

Bevezetés

Dolgozatom címe azért lett Vargyas-szoros az Elveszett Világ tükreben, mert egy szervezeten keresztül próbálom bemutatni a Vargyas-szoros természetvédelmi területet, mint turisztikai desztinációt, illetve megpróbálok egy általános képet nyújtani arról, hogy miként is működik egy természetvédő egyesület, rávilágítok

a benne lezajló folyamatokra, tevékenységekre.

A Vargyas-szoros Természetvédelmi Terület leírása

„A természet e helyen annyi nagyszerűt, annyi megragadóan szépet halmozott egybe, hogy a bámulat valójában kimerül azoknak csudálásában.”

Orbán Balázs

*E-mail: takacs_agi@yahoo.com

1. ábra: Panorámakép a Vargyas-szoros bejáratáról (fotó: Antal Levente)

A Vargyas-szoros Erdély délkeleti részén, a Keleti-Kárpátok középső csoportjához tartozó Persány- és Hargita-hegység találkozásánál található, Kovászna és Hargita megyék területén. A természetvédelmi terület 998 hektárjából közigazgatásilag 800 ha tartozik a Hargita megyei Homoródalmás községhez, 198 ha pedig a Kovászna megyei Vargyas községhez. Gépjárművel csak Vargyasról közelíthető meg erdőkitermelői úton (12 km). Gyalogosan viszont elérhetjük a szorost Homoródalmás (9 km), Kirulyfürdő (Hargita megye) (15 km), vagy Szelterszfürdő (Hargita megye) (7 km) irányából is. (ELVESZETT VILÁG, 2006)

Központi részének földrajzi koordinátái: 46°13' északi szélesség, 25°34' keleti hosszúság. A tengerszint feletti átlagos magassága 750 m, a legmagasabb pontja 945 m, a legalacsonyabb pedig 555 m-en fekszik. (AMBRUS, PÉTER, 2003)

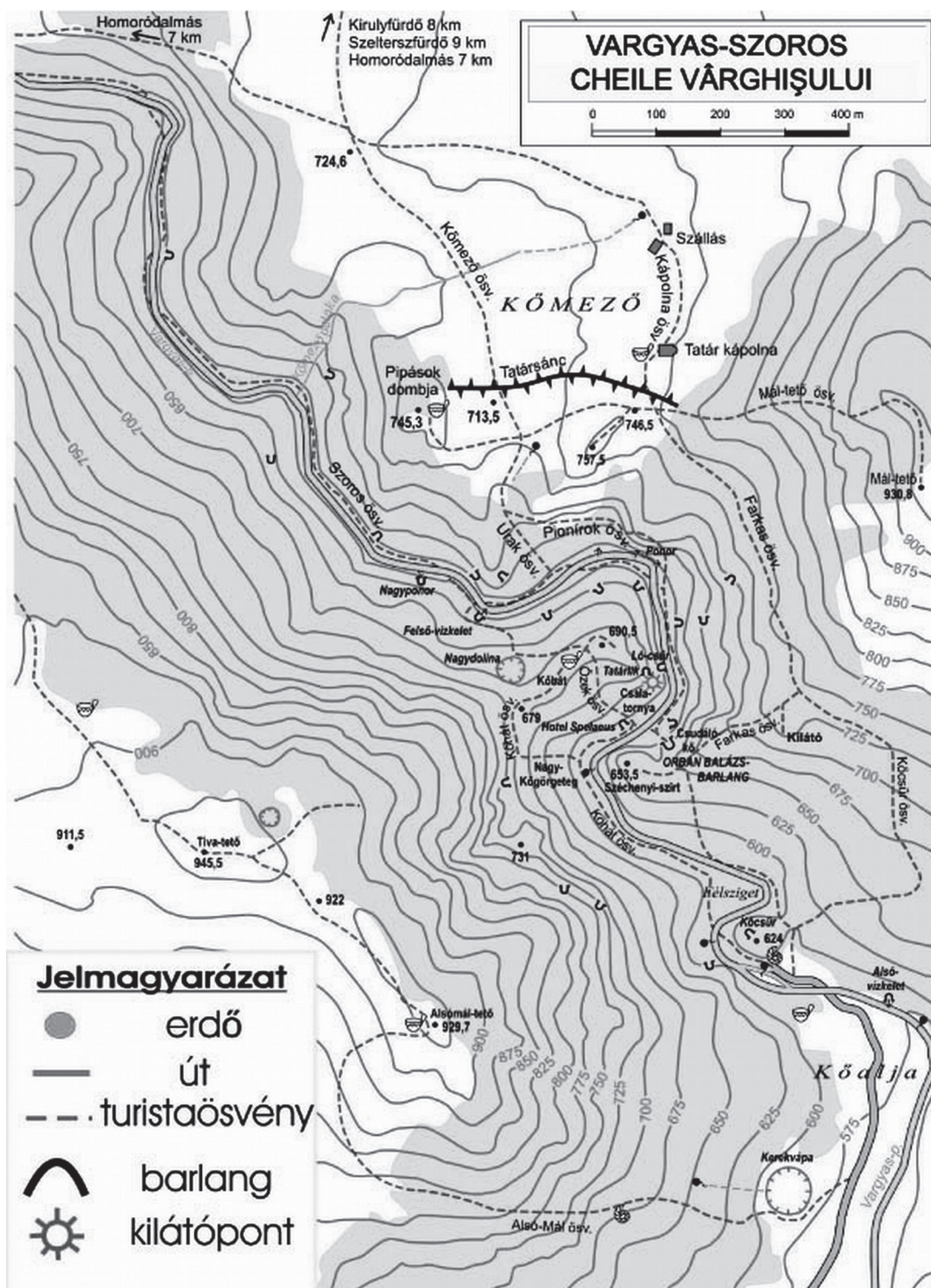
Több szakaszban történő kialakulásához a területen keresztülhaladó patak lineáris eróziója járult hozzá, amely keresztülvágta a vulkáni üledékeket, majd belevágta magát a mészkőbe, létrehozva a Vargyas-patak szurdokvölgyét. (AMBRUS, PÉTER, 2003) „Komplex genézisű karsztos völgy, ahol a tektonikai tényezők, felületi és felszín alatti eróziós folyamatok és hatóerők, együttesen hozták létre a kőzetminő-

ség változásaitól függően a rendkívül változatos formakincset (...)” (KRISTÓ, 1974)

A 4 km hosszú sziklaszorosban a Vargyas pataka négy barlangrendszert alakított ki a jégkorszak közepe óta, 125 barlanggal. A hajdani barlangrendszerekből mára kisebb (5-10 m), vagy nagyobb (10-1500 m) barlangok maradtak meg a szoros mindkét oldalán. Ezek a barlangok négy szinten (5, 20, 40 és 70-120 m) helyezkednek el a patak jelenlegi szintje felett. Az ötödik barlangszintet a Vargyas-patak vizének közel 1 km hosszú földalatti útja képezi, a ma is alakuló patakos (aktív) barlangrendszer. (ELVESZETT VILÁG, 2007)

A Vargyas-szorosban a mészkőbe vágott kanyonvölgyek domborzati formái közül szinte mindent megtalálunk: sziklafalakat, sziklatornyokat (Galambok tornya, Csala tornya), sziklagerinceket, sziklafülkéket, tanúsziklákat (Kőcsűr), dolinákat, zsombolyokat, kőgörgetegeket.

A szoros legfontosabb vízfolyása a Vargyas-patak, amely a védett terület hosszanti gerincét alkotja, ÉNy-DK irányban szelve át azt. A védett területen három állandó mellékpataka van a Vargyasnak: a jobb parton Kőháta-patak és Megye-patak, a bal parton pedig Hidegaszó-patak. A mellékpatakok vize egész évben tiszta, nagyon jó minőségű. (AMBRUS, PÉTER, 2003) A Vargyas-patak színe olykor

egészen barnás, amit a nagyobb esőzések, illetve a hargitafürdői bányából Király-patakon keresztül a vízbe mosódó kaolin okoz.

A Vargyas-pataknak a szoros területén van egy igen hosszú földalatti szakasza is, kisebb részt a patak jobb oldalán (kb. 300-350 m), nagyjából viszont a bal oldalon, ahol a hossza meghaladja a három kilométert, amely a szoros déli végénél egy nagy karsztforrásban, a Vízkeletben tör a felszínre.

A természetvédelmi területen több állandó és időszakos forrás található, melyek közül az ismertebbek: a Kerekvápá fölötti forrás, a Medve-forrás, az Alsó-mál mögötti forrás, a Kőmezei-forrás, az Orbán Balázs-barlang Forrás-termében levő Jordán-kút. (ELVESZETT VILÁG, 2007)

A barlangok állatvilágára a denevérek a legjellemzőbbek. A Romániában leírt 30 fajból 16 fajnak az előfordulását itt is megfigyelték a Romániai Denevérvédelmi Egyesület tagjai.

Az Orbán Balázs-barlangban 14 fajt figyeltek meg az év különböző időszakaiban: nyáron a barlang egyik termében jelentős nagyságú (~2000-2500 példány) közönséges denevér/hegyesorrú denevér (*Myotis myotis*/*Myotis blythii*) szülőkolónia található. Ugyanitt a téli időszakban hibernáló közönséges denevér/hegyesorrú denevér fajpár megfigyelt legnagyobb egyedszáma közel 1300, míg a kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*) megfigyelt legnagyobb egyedszáma 132. Ezeken kívül megfigyelhető kisebb barlangokban a pisze denevér (*Barbastella barbastellus*), barna hosszúfülű-denevér (*Plecotus auritus*), kései denevér (*Eptesicus serotinus*), horgasszőrű denevér (*Myotis nattereri*). Az Orbán Balázs-barlang az őszi időszakban jelentős szerepet játszik a

denevérek párzásában is. (AMBRUS, PÉTER, 2003)

3. ábra: Közönséges denevér (fotó: Antal Levente)

Vargyas-szoros Természetvédelmi Terület státusa

Az első védelmi intézkedést az egykori Hargita megyei Néptanács Végrehajtó Bizottsága hajtotta végre 1980 április 14-én, amikor a 120/1980-as végzés értelmében védetté nyilvánított 800 hektárt tájvédelmi, növényzeti, állattani és földtani szempontból. Ezt erősítette meg a Hargita Megyei Tanács 13/1995-ös határozatával, a Kovászna Megyei Tanács pedig további 198 ha-t nyilvánított védetté a 47/1998-as határozatával.

A Vargyas-szoros természetvédelmi terület jogi helyzetét az 5./2000-es számú, Románia területi rendezéséről szóló törvény szabályozza, összhangban a 236./2000-es, a természetvédelmi területek, a természetes élőhelyek, a növény- és állatvilág fenntartását és megőrzését szabályozó Sürgősségi Kormányrendelettel, utólag elfogadva és módosítva a 462./2001-es számú törvény által.

A Vargyas-szoros természetvédelmi terület a IV. – a természeti értékek megőr-

zésére aktív védelmet igénylő – kategóriába tartozik. (ELVESZETT VILÁG, 2006)

Adminisztráció

A Román Mezőgazdasági-, Erdő- és Vidékfejlesztési Minisztérium 850./2003-as számú,- a természetvédelmi területek felügyeletének odaítélési jogát szabályozó - rendelete értelmében a baróti (Kovászna megye) Elveszett Világ Barlangász, Turista és Természetvédő Egyesület 2004. március 12.-én megkapta a Vargyas-szoros természetvédelmi terület felügyeleti jogát és a Hargita megyei Környezetvédelmi Ügynökséggel 5 éves időtartamra szóló felügyeleti szerződést kötött.

Az adminisztrálás a természetvédelmi területen három pillérre támaszkodik. Ezek a pillérek a szoros fölötti felügyeleti jogot élvező Elveszett Világ Barlangász, Turista és Természetvédő Egyesület, a Konzultatív Tanács és a Tudományos Tanács. Az Elveszett Világ és a Konzultatív Tanács között, ill. az Elveszett Világ és a Tudományos Tanács között tanácsadói és konzultatív viszony áll fenn, a Konzultatív Tanács és a Tudományos Tanács között pedig partnerségi viszony.

A Konzultatív Tanács tagjai:

- Homródalmás község önkormányzata, Homoródalmás
- Vargyas község önkormányzata, Vargyas
- a két község közbirtokosságai
- a csíkszeredai és sepsiszentgyörgyi Környezetvédelmi Felügyelőségek – Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy
- Rika Kistérségi Egyesület – Oklánd, Homoródalmás
- „Elveszett Világ” Barlangász, Turista és Természetvédő Egyesület – Barót

- AGORA – Fenntartható Fejlesztési Munkacsoport – Székelyudvarhely

A Konzultatív Tanács feladatkörébe tartozik a védett területtel kapcsolatos hosszú távú döntések meghozatala, menedzsment terv kidolgozása, változtatása. (AMBRUS, PÉTER, 2003)

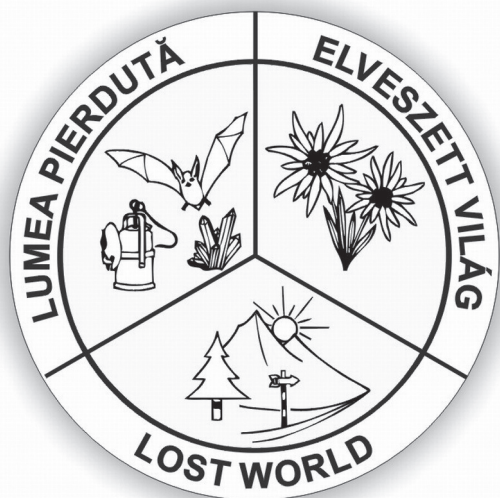
Elveszett Világ, az egyesület bemutatása

Az Elveszett Világ Barlangász, Turista és Természetvédő Egyesület egy non-profit, politikamentes, független civil szervezet. Megalakulási dátuma 1996. december 9. Jogi személy státusát a Kovászna Megyei törvényszék 192/1997.06.24 számú végzésével kapta, amelyet a Román Akadémia 259/1997.06.19 számú átirata kedvezően véleményezett. Tagok száma 28, akik többnyire barótiakból és sepsiszentgyörgyiekből tevődnek össze, de akadnak Vargyasról, Nagybaconból, Csíkszeredából, Székelyudvarhelyről és Németországból is. Az egyesületet 5 tagú Igazgatótanács vezeti (elnök, titkár, pénztáros + 2 tag). Az egyesület tagja a Román Barlangász Szövetségnek, 12 leigazolt taggal. (DEMETER, 2007)

Az egyesület jelenlegi elnöke Dénes Ildikó.

Az egyesület elnöke haláláig Dénes István, geológus, barlangkutató volt. A szoros számos barlangjának feltárása, feltérképezése, felmérése az ő nevéhez fűződik. Az Elveszett Világ megalapítása előtt tagja volt az 1971-ben, baróti középiskolásokból alakult Ursus Spelaesus (Barlangi medvék) nevű amatőr barlangkutató csoportnak. 10 évvel később átigazolt a brassói Avenul barlangász klubhoz. 1996-tól intenzíven foglalkozott a Vargyas-szorossal az Elveszett Világ keretein belül.

Barlangászat mellett régészettel is foglalkozott. Több tucat tanulmánya jelent meg külföldi és belföldi szaklapokban. Egyik legjelentősebb munkája a Székelyföldi barlangvilág című könyv. (ELVESZETT VILÁG, 2006)

4. ábra: Az Elveszett Világ egyesület logója

5. ábra: Dénes István (fotó: Antal Levente)

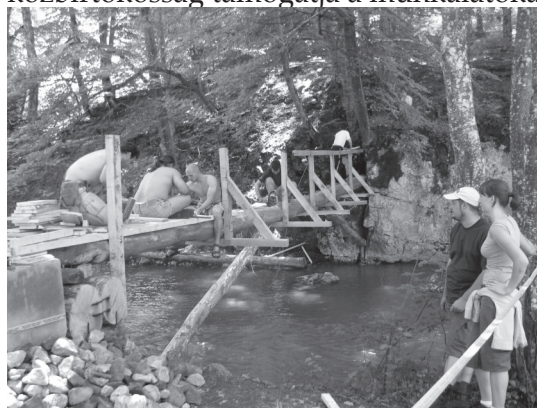
Az egyesület célkitűzései: a természetvédelmi terület felügyelete és kezelése, turisztikai hasznosítása a fenntarthatóság elveinek figyelembe vételével, továbbá a

civilizált természetjárás és a barlangi turizmus népszerűsítése.

Az Elveszett Világ mindennapjai

2007 tavaszán léptem először kapcsolatba az Elveszett Világ Egyesület elnökével, Dénes Ildikóval, mivel kötelező szakmai gyakorlatot igyekeztem teljesíteni egy turizmushoz kötődő helyen. A Vargyas-szorosban már jártam korábban, de az egyesületről azelőtt nem sokat hallottam.

Első alkalommal komoly munkába csöppentem. Ahogy megérkeztem éppen egy palló építéséhez fogtak neki az egyesület tagjai, mivel az első átkelőhely az Orbán Balázs-barlang felé igencsak ingattá, veszélyessé vált, ezért szükség volt egy újra, még a turistaszegzon beállta előtt. A faanyagot a kidőlt fákból fedezik, vagy a közbirtokosság támogatja a munkálatokat.

6. ábra: Pallóépítés (fotó: Dénes Ildikó)

Dénes Ildikótól már első nap rengeteg hallottam a tervbe vett programokról, amelyben szerepelt egy erdei iskola jellegű, 4-5 napos gyermektábor. A szorosban tudományos, ismeretterjesztő táborok engedélyezettek, viszont jellegükből adódóan akadnak olyan táborok is, amelyek nem megengedettek a természetvédelmi területen. Ilyen például a kato-

naság által szervezett ún. gyakorlótábor, amely ellenszegül a felállított szabályoknak. Minden tábor lefolyásáról jegyzőkönyv készül, viszont a katonai táborokat nem sikerül távol tartani a területről még ezen jegyzőkönyvek segítségével sem. A feltétel minden évben ugyanaz: a tábor akkor lehet megtartani, ha a szabályokat kivétel nélkül betartják a résztvevők. Ennek ellenére súlyos kihágásokat tapasztaltunk tavaly is (autómosás a patakban, a kijelölt ösvények elhagyása, szemetelés).

Az első hétvége tehát többnyire ismerkedéssel, pallóépítéssel telt. Ezen kívül akadtak látogatók is azon a hétvégén, akiktől begyűjtöttük a napi látogatási díjat, amelyet a homoródalmási polgármesteri hivatal állapított meg. A napi díj felnőtteknek 2 lej, gyerekeknek, diákoknak 1 lej, autóknek 5 lej. Az autók, motorbiciklik, szekerek a kijelölt táborhelyekig mehetnek fel, de előfordult már, hogy lovas szekérrel belegázoltak a patakba és azzal haladtak a szorosban. A látogatási díjakat 2005 márciusától gyűjtik, az emberek viszont még mindig nem szokták meg, hogy a Vargyas-szoros természetvédelmi terület és szigorú szabályok betartása mellett lehet azt látogatni. A legtöbb gond a látogatási díjak kifizetésével van, annak ellenére, hogy ez tényleg csak egy jelképes összeg, amit a terület fejlesztésére fordítanak. Érdekes módon a probléma többnyire a vargyasiaknál, ill. homoródalmásiaknál jelentkezik. Ők sajátjuknak hiszik a területet és az „ősi jogra” hivatkozva nem hajlandók, vagy csak heves szóváltás után hajlandók kifizetni a napi díjat. Vannak akik kérdőre vonják a befolyt összegek rendeltetésének módját. Az ilyen embereknek természetesen tűnik az, hogy az ösvények mentén turistajelzések vannak festve, hogy a természetvédelmi terület külön-

böző pontjain ismertetőtáblák vannak elhelyezve, hogy a táborozó helyen szemetes kukák és illemhelyek vannak felállítva és meg sem fordul a fejükben, hogy ezeket a kellékeket valamiből fedezni kellett.

7. ábra: Ismertető tábla (fotó: Dénes Ildikó)

Szerencsére akadnak olyan látogatók is, akik már jártak hasonló, külföldi természetvédelmi területeken, nemzeti parkokban, tudják, hogy hogyan működnek ezek a helyek és szívesen kifizetik a látogatási díjakat. Minden látogató rövid ismertetőt kap a természetvédelmi területről, annak látványosságairól, ill. a szabályzatról szórolapok formájában.

A legtöbb turisztikai desztinációhoz hasonlóan, a Vargyas-szorosra is nagyfokú szezonális jelleg jellemző. A fő turistaidény első napja általában május elseje, amikor a legmagasabb a látogatottsági arány. Ezen az egy napon több száz látogató érkezik a szorosba, többnyire a szomszédos falvakból, Homoródalmásról és Vargyasról. Az egyesület tagjai szerint ez az egyik legfárasztóbb nap egész évben, mivel ilyenkor sokkal jobban oda kell figyelni a látogatókra és ilyenkor jelentkezik a legtöbb nézeteltérés úgy a turistákkal, mint az egyesületen belül. Tudni kell, hogy az egyesület tagjai saját szabadidejükben,

önkéntes munkát végeznek a területen, amiért nem kapnak semmiféle anyagi fizetséget, bár az olykor tudatlan látogatók ilyesmivel is meggyanúsítják őket.

2008 május elsejei hétvégéjén én is jelen voltam a szorosban és sajnálattal tapasztaltam, hogy – bár május elseje a turistaidény kezdetét jelenti – az ott látottakat egyáltalán nem lehet turizmusnak nevezni. Biztosan minden természetvédelmi területen tapasztalhatóak negatív példák, a Vargyas-szorosban ezen hétvégéket lehet igazán negatívan elkönyvelni. Az egyesület tagjai nagyon igyekeznek ilyenkor is fenntartani a rendet és a szabályok betartását, sajnos kevés sikerrel. Az úgynevezett „turisták” 90 százaléka vargyasi fiatalokból tevődik össze, akiknek lassan hagyomány, hogy a május elsejüket a szorosban töltik, de sokan közülük a barlangig sem jutnak el, mivel leragadnak a táborozó helyen a sátraik, a generátorokról üzemeltetett hangosan üvöltő hangfalaik és a töménytelen mennyiségű sör mellett. Sokszor annyira sem lehet őket megközelíteni, hogy legalább a szemetes zsákokat kicseréljék, ha egyáltalán a zsákokba kerül az a rengeteg szemét. Akadnak olyanok, akik papírral tudják bizonyítani, hogy a terület, ahová letáboroznak a saját tulajdonuk és mégis ott láttuk a legtöbb szemetet azon a bizonyos hétvégén. Ilyen esetekben az egyesület nem igazán tud beleavatkozni a törtétekbe, hacsak nem akarnak óriási konfliktusokat az illuminált állapotban levőkkel. Annak ellenére, hogy azon a hétvégén folyamatosan esett az eső, a létszám így is meghaladta a 200-at, a szemét pedig egy utánfutónyi lett, amit traktorral szállítottak le az erdészeti munkatársai.

Ami előrelépést jelentett, hogy május másodikán sikerült újjáépíteniük az Orbán

Balázs-barlang felé vezető 3. pallót, így az is biztonságosabb lett.

Minden szervezetben, csoportban, emberi közösségben akadnak belső viszályok, amik szerencsés esetben inkább ösztönzőleg hatnak az egyesület működésére, előrehaladására. Mivel a tagoknak ez egy ún. hobby, szabadidős tevékenység, előfordul, hogy nem mindig jut egyformán idejük az önkéntes munkára. Ebből kifolyólag támadnak nézeteltérések a tagok között. Észrevételeim szerint ezek a konfliktusok általában futózápor jellegűek, gyorsan jönnek, gyorsan mennek, hisz tartós viszályokkal, haraggal, rossz hangulattal nem lehet hatékonyan együtt dolgozni. És egy közösségben az első és legfontosabb tényező, véleményem szerint, az együttműködés és bizalom.

Az egyesületen belül, ha nem túl élesen is, de elhatárolódnak a különböző szerepkörök:

- vannak olyan tagok, akik hétköznapi munkájukból kifolyólag inkább az elméleti kerettel, ügyintézással foglalkoznak, pályázatokat írnak, támogatókat kutatnak fel, kapcsolatot tartanak fenn a partnereikkel, hírközléssel foglalkoznak.
- vannak olyanok, akik többnyire fizikai munkát végeznek a szorosban (ismeretétáblák felállítása, turistajelzések megfestése, pallók, átkelőhelyek építése, ösvények karbantartása). Természetesen ez nem azt jelenti, hogy ők csak ezzel foglalkoznak, illetve a többiek nem vesznek részt soha ilyesfajta tevékenységekben.
- az egyesület elsődleges státusa a barlangászat volt, így akadnak képzett barlangászok a csapatban, akik a barlangokat felügyelik, barlangi és felszíni túrákat vezetnek.

- meg kell említenünk az ún. fotósokat, akik a kiadványokhoz, szórólapokhoz, útmutatókhoz, kiállításokra és saját maguk szórakoztatására készítene fotókat a szorosról, barlangbelsőkről, növény- és állatvilágról.

Mindegyik feladatkörnek megvan a maga hasznossága és nehézsége. Egyik sem fontosabb, mint a másik. A természetvédelmi terület felügyeletét hatékonyan ellátni ezen szerepkörök összehangolásával lehet és az apróbb nézeteltérések, esetleg hevesebb viták ellenére az egyesület minden tagja erre törekszik, ki jobban, ki kevésbé.

Az egyesület húzóerejét kétségkívül Dénes István jelentette, aki, ha nem tudatosan is, de minden körülötte levőt ösztönzött pusztá jellemével. Én sajnos nem ismerhettem őt személyesen, de esténként egy-egy nehéz nap után a tábortűz mellett rengeteget hallottam róla, mindenki szeretettel és tisztelettel beszélt róla. Egyesek azt mondják, hogy néha nagyon befáradnak az olykor reménytelennek tűnő harcba, hogy megvédjék ezt a még majdnem érintetlen helyet és „megneveljék” a sok turistát, akik sokszor tudatlanságukkal okoznak kárt a természetben. De olyankor mindig Dénes István jut az eszükbe és teszik a dolguk azért, hogy folytassák az ő megkezdett munkáját. Szerintem mindegyiküknek az ő emléke ad erőt.

A következőkben állandó feladatommá vált a látogatási díjak összegyűjtése. Ez egész napos ún. járőrözést jelentett. Folyamatosan figyelni kellett az újonnan érkezőkre. Jelenleg a járőrözést csak részben lehet megoldani. A legtöbb látogató Vargyas felől érkezik, ezért általában a déli oldalon kellett jelen lenni. Így viszont számos Homoródalmás felől jövő kószált

a szorosban ellenőrizetlenül. Sajnos az idő és az energia nem engedi, hogy egy ember naponta lejárja az oda-vissza 8 km hosszú távot, többször átgázolva a patakon. Annak ellenére, hogy nagy szükség van rá, nagyon ritkán jut rá lehetőség. A járőrözés sajnos nem csak azt jelenti, hogy az ember a kijelölt ösvényeken elsétál a szoros egyik végétől a másikig és eligazítja a kirándulókat, hanem összeszedi az eldobált szemetet az ösvényről, sokszor a legutolsó cigarettacsikkig, vagy összegyűjti a patak szélén, faágakra felakadt műanyagpalackokat, ill. kicseréli a tárolókban levő szemeteszsákokat. A megoldás erre a problémára valószínűleg egy fizetett alkalmazott lenne, egy ún. ranger, akinek a feladata kizárólag a járőrözés lenne. Az egyesület egy non-profit szervezet, így ez a lehetőség még várat magára.

8. ábra: Látogatási díjak szedése (fotó: Antal Levente)

Annak ellenére, hogy a táborhelyeken WC-k vannak felállítva, a táborozók nagy része mégis az erdőt használja illemhelyül. A szanaszét heverő papírdarabok pedig nem nevezhetőek tájba illőnek, nem nyújtanak éppen esztétikus látványt, ezért az éppen szolgálatos járőrnek ezeket is össze kell szednie, igen. Bármilyen nyersen is hangzik, az embereknek tudomásul kell venniük, hogy ez is óriási problémát jelent

és a szükség dolgát civilizáltabban is meg lehetne oldani.

A legnagyobb gondot a rengeteg szemét és annak elszállítása jelenti. 2007 május elsején is több tíz zsák szemetet gyűjtöttek össze és ezt az egyesület tagjai saját autóikon szállították le a környező települések szeméttárolóiba.

Vagy például a Víz-napi akció alkalmával megszámlálhatatlanul sok műanyag-palackot gyűjtöttek össze a patak partjáról. Igaz ezek legtöbbször az áradás sodorta partra és nem mind a szorosban volt szét-dobálva, tehát nem lehet mindent az emberi hanyagságra fogni. Ottlétem alatt szerencsésen lezajlott a természet- és helyismereti gyerektábor, amelyről már tettem említést. Az öt napig tartó táborban a 21 gyerek 5 felnőtt szervező, illetve egy meghívott irányításával és felügyeletével ismerkedhetett meg a Vargyas-szoros Természetvédelmi Területtel, annak növény- és állatvilágával, illetve más természeti értékeivel, valamint játékok, kézműves foglalkozások, előadások, beszélgetések, felszíni és barlangtúrák segítségével sajátíthatta el a természetvédelem alapismerteteit, így érdemelve ki a „természet őre” címet. A visszhangok szerint a tábor jól sikerült, a gyerekek, a szülők és az egyesület elégedett volt. Ez volt az első alkalom és mivel mindenkinek tetszett, az egyesület úgy gondolja, hogy minden évben meg fogja szervezni.

Két hétvégés kemény munka után a harmadik héten átadásra került a palló is. Ezután az állandó munkálatok (járőrözés, szemétszedés stb.) mellett jutott egy kis idő a szórakozásra is, mint a barlangászás és a sziklamászás, vagy egyszerűen pihenésre.

Van néhány olyan program, amelyen rendszeresen, évente részt kellene vennie az egyesületnek. Ilyen például a

homoródalmási Barlangfesztivál, amit a falu minden év augusztus utolsó, vagy szeptember első vasárnapján szervez meg a szoros Homoródalmás felőli bejáratánál, egy tisztáson, amelyet a falubeliek Karácsony gátjának neveznek. Erre a rendezvényre az egyesület természetesen nem ünnepegni, hanem felügyelni megy. Ilyenkor az Orbán Balázs-barlangban is sokkal több a látogató.

Másik állandó programnak számít a Román Barlangász Szövetség által minden évben megrendezésre kerülő Országos Barlangász Kongresszus, a Speosport. A tavalyi találkozót az Erdélyi-sziget-hegységben, az Aranyos völgyében, a Szkerisóriai-jégbarlangnál tartották meg. A találkozón főleg barlangi és felszíni túrákon vesznek részt a tagok, ill. fotókat és tudományos dolgozatokat mutatnak be a résztvevők. A legjobb dolgozatot Dénes István emlékdíjjal jutalmazzák.

Az egyesület hatáskörébe tartozik a szorosban a Víz napja (március 22) és Föld napja (április 22) alkalmából megszervezett akció is, ilyenkor általában a fő feladat a part és a források kitakarítása, szemétszedés, tűzhelyek kipucolása. 2008-as évi Víz-napi akción magam is részt vettem, ezen alkalommal 30 zsák szemét gyűlt össze, ami jelentős mennyiségnek mondható. Föld Napjára újabb lakosságmozdító akciót szerveztek az Elveszett Világ tagjai.

2006 szeptemberében az Elveszett Világ megszervezte az első Dénes István emléktúrát és emléktáblát avattak az Orbán Balázs-barlang bejáratánál a geológus, barlangkutató emlékére. 2007-ben és 2008-ban az emléktúra újra megrendezésre került. Rövid barangolás után megkoszorúzták az emléktáblát.

Az egyesület tagjai késő ősztől, kora tavaszig, a turistaszézonon kívül sem igen

pihennek. Ilyenkor is van teendő a „ház” körül. A felügyelet ellátása idején, tehát terepen, az egyesület tagjainak az erdész-ház melletti elkerített területen két ún. barakk nyújt menedéket.

A barakkokban emeletes ágyak és kis fászályha található, hogy télen is lakható legyen. Ősszel a tagok tűzifát gyűjtenek, amit fásszínben raktároznak el télire, télen leellenőrzik a lezárt barlangokat, hogy volt-e járás körülöttük, bennük, friss fotókat készítenek a következő évi kiadványokhoz, tavasszal pedig a turistaösvényeket járják végig, ha szükséges, akkor újrifestik a turistajelzéseket, tehát ilyenkor is akad bőven tennivaló. Nagyobb összejövetelekkor az erdészeti szívesen kölcsönadja az egyesületnek az erdészházat, hogy mindenki kényelmesen elférjen. Ilyen alkalom volt pl., amikor 2008 februárjában az Elveszett Világ testvéregyesületként vendégül látta a gyergyói Gyilkostó Adventure testvéregyesület csapatát egy közös barlangászásra, természet-járásra.

A Vargyas-szorosról és az Elveszett Világ tevékenységeiről egyre több újságcikk jelenik meg különböző lapokban. Úgy tűnik, hogy az emberek kezdik megismerni és támogatni az egyesület munkáját. Az egyesület nagyon jó kapcsolatot ápol a helyi, megyei és országos sajtóval (Erdővidék, Háromszék, Székely Hírmondó, Krónika), a helyi és az országos magyar nyelvű televíziós csatornákkal (ERDTV, Duna, MTV). Ez is alátámasztja a külső kommunikáció hatékonyságát.

Dénes Ildikó a 2007-es évet tartja az eddigi legeredményesebbnek. Ekkor sikerült a legtöbb látható dolgot megvalósítania az egyesületnek és remélik, hogy az elkövetkezendő évek is hasonló intenzitással fognak lezajlani egy – véleményem szerint – nagyon jól összeforrott csapattal.

Turizmus

A Vargyas-szorost is, ami még joggal nevezhető majdnem érintetlen természeti objektumnak, utolérte a gazdaság egyik fellendülőben levő ágazata, a turizmus. Ez a jelenség számos kérdést vet fel, például, hogy hogyan egyeztethető össze a turizmus és a természetvédelem, mivel a turizmus fejlesztése hosszú távon veszélyt jelenthet egy természetvédelmi területre. (AMBRUS, SÁNDOR, 2005)

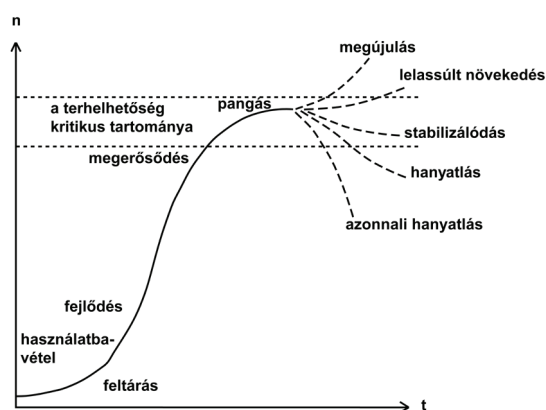
Éppen ezért a turizmus fejlesztése soha sem elsődleges célja egy természetvédő egyesületnek, az „Elveszett Világ” mégis megpróbálja összeegyeztetni e két összetevőt a fenntarthatóság elveinek figyelembevételével. Bármennyire is a szívükhöz nőtt a terület, bármennyire is nehéz az itt ellátott munka, bármennyire is fáj nekik azt látni, hogy egyes látogatók nem odaillő módon viselkednek a területen, a tagok úgy érzik, hogy egy ilyen gyönyörű természeti alkotást meg kell mutatni az embereknek, hisz az eredeti állapotban fennmaradtak száma csökkenőben.

A 9. ábra egy általánosan vett természetvédelmi terület fejlődési szakaszait írja le a turizmus függvényében a feltárástól egészen a megújulásig, vagy szerencsétlenebb esetben az azonnali hanyatlásig. A két mutató, amely szerint ezt a fejlődést méri a vízszintes tengelyen a t (idő), a függőleges tengelyen pedig az n (turisták száma).

Az ábra szerint a Vargyas-szoros természetvédelmi terület valahol a fejlődés és a megerősödés fázisai között lehet, mivel időben már régóta ismerik, a feltárást és a használatba vétel megtörtént és jelenleg turizmus szempontjából fejlődő területnek mutatkozik, illetve az egyre jobban működő adminisztrálásnak köszönhetően

talán meg is tud erősödni. Utána már csak arra kell vigyázni, hogy ez az állapot fennmaradjon és a terhelhetőség kritikus tartományában az útja felfelé íveljen a megújulás felé.

Hasznos lenne elvégezni egy kutatást, amely pontos méréseken alapulva rámutatna egy optimális látogatói szintre. Ezt a szintet fenntartva a látogatások intenzitása a későbbiekben sem jelentene terhelést a területre nézve.

9. ábra: Egy terület turizmusának hipotetikus fejlődése (PEARCE, D. 1989)

A Vargyas-szoros látnivalói, mint turisztikai vonzerők

A szoros egyediségét elsősorban a barlangok adják. A 125 nyilvántartott barlang összhossza 7410 m. A szoros turisták által is látogatható barlangjai a következők:

Orbán Balázs-barlang (Kőlik, Almási-barlang, Nagy-barlang), Lócsűr (Lólik), Tatár-lik (Ugron-lik), Kőcsűr. (Lásd: www.vargyasszoros.org)

10. ábra: Kőcsűr (fotó: Antal Levente)

A Vargyas-szoros turistáinak jellemzői

Módszertani leírás

Kutatásomat a Vargyas-szorosban eltöltött szakmai gyakorlatom alatt végeztem. Kutatásom leíró jellegű, vagyis leírtam azt, ami megjelent előttem.

Az esemben két külön kutatásról is beszélhetünk, mivel egyrészt az Elvesztett Világ Barlangász, Turista és Természetvédő Egyesületet figyeltem meg, mint egy megfigyelőként résztvevő szerepét öltő kutató. Ez azt jelenti, hogy közvetlen kapcsolatban álltam az egyesülettel, részt vettem tevékenységeikben és identitásomat felfedtem, tehát tudták rólam, hogy gyakorlatozó egyetemista vagyok. Tehát az egyik elemzési egységem egy szervezet, az Elvesztett Világ volt, a másik pedig a turista, mint egyén. Megfigyeltem azt a populációt, amelyhez az egyének tartoznak, vagyis a Vargyas-szorost látogató turistákat.

Ugyanakkor az egyesületben tapasztaltakat, az ott lezajló belső folyamatokat, egy természetvédelemmel foglalkozó szervezet működését is lejegyeztem.

A turisták megfigyelésére kutatási módszernek a kérdőívezést választottam, hogy egy aránylag nagy számú mintát vizsgálhassak meg. A mintavétel egyszerűen elérhető alanyokkal történt a megfigyelési ponton, vagyis a Vargyas-szorosban éppen akkor ott tartózkodókat kérdeztem meg.

Kutatásom célja, hogy megtudjam, milyen tájakról érkeznek a szorosba a látogatók, miért pont ezt a területet választják, hogyan viszonyulnak a természetvédelmi területhez és mi a véleményük az itt tevékenykedő *Elveszett Világ* egyesületről. Megpróbáltam összefüggéseket keresni a különböző területekről érkezők és egyéb kérdések között is.

Hipotézisalkotás

Feltételezéseim szerint a szorosba a látogatók többsége a környező településekről érkezik. Hargita, ill. Kovászna megyékből, mivel a természetvédelmi terület e két megye határán fekszik. Hogy milyen gyakran járnak, ill. hogy mennyi időt töltenek a szorosban az szintén összefüggésben van azzal, hogy milyen messziről érkeznek, ezért úgy gondolom, hogy a távolabbról jövők több időt szánnak a látogatásra, mint azok, akiknek gyakrabban van lehetőségük a közeli településekről ideutazni.

Hipotéziseimben szerepel az is, hogy a visszajáró látogatók ismerik már az egyesületet és észreveszik, ill. értékelik a munkájukat.

Eredmények ismertetése

A 90 darab kitöltött kérdőívet SPSS-ben dolgoztam fel és az alábbiakban ismertetem az eredményeket:

Kérdőívem 13 kérdést tartalmaz, ennek mind a 13 kérdésére, vagyis minden mutatóra gyakoriságot számoltam.

1. A nemre vonatkozó gyakoriságok a következők: a 90 megkérdezett közül 48 férfi, ami 53,3 %-ot jelent, 42 pedig nő, akik 46,7 %-ot tesznek ki.

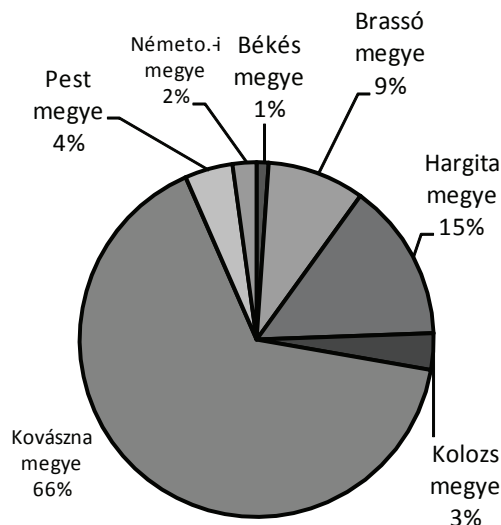
2. Életkorra vonatkozóan a megkérdezettek legnagyobb hányada, 27,8 % a 31-40 év közöttiek csoportjába tartozik. A legkevesebben, 12,2 % a 26-30 év közöttiekből áll. Ezen kívül jelentős, 23,3 % 21-25 év közötti.

3. A járt-e már a Vargyas-szorosban kérdésre a 90 megkérdezettből 65-en válaszolták, hogy jártak már, ők 72,2 %-ot jelentenek, s csak 25-en, 27,8 % jött először ide.

4. A milyen gyakran jár a Vargyas-völgyébe kérdésre a legtöbb megkérdezett az évente egyszeri alkalmat jelölte be, ezek 34,4 %-ot tesznek ki. 43 %-uk viszont az egyéb kategóriát választotta, ami többnyire többévente egy alkalmat jelent. Akik havonta, vagy félévente látogatnak ide, azok száma elenyésző: 6, ill. 8 %-ot jelentenek.

5. Az engem legjobban érdeklő kérdés, hogy a látogatók honnan érkeztek a szorosba. Ha ország szintjén nézzük, akkor a 90 megkérdezettből 83-an (92,2 %) Romániából valók, 5-en Magyarországról, 2-en pedig Németországból látogattak ide. Megyék szintjén már érdekesebb a helyzet. Első feltételezésem itt beigazolódni látszanak, miszerint Kovászna megye az első a számok terén. Több, mint fele a megkérdezetteknek, 65,6 % innen érkezett. Ezt követi Hargita megye 14,4 %-al. Megemlíthetjük Brassó megyét is 8,9 %-al. Ezen kívül érkeztek még Kolozs, Békés és Pest megyékből, továbbá két németországi tartományból. Településeket tekintve 44,4 %-ot tesz ki a Sepsiszent-

györgyéről érkezők száma, 14,4 % Barótról, 10 % Székelyudvarhelyről érkezett.

11. ábra: A különböző megyékből érkező turisták százalékos eloszlása

6. Az is fontos adatnak számíthat, hogy a látogatók mennyi időt szándékoznak a szorosban tölteni. A megkérdezettek 63,3 %-a néhány napot marad, ezek után 16,7 %-al azok következnek, akik egy egész hétig is maradnak. A többiek (8,9 %) egy napot, de vannak olyanok is, akik csak néhány órát töltenek a szorosban (7,8 %). Ha jobban megfigyeljük az értékeket, akkor kiderül, hogy a látogatók 80 %-a a területen éjszakázik. Ez egyre nagyobb körültekintést igényel az egyesület részéről. Ezekre a növekvőben levő tendenciákra fel kell készülni és nem csak a veszélyt, de a lehetőségeket is észre kell venni bennük. Ilyen esetekben előre megszervezett programokkal lehet készülni, hisz a látogatóknak e néhány napban több idejük van például hosszabb felszíni túrákon részt venni idegenvezetők jelenlétében.

7. Kíváncsi voltam, hogy a látogatókat mi vonzza erre, vagy hasonló természetvé-

delmi területre. Itt több választási lehetőség is volt, vagyis több okot is bejelölhettek a megkérdezettek, így a számok összege nem fog 100 %-ot adni. A barlangászatot a megkérdezettek 40 %-a választotta, a tiszta levegőért 84,4 % érkezik ide, hosszabb felszíni túrára 37,8 %-uk menne el, a sziklamászást viszont csak 11,1 % vállalja be, védett területre pedig 5,6 % érkezik, hogy hangos zene mellett bulizhasson a szabadban. Sajnos a kérdőív eredményének ezen pontja nem igazán tükrözi a valóságot, mivel rengeteg ember választja a hangosan bömbölő zenét a madárcsicsergés helyett. Aki a felsorolt kategóriák mellett más céllal is érkezik ide, azok 10 %-ot képviselnek és náluk bejön még a vágyakozás a csend és nyugalom után, fotózás, növény, állat megfigyelés.

8. A megkérdezettek kb. háromnegyede, 77,8 % barátokkal látogat el a Vargyas-szorosba, 44,4 % jön a családjával és elenyésző, 7,8 % jön egyedül. Az értékek itt sem 100 %-ot adnak, mert itt is be lehetett jelölni több választ is.

9. Megkérdeztem azt is, hogy egyetértenek-e a területen érvényes rendszabályokkal. A nagy többség, 90 % monda azt, hogy egyetért, 10 % pedig azt állította, hogy csak részben ért egyet velük.

10. Amire még nagyon kíváncsi voltam, mivel a dolgozatom fonalát az egyesület és munkája vezeti, hogy a látogatók elégedettek-e vagy sem az egyesület itt kifejtett munkájával. A megkérdezettek 80 %-a elégedett azzal, amit lát, 12,2 % hivatkozott arra, hogy nem ismeri az egyesületet és 7,8 % csak részben elégedett. Elégedetlen emberekkel a kérdőívezés során nem találkoztam, de ez nem zárja ki azt, hogy egyáltalán nincsenek is.

11. Foglalkozási kategóriákat tekintve 40 %-ot a diákok, ill. egyetemisták tesznek

ki, 35,6 % vallja magát kétkezi munkásnak, 22,2 % pedig értelmiséginek.

12. A megkérdezettek 77,8 %-a végezne önkéntes munkát, 20 % nem tudja, hogy elvégezné-e és csupán 2,2 % mondja azt, hogy nem végezne önkéntes munkát.

13. Továbbá érdekelt az is, hogy milyen észrevételei, javaslatai vannak a Vargyas-szorost látogatóknak. A megkérdezettek több, mint fele, 53,3 %-nak nem volt semmi hozzászólása, 20,9 %-tól kaptam pozitív visszajelzést, ami az egyesület létét és munkáját illeti, gratulációkat, bátorítást. 7,7 % panaszkodott a hangos zenére. A válaszadók maradék 70 %-a más-más javaslatokat tett, pl. kérik az éjszakai járőrözést, panaszkodnak az út minőségére, egyesek a folyómeder szabályozását igényelnék, mások állandó mobiltelefon-jelet, a kalandvágyóbbak a kijelölt ösvényekről szeretnének letérni, ill. az új hidak mellett szeretnének, ha a régiék is megmaradnának. Néhány kérés egyenesen abszurd, de vannak olyanok, amelyeket meg lehet fontolni és tenni is tudnak az egyesület tagjai ezekért.

A gyakoriságok mellett kereszttábla segítségével vizsgáltam az összefüggéseket a különböző mutatók között.

Az első két mutató, amit vizsgáltam, az a nem és a cél, vagyis, hogy a férfiak, ill. a nők miért jönnek a Vargyas-szorosba. Az eredmény azt mutatja, hogy akik barlangászni, túrázni, sziklát mászni érkeznek, azok többsége egyértelműen férfi. A nők pedig szinte teljes mértékben a tiszta levegőért, a pihenésért, a szép környezetért jönnek ide.

A nem és az önkéntes munka mutatói közt a program nem mutat szignifikáns összefüggést, vagyis az, hogy valaki végezne-e önkéntes munkát az nem függ a nemétől.

A következő két mutató az életkor és az, hogy az illető kivel látogat a szorosba. Az eredmény alapján minden korcsoport inkább barátokkal érkezik. 15–30 évesig azért, mert fiatalok, nem igazán van még család, 31–40 év között már elég nagy százalékban (46 %) van jelen a család, de itt is inkább a barátok dominálnak, 41 év fölött pedig ismét egyértelműen barátokkal, ismerősökkel jönnek a szorosba, mert a gyerekek már felnőttek és nem járnak el együtt a szülőkkel.

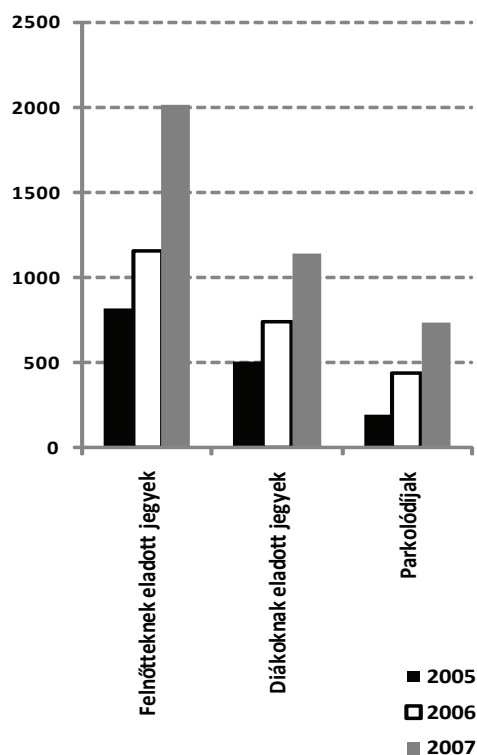
A legérdekesebb talán az utolsó két vizsgálat, amiből a távolság összefüggését kerestem a látogatás gyakoriságával, ill. hogy mennyi időt szándékoznak eltölteni a szorosban. Tehát a honnan érkezett és milyen gyakran jár mutatók szignifikáns összefüggést mutatnak. Minél közelebbi megyéből származik az illető látogató, annál gyakrabban tud eljönni ide. Többnyire Kovászna és Hargita megyéből.

A honnan érkezett és mennyi időt szándékozik maradni mutatók között a Kínégyszet próba alapján egyértelműen szignifikáns összefüggés van, de érdekes módon nem felel meg az általam felállított hipotéziseknek, miszerint minél messzebből jön az illető, annál többet marad a területen. A Németországból, Magyarországról érkezők sokszor néhány óra alatt bejárják a szorost, aztán továbbhaladnak a következő desztináció felé. A belföldi megyékből jövők pedig több napot maradnak, akár egy hetet is, ők általában szabadságukat töltik itt.

Hogy évente (főleg a nyári időszakban) körülbelül mennyi turista érkezik a szorosba azt az alábbi grafikonból tudhatjuk meg, amely az eladott jegyek száma alapján mutat eredményt, összehasonlítva a 2005, 2006, 2007-es éveket. A grafikon évről évre egyértelmű növekedést mutat.

1. táblázat: A különböző években eladott jegyek száma (Dénes Ildikó statisztikái alapján)

Évek	Felnőtteknek eladott jegyek száma	Gyerekeknek, diákoknak eladott jegyek száma	Parkoló jegyek száma
2005	819	513	195
2006	1153	735	441
2007	2015	1137	740

12. ábra: A különböző évek turistaforgalmának összehasonlító grafikonja az eladott jegyek (db.) alapján (Dénes Ildikó statisztikái alapján)

Következtetések

Az Elveszett Világ egyesületben, az elmúlt másfél év alatt tapasztaltak arra engednek következtetni, hogy a környezetünknek szüksége van tenni akaró emberekre. Tettre kész emberek pedig akadnak

szép számban, viszont őket ajánlatos összefogni, kialakítván egy szervezetet. A megfigyeléseimből és a feldolgozott kérdőívek eredményeiből tisztán kitűnik, hogy a látogatók, turisták is felfigyeltek a Vargyas-szoros Természetvédelmi Területen végbement változásokra és pozitív véleménnyel vannak róluk. Észrevételeim alapján én is hasonlókat tudok elmondani, mint a megkérdezettek. Mindenképpen hasznosnak találom az egyesület tevékenységeit, egyáltalán jelenlétét a területen és tudom, hogy ez rengeteg munkával jár, de kitartást kívánok nekik, mert a Vargyas-szorosnak szüksége van rájuk.

Továbbá a nagy látogatottsági arányt és ennek növekedését tekintve el kell gondolkodniuk azon, hogy ez a tendencia mit hozhat a jövőben, mire kell odafigyelniük és hogyan tudják ezt kihasználni úgy, hogy megőrizték a területet jelenlegi állapotában.

Remélem, hogy dolgozatom kellően tükrözi úgy a magam véleményét, mint az Elveszett Világét és az olvasók betekintést nyernek egy civil szervezet működési folyamataiba, értékelve annak tevékenységeit és munkáját.

Végezetül köszönetet szeretnék mondani, mindazoknak, akik segítettek, hogy elkészüljön ezen dolgozat. Különös képpen az Elveszett Világ Barlangász, Turista és Természetvédő Egyesület tagjainak, akik maguk közé fogadtak és türelemmel álltak mellém az elmúlt másfél évben.

13. ábra: Az Elveszett Világ néhány tagja (fotó: Balogh Csaba)

Irodalomjegyzék:

- Ambrus L., Péter P. (szerk.) (2003): Természetvédelem Hargita megyében (Kezelési tervezet a Vargyas-szoros természetvédelmi területre)
- Ambrus L., Sándor K. (szerk.) (2005): Környezetbarát turizmus a Vargyas-szorosban, készült a Hargita Megyei Tanács támogatásával
- Demeter Z. (2007): Szervezeti elméletek dolgozat, Politikatudományi és Közigazgatási kar, Közigazgatási tagozat, Sepsiszentgyörgy
- Kristó A. (1974): A homoródalmási Vargyas-szurdok geomorfológiai problémái, in: a

székelykeresztúri múzeum 25. évfordulójának emlékkönyve, Csíkszereda

Orbán B. (1868): A székelyföld leírása I-II, Budapest

Pearce, D. (1989): Tourist development – Longman, Harlow, England

*** Elveszett Világ (2007): Almási-barlang és Vargyas-szoros természetvédelmi terület kiadvány

*** Elveszett Világ (2006): Dénes István emléknapi kiadvány

*** Elveszett Világ (2006): Vargyas-szoros természetvédelmi terület - Látogatási útmutató, Charta nyomda, Sepsiszentgyörgy

*** Elveszett Világ (2007): Vargyas-szoros természetvédelmi terület kiadvány, Charta nyomda, Sepsiszentgyörgy

*** Elveszett Világ (2007): Víz napi kiadvány

Internetes források:

- <http://www.erdovidek.ro/turizmus/LatniVargySzor.php>
- http://www.szekelyhirmondo.ro/article.php/T%E1mfal_s%F6r%F6sl%E1d%E1kb%F3l/5459/
- <http://www.vargyasszoros.org/>

Ökoturisztikai egységek Romániában

Farkas Brigitta-Éva*

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Földrajz Kar, Kolozsvár,
Turizmusföldrajz szak

UNITĂȚILE DE CAZARE ECOTURISTICE DIN ROMÂNIA- Teoria economiei ecologice și susținerea dezvoltării mediului au dobândit o mare importanță. Resursele de energie epuizabile trebuie valorificate rațional, încercând realizarea unui echilibru între factorul antropic și cel natural. În lucrare prezint situația ecoturismului și a serviciilor de ecoturism din România. În lucrare se evaluează măsura în care locurile de cazare înregistrate corespund sistemului de cerințe ecologice. Acestea vor oferi răspunsuri într-o serie de aspecte ca: cum acționează unitățile „eco” în interesul protecției naturii împotriva degradării a mediului; ce fel de modalități de economisire a energiei se utilizează, și ce programe ecologice se pun la dispoziția turiștilor.

ECOTOURISTICAL ACCOMMODATIONS IN ROMANIA: The theory of ecologic economy and sustainable development gained great importance nowadays. We have to valorize renewable energy rationally and try to accomplish a balance between the artificial and natural factors. In this work I will present the situation of ecotourism and ecological services in Romania. I will evaluate how the registered eco-accomodations hit the target of the ecologic requirements. This will give answers to aspects like: how the „eco” units work in the interest of protecting nature from decline, what kind of methods are used for energy saving and what kind of ecological programmes are offered to tourists.

Bevezetés

*„Nem védhetünk meg mindent, amit szeretnénk,
de annál sokkal többet tehetünk, mintsem hogy
üljünk ölbe tett kézzel.”*

Sir Peter Scott, a WWF egyik alapítója

Az ökoturizmus a turizmusnak viszonylag új, igen dinamikus ága. A világ

olyan országaiban, ahol a turizmust széles társadalmi alapokra kívánják helyezni, a gazdasági kiútkeresésnek, a munkahelyteremtésnek és egyéb vélt vagy valós gazdasági előnyöknek csekély beruházást igénylő fontos eszköze. Elsődleges szinterei a fejlődő országok. Nevezik még zöld-, szelíd-, lágy-, természeti turizmusnak.

*E-mail: farkasbrigi@googlemail.com

Van-e minősített öko-szálláshely Romániában?

Léteznek-e minősített öko-szálláshelyek Romániában? Ez volt az első kérdés amire választ kerestem a felmérés során. Kutatásom első lépéseként felvettem a kapcsolatot az Asociația Română pentru Cazare și Turism Ecologic (A.R.C.T.E.- Román Ökoturizmussal és Ökoszállással foglalkozó Egyesület¹) és az Asociația Ecoturism în România (A.E.R.- Román Ökoturizmus Egyesület²) vezetőségével. A velük váltott gondolatok során kiderült, hogy országunkban még nincs az európai ökokritériumoknak megfelelő szálláshely. Ez egyben azt is jelenti, hogy egyik szállásadó egység sem rendelkezik öko-igazolvánnyal, nem felel meg az EU által meghatározott előírásoknak. Országunkban a leginkább öko-módra „viselkedő” panziók egy oklevél átadás alkalmával megkapják az A.E.R.³ minősítést.

Az A.R.C.T.E. weboldalán található egy lista Románia öko-panzióival. A vezetőség elmondása szerint ugyan öko-szálláshely néven szerepelnek, de nem mindegyikük esetében találunk működésükben vagy építkezésükben ökoturizmusra utaló jegyeket. Azzal, hogy egy ökológiai célirányt megtestesítő szervezet oldalán szerepelhetnek, bátorítást kapnak az ökológiai gazdálkodás, természettudatos magatartás elkezdéséhez.

Kutatási módszer

Kutatásom kivitelezéséhez kérdőívet választottam. A mintát az A.R.C.T.E. weboldalán⁴ felsorakoztatott panziókból

1 Saját fordítás
2 Saját fordítás
3 Asociația Ecoturism în România
4 <http://www.bed-and-breakfast.ro>

és az A.E.R. promovációs mappájában szereplő A.E.R. minősítéssel rendelkező szálláshelyekből véletlenszerűen választottam. Ezek ügyintézőivel, tulajdonosaival készítettem interjúkat a szálláshely típusára és osztályozására, környezetére, megközelíthetőségére, ökogazdálkodására, a szálláshelyen szervezett programokra illetve a kínált gasztronómiára vonatkozóan. A megkérdezettek 75%-os arányban vállalták a feltett kérdésekre való válaszadást. Kvalitatív kutatási módszert használtam.

1. ábra: Települések, amelyeken a lekérdezett elszállásolási egységek fekszenek

Szálláshelyek elhelyezkedése és megközelíthetősége

Területi rendezést tekintve a vizsgált szálláshelyek a főbb turisztikai központok közelében helyezkednek el, pl. hegyekben, hegyek peremvidékén (Kárpátok periferiája), a Duna-deltában és a Fekete-tenger közelében. Ezen belül főleg az Erdélyi-szigethegységben, Bukovina, Brassó, Nagyszombat, Máramaros környékén, a Méhedi medencében, valamint a Moldvai-fennsíkon találhatóak.

Sajnos ezen egységek többsége nem elszigetelve a természet szívében találhatóak. Többségük falusi környezetben

vagy ennek közelében két település között fekszik, néhányuk urbanisztikus helyhez sorolható, természetesen ezek nem központi helyen, hanem a város peremvidékén találhatóak. Mindezzel ellentétben nyugati példákra tekintve az ökoturisztikai szálláshelyek (eco-lodge) sokasága az emberiségtől elzártnak, a természetben elszigetelve találhatóak és kizárólag a szálláshely által működtetett járművel, gyalog vagy kerékpárral közelíthető meg, közúton csak nagyon kevés esetben. Elszigeteltek a város zajától, légszennyezettségtől, bármilyen zavaró tényezőtől, ami megtörheti az idillikus környezet képét illetve a csendet. (HARRIS, 1995)

2. ábra: Kálnoky Vendégházak egyike (Miklósvár)

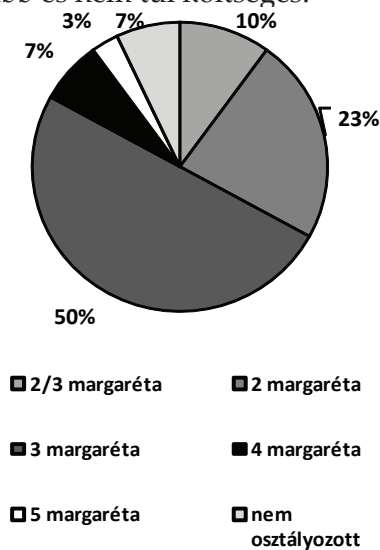
Az általam vizsgált panziók többsége közút mellett helyezkedik el, így egyértelműen gépjárművel közelítik meg a turisták, csak kevés esetben található a szálláshely bizonyos szinten elszigetelten természeti környezetben, de ekkor is megközelíthető személygépkocsival.

3. ábra: Az öko-szálláshelyek területi elhelyezkedése

A szálláshelyek típusa és osztályba sorolása

A hazánkban vizsgált szálláshelyek egy-két kulcsos ház és villa kivételével panzióként üzemel. Ezt az is befolyásolja, hogy jogilag ennek a létrehozása a legegyszerűbb és nem túl költséges.

4. ábra: Szálláshelyek minősítésének százalékos megoszlása

A panziókat két csoportra oszthatjuk: csillaggal osztályozott urbanisztikus környezetben fekvő panziók és margarétával osztályozott rurális környezetben fekvő panziók. Mind a csillaggal, mind a mar-

garétával jelölt panziók körében a kettő és három margarétás/csillagosok dominálnak.

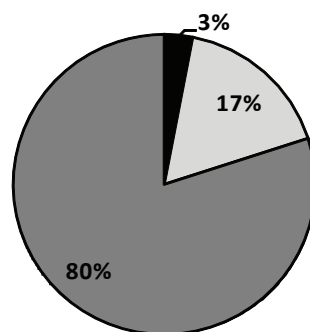
A vizsgált szálláshelyek esetének fele három margarétás/csillagos. 10%-ban találok a két minősítési szint ötvözetével, amikor a panzióban néhány szoba 2, néhány pedig 3 margarétás. (4. ábra)

Annak ellenére, hogy az ökoturisták nem igényelnek magas komfortokkal rendelkező szálláshelyet, hazánkban létezik néhány 4 margarétával ellátott panzió, amelyek zöld programokkal várják vendégeiket. Ritkaságnak számít az, hogy Nagyszében környékén van egy természeti környezetben fekvő 5 margarétás panzió, de ez esetben nem beszélhetünk kimondottan zöld megmozdulásokról, inkább a maximális luxust megengedő, város zajától, munkától kifáradt módos emberek kikapcsolódását biztosító, relaxációs hétvégi szálláshelyként említhető. (BRAN, SIMON, NISTOREANU, 2000)

A szálláshelyek építészetéről, energiahasználatáról

A szálláshelyek többnyire új épületeknek mondhatóak, nagyrészüket 2000–2005 között épült (80%), 2005 után csak a lekérdezett panziók 3%-a épült, illetve 17%-át 2000 előtt húzták fel (5. ábra). Néhány esetben az épület már régen felépült, régi parasztház volt, ami annak idején lakhelyül szolgált, ezeket felújították, komfortosan berendezték és 2003-tól vendéglátó egységként működtetik.

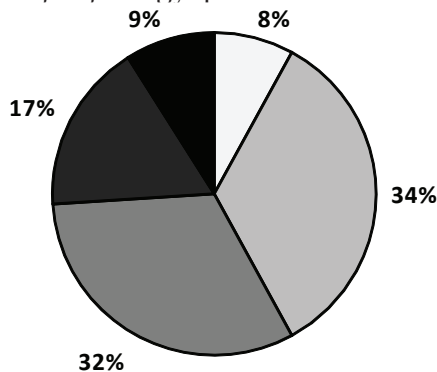
Az építőanyagokat vizsgálva (6. ábra) nem mondhatjuk, hogy bármelyik is teljesen megfelelne az öko-kritériumoknak, sőt az építéskor egyáltalán nem gondolkodtak öko-építészetben.

■ 2006-2007 □ 2000 előtt ■ 2000-2005

5. ábra: Elszállásolási egységek létrehozásának ideje

Ajánlott a természetes építőanyagok használata, pl. fa, sár, agyag, házak befedéséhez pedig a nád, az angolok erre a célra ajánlják a gyepet.

□ kő □ tégl ■ fa ■ habtégla ■ beton

6. ábra: Használt építőanyagok százalékos megoszlása

A szálláshelyek építéséhez legtöbb esetben téglát (34%) használtak, ezt habtégállal (17%) vagy fával (32%) társítva. Kimondottan fából csak néhány szálláshely épült, ezek többnyire kis faházak formájában jelennek meg. Kevés esetben épült a vendéglátó egység egy része kőből (7,5%), illetve betonból (9,5%) (6. ábra). Egyetlen panzió vezetősége állította csak, hogy az építésnél tudatosan természet-

barát anyagokat igyekeztek felhasználni. A vizet helyszínen a saját szennyvíztisztító állomásukban tisztítják, illetve szelektálják a hulladékot. A fűtést is természetbarát módon oldják meg. Az elszállásolási egység elszigetelten, természeti környezetben fekszik a Retyezát Nemzeti Parkban.

7. ábra: Hilde's Residenc - vendégház (Bukovina)

A megújuló energiaforrások használatáról nem túl pozitív az eredmény. Elszomorító, hogy a kérdőív kitöltése alatt sok megkérdezett rákérdezett arra, hogy mit is jelent a „megújuló energiaforrás” szó. Mindez a tulajdonosok, ügyvezetők tájékozatlanságáról, információhiányáról árulkodik. Volt aki kiegészítette a kérdőívben kérdezetteket azzal, hogy a nagy beruházási költségvetés miatt nem áldoz erre, viszont jó néven venné, ha a helyi közigazgatási egységek támogatást osztanának le ilyen jellegű fejlesztésekre.

Egyetlen esetben említették a napelemek használatát. Kiegészítésként elmondták, hogy annyira elégedettek a megtakarított energiával, hogy újabb napelemek felszerelését tervezik további épületeikre.

Ugyancsak egy esetben találkoztam a helyszíni víztisztítással. A szálláshely birtokában lévő víztisztító állomás is hatékonynak bizonyult. A víztakarékossági intézkedéseket két esetben említették. Egyik helyen az esővíz gyűjtése valósul meg, amellyel a virágokat, növényeket

öntözik. A második eset a tudatos beruházásra utal, víztakarékos csaptelepeket és zuhanyrózsákat igyekeztek beszerezni. A fent említett egyedi esetek különböző panziókban valósultak meg.

Figyelmeztető felhívás a víz és energiatakarékosságra

A vendéglátó egységek 16,6 százalékában található többnyire a fürdőszobában, esetenként a hálószobában figyelmeztető felhívás. A fürdőszobában található figyelmeztetések a víz- és elektromos energia takarékoságára figyelmeztetik a turistákat. Külön felhívás van a törülközőcsere kérés gyakoriságának az ésszerűségére és a vécépapír pazarlás megelőzésére.

8. ábra: Kálnoky Vendégház - hálószoba

Van olyan hely, ahol a hálószobában a villanyoltás és a fűtéstakarékosságra utaló ablaknyitásra található felhívás. Ahol a vendégek többsége külföldről érkezik, ott csak angolul, esetleg németül vagy franciául, és csak kevés esetben található meg románul is a felirat. Ilyen felhívás pl.: „Please use the water economically and do not lavish the paper. We are an ecological guesthouse!” Egy másik felhívás magyar fordítása pedig: „Kérem ne kérjen törülközőcsere naponta, csak ha az mindezen felett szükséges! Ezzel jelentős meny-

nyiségű víz és energia megtakarításához járul hozzá. Figyелjen továbbra is a víz- és áramtakarékosságra!"

A válaszadók azon része, akiknél még nincs hasonló felhívás, kiegészítette a választ azzal, hogy jó ötletnek találja a figyelmeztetés kiírását a jövőre vonatkozólag. Az a módszer is elterjedt, hogy személyesen figyelmeztetik a vendégeket a fent említett takarékosságra. Egy esetben hangoztatták, hogy nem látják szükségét a fent említetteknek, hiszen a vendégeik nyugati országokból érkeznek és azok a turisták már az öko-magatartásra vannak nevelve.

Egy ilyen felhívás egyben valamelyest minősít is egy vendéglátó egységet, főleg ha a jövőben ökoturistákat vár. Nem föltétlen azért kell figyelmeztetni a vendégeket, mert különben pazarolnák a vizet vagy az áramot, hanem, mert a szálláshely öko-magatartására utal, amely minden esetben pozitívnak tekinthető.

Hulladékszelektálás és eltávolítás

A szálláshelyek 43,33%-ánál észlelhető részleges szemétszelekció. Főleg a műanyagot, üveget és papírt választják külön a többi hulladéktól. Néhány kivétel létezik a vas szelekciójára, ennél több esetben pedig a bioszemetet is szelektálják. A biohulladék egy része a háziállatok eledeléül szolgál, a maradékot pedig a többi hulladékkal együtt szállítják el. Egyre inkább kezd elterjedni a kertben való komposzt készítése is ezen hulladék esetében. Olyan esetre is találtunk példát amikor a szálláson igyekeztek megvalósítani a szemétszelekciót, de azt látván, hogy a személtelhordók a külön választott hulladékot ugyanazon helyre egybeöntik, nem látták értelmét.

A meggyűjtött papírt egyesek megfelelő papírbegyűjtő állomásokhoz adják be, mások pedig tüzelésre használják. A műanyagot, vasat, üveget is a megfelelő begyűjtő állomásokra szállítják. Egyes helyeken az égethető szemetet a szálláshelytől kicsit távolabb eső részen égetik el.

Szemétszállítás heti rendszerességgel történik a vendéglátó egységeknél. Egyedül a Brassó megyei Alsómoács községhez tartozó Magura faluban lévő villa tulajdonosai panaszkodtak afelől, hogy már négy éve nincs szemét elszállítási lehetőség. A helyi hatóság értesítésével sem értek el eredmény ezen a téren.

Öko tisztítószeres, öko vécépapír használata

A szálláshelyek üzemeltetői még nem hallottak az öko-tisztítószerekről vagy éppen nem tartják jövedelmezőnek használatukat a magasabb árkategória miatt. Csupán egy panzió esetében említhető a termékek tudatos használata. Több esetben is javasolták ezen termékek népszerűsítésének szükségességét illetve könnyű hozzáférhetőségének lehetőségét.

Az újrahasznosított papírból készült vécépapír használatával is hasonló a helyzet. Egyelőre senki nem keresi tudatosan a környezetkímélő papírterméket, árat és minőséget egyeztetve vásárolják őket.

Egy probléma a fogyasztók szemében azonban, hogy ezen termék esetében az öko szót a szürkeséggel, papír durvaságával társítják. Mindez ellentmond a valóságnak, hiszen szinte észrevétlen a különbség az újrahasznosított és nem újrahasznosított papírból készült toalett papír között. Ilyen pl. a hazánkban kapható Bella Nr 1 Karo nevű vécépapír, amely kétré-

tegű, válogatott újrahasznosított papírból készül, 4 féle színben: fehér, rózsaszín, zöld, kék.

Attrakciók a szálláshely közelében

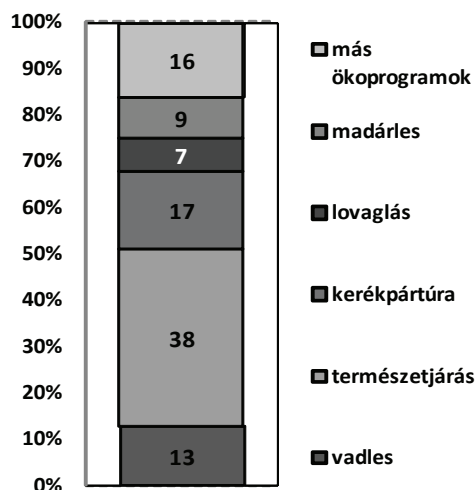
A megkérdezettek szerint az odalátogató turisták számára az erdő, természeti rezervátumok, vadállatok, folyó, tó, nemzeti parkok, barlangok és antropikus építmények jelenthetik az attrakciót. Külön kerül említésre a gyümölcsös a szálláshely háta mögött, Duna, barlang, ásványvíz, termálvíz stb.

A kérdés arra irányult, hogy sorolják fel azokat az elemeket, amelyek szerintük attrakcióként szolgál és a szálláshely közelében található. Az esetek 90%-ban található a szálláshely közelében erdő, a megkérdezettek 40%-a pedig a vadállatokat is említette, mint vonzótényezőt. 66%-ban merült fel a folyók, tavak fontosságát. A természeti rezervátumot 36%-ban, míg a nemzeti parkokat csupán 20%-ban említették. A válaszadók fele pedig az antropikus építményeket is fontos attrakcióként tartja számon.

A turistáknak kínált zöld programok

Az ökoprogramok esetében is észlelhető volt a fogalomzavar, információhiány. Sokan sorolták a zöld programokat a „más programok” kategóriába, mások pedig a szó értelmére kérdeztek rá.

A felmérésből kiderült, hogy sok szálláshely kínál ökoturisztikai programokat (9.ábra) látogatóinak, csak nem minden esetben nevezik így őket.

9. ábra: Ökoprogramok százalékos megoszlása (a 100%-ot a szálláshelyek által kínált összes zöld program képezi)

Egyes vendéglátó egységek fizetett szakvezetővel rendelkeznek, mások csak a szállás helyszínén szolgálnak információval és a turistaösvénynek a turistának egymagában kell nekilátnia. Többnyire a külföldi turistákat fogadó szálláshelyek esetében jelentkezik a tour-operator cégekkel, programszervező egyesületekkel való együttműködés. Ezek esetében minőségibb és összetettebb programokkal találkozhatunk.

Azok a vendéglátó egységek, ahová fele-fele arányban érkeznek határon túli és belföldi turisták, hozzávetőlegesen fele kínál öko-programokat. A külföldi turistákat fogadók 86%-ban rendelkeznek ezekkel a tevékenységekkel, itt említésre méltó az, hogy ezen turisták motivációjának 90%-a a programokra alapszik. Fele-fele arányban kínálnak tényleges öko-programokat a belföldi vendégek által megcélzott panziók is (a felmérés szerint 75% kínál öko-programot, de ebből 25%-a csak természetjárást).

A legnépszerűbb tevékenység a természetjárás, amely szinte minden zöld programmal rendelkező szálláshely esetében megtalálható. Ezt gyakran a juhásztanya meglátogatásával kötik össze, ahol a turisták a kecskefejesnek, sajtkészítésnek lehetnek tanúi. Mindezt sajt- és ordakóston is foglal magába. Ezt követi a kerékpártúrák szervezésének gyakorisága. A vizsgált egységek 33%-a kínálja a kerékpár kölcsönzési lehetőségét. Ezek közül néhány helyen akár ingyen is igénybe vehető a bicikli.

Sok esetben lehetőség van a lovaglásra, de nem mindig rendelkezik a szálláshely saját állattal, gyakran a szomszédból vagy a közeli lovardából hozzák kölcsönzik a lovakat.

10. ábra: Éjszakai Medveles (Pompi vendégház programja)

Az állatles nagyrészt cégek, szervezetek által rendezett programok részei és szakvezetőt igényelnek, ebből kifolyólag magasabb árszinttel rendelkeznek. Legvonzóbb a barnamedveles, de sokan érdeklődnek a programokban szereplő farkas-, madár-, róka-, zerge-, vaddisznó-, pillangó- és általános vadállatles (értem ez alatt az őz, szarvas, nyúl, róka stb. más vadállatok) iránt is. A barlangok közelé-

ben fekvő szálláshelyek esetében aktuális a barlangtúrával egybekötött denevér megfigyelés. A Duna-deltában jellegzetes a csónakázás. Szaktúráknak tekinthetők a geológiai túrák, amelyek révén a kővületeket elemzik; a botanikai túrák, amelyek alatt a turisták az adott időszak növényeivel, tavasszal főleg virágokkal ismerkedhetnek meg, valamint a bogármegfigyelő zoológiai túrák. Nyáron gyógynövény-ismertető természetjárásokra is lehetőség van.

Egy panzió esetében találkoztam ökotáborok szervezésével. A tábor résztvevői általában külföldi diákok. Ez esetben a helyi lakosság bevonása a helyi gyerekek tábori tevékenységekbe való bevonása révén valósul meg.

Szervezetek alkalmanként kiselőadásokat, csapatépítő tevékenységeket szerveznek, illetve természettudatos magatartásra nevelik a turistákat. Egy Ojtoz menti panzióban ezt gyakorlatba is ültették a folyómeder tisztítása révén.

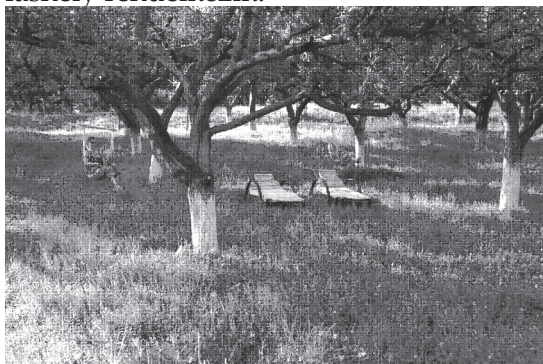
A turistáknak kínált más programok

Az ökoturisztikai programok mellett főleg agroturisztikai tevékenységeket gyakorolnak a turisták. Lehetőség van még sporttevékenységekre, valamint az extrém-, hobbi- és kulturális turizmushoz fűződő programokra.

Majdnem minden vendéglátó helyen megtalálhatóak a háziállatok, amelyeket csupán a turisták kedvéért tartanak. Ezek főleg a külföldi turistákat és a nagyvárosokból érkezőket vonzzák. Van ahol lehetőség van arra, hogy a turista saját maga húzza ki a hagymát a kertből, amit megesszik reggelire. A mezőgazdasági munkálatokat is kipróbálhatják a látogatók ilyen

pl. az ekével való szántás, kaszálás vagy a ház körül végzendők közül a tehénfejés. Esetenként tyúk- vagy disznóvágásnak lehetnek tanúi a turisták, amelyet elkészítés után ők fogyasztanak el. Nyáron szeke-rezésre, télen pedig szánózásra van lehetőség.

A hobbitevékenységek esetében halászat ill. ritkább esetben a vadászat említendő (ellentmond az ökoturizmus elveinek). Csoportoknak olyan programokat is szerveznek, mint pl. az arcfestés, gyöngyfűzés vagy más kézműves tevékenységek. Extrém turizmus esetében a raftingot, sziklamászást, alpinizmust, sárkányrepülőzést említhetjük. Ennyire változatos programkínálattal természetesen csak kevés szálláshely rendelkezik.

11. ábra: Hilde's Residence- pihenés a gyümölcsfák alatt (Bukovina)

A kulturális turizmus főleg Brassó és Nagyszeben közelében illetve a moldvai részen található panziók esetében elhanyagolhatóan. A Peleş kastélyra és Töröcsvára fölöttébb kíváncsiak a turisták, de ha már Brassó közelében vannak, akkor a város nevezetességeire is szívesen szánnak egy napot. Moldvában a kolostorokat látogatják, illetve Szebent a szász hagyatékok miatt tartják érdekesnek.

Gasztronómiai szokások a szállásegységeken

A szállások majdnem fele (46%) öko-ételeket kínál vendégeinek. 40%-a a román konyha különlegességeivel szolgál figyelmen kívül hagyva a bio-ételeket a további 14% pedig csak a főzés lehetőségét biztosítja, esetenként reggeli rendelhető.

Az öko-ételek egy része saját termesztésű, más részét a falubeli parasztgazdától vásárolják. Ilyen bio-ételek a kertben termesztett zöldség, házi tojás, házi tej, házi készítésű tejföl, joghurt, lekvár. A sajtot, ordát a juhásztól hozzák, a sertést a parasztgazdától megvásárolva gyakran a panzió udvarán vágják le, ami turisztikai látványossággént szolgál.

Következtetés, megoldási javaslat a problémákra

A fentiekben többször említésre került az elszállásolási egységek tulajdonosainak, ügyvezetőinek felkészületlensége erre a turizmusformára, amely problémát jelenthet az ökoturizmus fejlődésében.

Olyan fogalmakkal nincsenek tisztában egyesek mint pl. öko-program, öko-tisztítószer, nem ismerik az öko-élelmiszerek mibenlétét, valamint nem tudják leírni, hogy mi is az öko-szálláshely. Sokak számára még elképzelhetetlen egy, a természetben teljesen elszigetelt, közúton meg nem közelíthető szálláshely.

Ahhoz, hogy hazánkban további lépéseket tehessünk az ökoturizmus felé, fontos a vállalkozók képzése, oktatása, felvilágosítása. Sokan egyszerű parasztemberek kezdték el a vállalkozást, akik elméleti alappal nem rendelkeznek. Néhány ily módon nyílt szálláshely már csődöt is mondott és mára már nem működik.

Ilyen kudarcok elkerülése végett illetve a „tisztá” öko-szálláshelyek megteremtése végett ajánlottak egy- két hétvéges szakmai képzéseket szervezése. Ezek különböző pályázatok révén akár finanszírozhatóvá is tehetőek.

A képzés alatt szükség lenne a hiányos ismeretek tisztázására, kiegészítésére, a hallgatók információt kellene kapjanak az energia újrahasznosításának módszereiről és arról, hogy hogyan és honnan szerezhetik be a kellékeket egy ökotakarékos rendszer megteremtéséhez. Említést lehetne tenni nekik hazánkban még nem igazán használatos öko módszerekről mint pl. a komposzt-toalett létrehozása⁵. Hasznos lenne az tájékoztatás öko tisztítószerek beszerzési lehetőségeiről, illetve azok előnyeiről és használati utasításairól. Nem ártana a weboldal létrehozásának fontosságát is említeni, amely “közelebb hozza” a szálláshelyet az érdeklődőkhöz valamint tájékoztatást tenni a marketingfogások jelentőségéről. A felmérés alatt tapasztaltak arról árulkodnak, hogy azokban a szálláshelyekben amelyek jól megszerkesztett vonzó tervezésű weboldallal rendelkeznek számos külföldi turista fordul meg.

Irodalomjegyzék:

- Ayala H. (1996): „Resort Ecotourism: A Paradigm for the 21st Century”, Cornell, Hotel & Restaurant Administration Quarterly, Vol. 37
- Aylward B. (2003): Nature tourism, conservation, and development in Kwazulu-Natal, South Africa, The World Bank
- Băltărețu A. (2007): Ecoturism și dezvoltare durabilă, editura Expert
- Blamey, R.K. (1995): The Nature of Ecotourism, Bureau of Tourism Research, Occasional Paper No. 21. Commonwealth of Australia

- Bran F., Simon T., Nistoreanu P. (2000): Ecoturism, Editura Economica, București
- Cater E. (1997): Ecotourism in the Third World- Problems and Prospects for Sustainability, in Ecotourism, Wiley, UK
- Formádi K. (2005): A turizmus rendszere- egyetemi jegyzet, Pannon Egyetem, Veszprém
- Glăvan V. (2002): Agroturism, ecoturism- Editura Economică, București
- Häkkinen T., Kaipainen M.: Ecological Criteria in Building Design and Planning (A report from the Finnish Building Information Foundation RTS)
- Harris Rob (1995): Sustainable Tourism, Butterworth Architecture, UK
- Israngkura A. (1996): Title of article: Ecotourism, Publication, Published in TDRI Quarterly Review Vol. 11 No. 2 June, pp. 10-15 Editor: Bruce R. Anderson, Thailand Development Research Institute
- László P.- Dombay I. (2003): Vadvizektől Sasbérceig (Ökoturizmus és természet), Kodolányi János Főiskola- Székesfehérvár
- Lindberg, K. (1991): Policies for Maximizing Nature Tourism's Ecological and Economic Benefits, Washington, D. C. World Resource Institute.
- Michalkó G. (2004): A turizmus elmélet alapjai, Székesfehérvár: Kodolányi János Főiskola
- Nistoreanu P. (2005): Ecoturismul- element al dezvoltării durabile a comunităților locale rurale Românești- Amfiteatrul Economic- nr. 18
- Pénzes E. (2003): Ökoturizmus Menedzsment- egyetemi jegyzet, Veszprémi Egyetem
- Singh S. M. Timothy J.D., Ross K.D. (2003): Tourism in Destination Communities, Oxon, UK
- Tóth Cs. (2003): Ökoszálláshely a Sokoróban, Szakdolgozat, Veszprémi Egyetem, Turizmus Tanszék
- Zbor A. , Monspart É. (1995): Zöld úton a turizmusért - Útmutató a szállodák, panziók, éttermek környezetkímélőbb gazdálkodásához, Budapest

Internetes források:

- www.aer.com, www.okoturizmus.hu
- www.wtm.com
- <http://books.google.com/>
- www.wwf.org
- www.bed-and-breakfast.ro
- www.ecologic.rec.ro
- www.turismecologic.org, www.energie-verde.ro
- www.ecomagazin.ro www.world-tourism.org

⁵ Komposzt toalett= Másnéven bio-, vagy humusz-toalett – vizöblítés nélküli, ú.n. száraztoalett, amely teljesen szagtalanul működik és éppen ezért házon belül elhelyezhető. Külterén csak fedett építményben. Lakóhajóban és vasúti kocsiban is alkalmazták.

Kastélyturizmus Erdélyben

Lőrincz Márta*

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Földrajz Kar, Kolozsvár,
Turizmusföldrajz szak

POSSIBILITĂȚI DE DEZVOLTARE ALE TURISMULUI CU BAZA DE CAZARE ÎN CASTELE ȘI CONACURI DIN TRANSILVANIA- Lucrarea prezintă turismul castelelor dintr-un punct de vedere bazat pe exemple vest europene. Utilizarea caselor, locuințelor domenești în circuitul turistic în cadrul unui drum tematic poate duce la păstrarea valorilor arhitecturale luând în considerare situația conservării monumentelor istorice. Urmărind realizările austriece, franceze sau chiar din Ungaria, se pot schița drumuri tematice care „respectă” și cerințele domeniului respectiv și priceperea oamenilor.

THE TOURISM OF TRANSYLVANIAN CASTLES- reviews the utilization of Transylvanian royal residences according to the West European norms. The castle-tours included in the themed sightseeing provide the sole way of commercializing such buildings without damaging their legacy and the historical value. The use of monuments as tourist attractions is the only mean of preserving and safekeeping them. This paper focuses on sketching future castle-tours taking into consideration the importance of monument preservation and the state of the aged structures.

Bevezetés

A dolgozat témája az 16 – 17. századtól épített, átalakított erdélyi kastélyok, kúriák, udvarházak turisztikai hasznosítása, lehetséges kastélyutak létrehozásával. Az épített örökség feltételes gazdasági hasznosításába bevontam Erdély reprezentatív, szimbólumértékű építészeti objektumait, valamint olyan épületeket

is, amelyek periférikusnak számítanak az általános ismertség szemszögéből.

A kulturális értékek turisztikai hasznosíthatóságának elméleti keretét Dr. Rátz Tamara – Dr. Puczkó László: Goethe, Humbert és Odüsszeusz nyomában avagy kulturális utak a turizmusban tanulmánya alapján, a kastélyút integrációját a kulturális utak keretében Kovács Viktória Imelda: Kastélyok a turizmusban és az Európai

*E-mail: lorinczmarta@yahoo.com

Hagyományok Konzorcium munkája című munkája alapján mutatom be.

A vizsgált terület kiválasztásának okozati összefüggései után az általam kiválasztott épületek bemutatásánál kitérek a településfunkcióra, földrajzi elhelyezkedésre, a település első írásbeli feljegyzésére, a történelem folyamán alakuló birtokviszonyokra, az objektum építési idejére, stílusbeli sajátosságaira, jelenlegi állapotára.

A felsorolt épületek részvételével felvázolok egy fiktív, de lehetséges képet erdélyi kastélyutak kialakításáról általam meghatározott kapcsolat, tematika köré csoportosítva a résztvevő objektumokat az esetleges betöltendő funkciójukkal.

A kastélyút, mint kulturális út

A kulturális út turisztikai mibenlétét tekintve a tematikus jellegű turisztikai attrakciók közé sorolandó.

A tematikus turisztikai attrakciók egy adott témát hasznosítanak gazdaságilag a turizmus területén belül, megfelelő promoválni tevékenységek és eszközök útján jelentős regionális, nemzeti, vagy nemzetközi érdeklődést is kiválthatnak. Az adott téma turisztikai hasznosítása tematikus parkok (Disneyland, Legoland), tematikus események (lovagi játékok, csatajelenetek), illetve tematikus utak (borút, kastélyút, whisky út) címszó alatt történik.

A tematikus utak olyan természetes és mesterséges, egy téma köré csoportosuló turisztikai terméket értékesítenek, amelyek elérhetőek közlekedési útvonalak igénybevételével. Olyan területeket, településeket írhatnak rá a turizmus térképére, amelyek addig ismeretlenek voltak, vagy nagyon távolinak tűntek. Még előnye az ilyen turisztikai terméknek, hogy segít

az átláthatóságban, az észlelt távolság lecsökkentésében, új és több célcsoport bevonása lehetséges így a turizmus művelésébe, költségtakarékosnak mondható és egyáltalán nem elhanyagolható előny az adott turisztikai objektum esetleges védelme. Ugyanis sokszor csak az ilyen nemű hasznosítás mentheti meg kulturális vagy természeti értékek pusztulását.

A kulturális utak olyan tematikus utak, amelyeknek központi értékesíthető eleme egy adott kulturális érték, örökség-elem. Működhetnek regionális, nemzeti, nemzetközi szinten, az adott központosított érték mibenlététől, illetve a kialakított együttműködési hálózatok kiterjedtségétől függően.

A kulturális utak kialakításánál fő szempontként az azonosíthatóságot kell figyelembe venni, azaz a széles körben ismert és egyértelmű tematikát, viszont maga az út nem korlátozhatja túlságosan az út során felmerülő más jellegű turisztikai attrakciók részvételét. Az út létének tudatosítása érdekében fontos a reprezentatív logo kialakítása, illetve az információs tevékenységek intenzív működtetése, ugyanis a kulturális út megfoghatatlanságáért kompenzációként az út tematikáját jelentő objektumokat kell promoválni és ismertetni (útjelzőtáblák, információs táblák, nyomtatott információs anyagok, online információk).

A kulturális utak leggyakrabban a következő témakörökhöz kapcsolódhatnak:

- történelmi korszak (például az "Északi Bronzkori Út"),
- történelmi esemény (például az UNESCO Rabszolgautja),
- vallási örökség (például a "Zsidó Örökség Európai Útja"),

- ipari örökség (például az "Ipari Örökség Útjai" Németországban)
- társadalmi örökség/érték (például a "Zöld Arany Kulturális Út" Finnországban),
- kulturális örökség/érték (például az Európa Tanács "Humanizmus Útja")
- művészeti irányzat és/vagy építészeti stílus (például az Európa Tanács "Barokk Útja"),
- ismert történelmi személy vagy művész (például a "Goethe Út")

Kastélyútvonalak

A kastélyutak a fenti besorolás alapján főként három témakörhöz csatolhatók – társadalmi örökség/érték, kulturális örökség/érték, művészeti irányzat és/vagy építészeti stílus – az alapján, hogy milyen eszme, elgondolás képezi megvalósítási alapjukat, de természetesen más tematika köré is csoportosíthatunk egy adott útvonalat, pl. ismert történelmi személyiség, alkotó, történelmi esemény végigkövetése.

A kastélyutak, mint tematikus útvonalak kizárólagosságát a nevében is rejlő jellemző adja: kötelezően épített objektum kell adja a fő turisztikai attrakciót.

Az épített örökségek, műemlékek, műemlék jellegű épületek gazdasági hasznosítása, illetve turisztikai attrakcióként való promoválása Nyugat-Európában már az 1960-as években elkezdődött.

Alapvetően négy, szorosan a kastélyokhoz tartozó turisztikai funkciót különböztethetünk meg:

- kastélyszállók, fogadók, tehát szállásadói funkció
- vendégházak, éttermek,
- múzeumok, amelyek kulturális vonzerőt jelentenek,

- rendezvények, szórakoztató tevékenységek.¹

A megkezdett hasznosításnak különböző, mára nemzetközi szinten ismert és működő útvonalak és támogatási tevékenységet folytató szervezetek lettek az eredményei.

Európai kastélyútvonalak, szervezetek

Die Schlösserstrasse

A Schlösserstrasse egy 1987-re visszanyúló osztrák kezdeményezés. Megalapításának elgondolása az volt, hogy minél több kulturális örökséget kapcsoljanak be a turizmus körforgásába a sport – és termálturizmus mellett. Jelenleg 19 osztrák tagja van a szervezetnek, illetve a 2002-es partnerprogram keretén belül Szlovénia és Magyarország (nagyecseni, keszthelyi, kőszegi kastélyok, sárvári és sümegi várak) is csatlakozott az osztrák turizmus jelentős kastélyainak táborához.

Európai kastélyút

Régiók közötti együttműködésre építve hozták létre az Ecos-Ouverture Program CREDIT projekt segítségével a hat kastélyból álló nemzetközi hálózatot, melyet az *Európai Kastélyút* védjeggyel azonosítanak. A program a régiók turisztikai fejlesztését célozta meg, műemlék épületeket választva a változatos térségek központi elemének.

1

Kovács Viktória Imelda: Kastélyok a turizmusban és az Európai

Hagyományok Konzorcium munkája - besorolás

European Castle Heritage Organisation

A szervezet 1995-ben alakult Luxemburgban, általános célja, hogy a várakat, erődítményeket és a kastélyokat bevonja az európai exkluzív turizmus rendszerébe, akár szállást, akár rendezvényt vagy egyéb szolgáltatást kínál az odalátogatóknak.

Még érdemes megemlíteni a Die Burgenstrasse kastélyútvonalat és a következő szervezeteket: Schlosshotels Herren Häuser in Österreich und den ehemaligen Kronländern (az osztrák és az egykori koronagyarmathoz tartozó kastélyok, várak, udvarházak összefogása a nemzeti tradíciókat hangsúlyozva), Relais & Chateaux (1954 óta az elegáns kastély- és palotaszállodák, valamint a vidéki luxus „pihenőhelyek” védjegye), Johansens (a Daily Mail és a General Trust Plc. lapkiadó vállalata, évente tíz exkluzív katalógust adnak ki különböző tematikában, amelyekben ajánlásait fogalmazzák meg, központi helyen a kastély, mint turisztikai termék áll).

Erdélyi viszonylatok

Romániai tekintetben érdembeli kastélyturizmus kialakítása olyan területen valósítható meg, ahol számottevő építészeti és művészettörténeti értékkel bíró kastélyok, kúriák, illetve udvarházak léteznek. Az ország nagytáji régióit tekintve Erdély rendelkezik jelentős mértékben ilyen jellegű épületekkel. Ezek az épületek általában műemlék vagy műemlék jellegű építészeti objektumok, annak függvényében, hogy milyen kor termékei, hol helyezkednek el és milyen funkciót töltöttek be, illetve töltenek be, de léteznek olyan épületek is, amelyek valamikori rendeltetésük ellenére és távoli elhelyezkedésük miatt feltáratlanok maradtak.

A kastélyút megvalósításában, mint turisztikai attrakciót hasznosító tematikus út lényegét és jellemzőjét tekintve olyan régiókra érdemes figyelni a nagytáj területén belül, ahol jelentős a kastélyok koncentrációja – eltekintve a nagy- és közepeméretű városok ilyen jellegű építtetéseitől –, létezik minimális infrastruktúra, amely biztosítja az odajutást, létezik kapcsolat, összefüggés, tematika. Az utóbbi követelmény létezése adja meg a fentebb említett ilyen jellegű turisztikai hasznosítást.

Erdély tekintetében a történelmi tényeket véve alapul rengeteg kapcsolat mutatható ki az épített örökségek területén. Itt az *arisztokrácia jelentőségét*–reprezentatív építkezésekben megnyilvánuló hatalom–, *a családi kapcsolatokat*–beházasodás révén rokon mindenki mindenkivel–, *a politikai események hatását*–a birtokközpontok változtatása építkezéseket is vont maga után–érdemes figyelembe venni. A művészettörténeti érték jelentőségét véve alapul nyomon követhető az építészeti korszakok megnyilvánulása, adott korszak sajátosságainak átvétele, átformálása. Építészeti szempontból mutatható ki a legtöbb kapcsolat egyes objektumok között.

A bemutatásra kerülő kastélyok, kúriák, udvarházak az építtető nevét viselve ismertek. A két felvázolt kastélyút tagjaiból egy-egy résztvevő kerül jelenleg bemutatásra.

Altörja (Turia de Jos) – Apor-kúria

Törja nagyközség alsó része Kovászna megyében, Kézdivásárhelytől 12 km-re északnyugatra a Törja-patak völgynyílásában fekszik.

A település első írásos említése egy 1307-ben keletkezett oklevélből való terra *Thorya* néven, mint a kézdi székelyek Udvor fia András és fiai birtoka, amely

eladás útján Opor fiainak és István fiának jutott.

1. ábra: Apor-kúria, Torja

Az Apor család 1521-ben jutott birtokhoz Altörján, miután megszerezték a Dózsa-féle parasztháborúban résztvevő néhány kegyvesztett lázadó birtokait.

Az itt álló udvarházzal 1536-ból találjuk az első említést. Az 1630-as évektől Apor Lázár és felesége, Imecs Judit építtette újjá az ősi kuria köveit felhasználva. A kastély történetének következő, meghatározó fejezete Apor István nevéhez és az 1693-as évszámhoz kötődik, az udvarház nagyméretű átépítésére és kelet felé új boltozott szobákkal való bővítésére került sor. A magtalanul elhunyt Apor Istvántól a kúriát unokaöccse, Apor Péter emlékiró örökölte.

A kúria mai külsejét (neoklasszicista homlokzatok és bővítmények) Apor Péter dédunokája, Apor Lázár báró alakította ki, megépítve a főhomlokzat monumentális középizalitját és megújítva a tetőzetet. A 19. század folyamán átalakított épület csaknem teljesen megőrződött.

Az államosítás után termelőszövetkezet székháza lett, majd a rendszerváltás után visszakerült az Apor család birtokába.

Jelenleg is folynak a feltárási és helyreállítási munkálatok

Keresd (Criș, Kreisch) – Bethlen-kastély

2. ábra: Bethlen-kastély, Keresd

Falu Maros megyében, közigazgatásilag Dánoshoz tartozik. Segesvártól 12 km-re délnyugatra a Keresdi - patak partján fekszik

Keresd Bethlen birtokként ismeretes, első írásbeli említése 1305-ben szerepel a gyulafehérvári káptalan által kiállított osztálylevélben, amikor a családi birtokállomány felosztásra került. Szerencsés fekvésének tulajdonítható, hogy a kastély, melynek alapítása Bethlen Márk nevéhez fűződik (1468 körül) öt évszázadon át épségben megmaradt a 20. századig.

A keresdi kastély az erdélyi reneszánsz kastélyépítészeti legszebb emléke, az ország műemléki örökségének kiemelkedő értéke.

Az államosításig a kastély lakott volt, s minden helyiség berendezése és felszerelése hiánytalan: az antik bútorok, falkár-

pitok, szőnyegek, porcelán-, üveg-, kristály-, ezüstedények, könyvek. Az államosítás idején a dánosi néptanács rendelkezett felette.

A műemlékvédelmi hatóság két ízben (az 1977 előtti, illetve az 1990 utáni években) elkezdte az épületek állapotának feljavítását célzó munkálatokat.

Többévi pereskedés után, 2007 júniusában a család erdélyi ágának hivatalosan visszaszolgáltatták a várkastélyt és parkot. Mivel a restaurálási költségek igen magasak, és a család anyagi lehetőségei szerények, megalakult a „Pro Castellum Bethlen” egyesület, melynek célja az épület együttes teljes rehabilitációja.

Lehetőségek kastélyútvonalak kialakítására

Az első lehetséges kastélyútvonal kialakításánál a régiók szerinti koncentrációt vehetjük figyelembe, a másodikonál a családi kapcsolatokat és ezek hatását az építkezésekre. E szempontok alapján máris két tematika áll rendelkezésünkre kastélyútvonal kialakítására – sok résztvevővel és nagy kiterjedtséggel:

- adott kistérségek kastélyai,
- adott arisztokrata családok építkezései

Kistérségek kastélyai

Háromszéki kastélyok útja

- *Vargyas* – Daniel-kastély, Kovászna megye >> *Olasztelek* – Daniel-kastély, Kovászna megye >> *Miklósvár* – Kálnoky-kastély, Kovászna megye >> *Oltszem* – Mikó-kastély, Kovászna megye >> *Sepsikőröspatak* – Kálnoky-kúria, Kovászna megye >> *Árkos* – Szentkereszthy-kúria, Kovászna megye >> *Uzon* – Béldi-Mikes kastély, Kovászna megye >> *Zágon* – Mikes-

Szentkereszthy-udvarház, Kovászna megye >> *Székelytamásfalva* – Thúry – Bányai Kúria, Kovászna megye >> *Zabola* – Mikes - kastély, Kovászna megye >> *Altörja* – Apor kúria, Kovászna megye

A régi székely közigazgatási egységet, a széket veszi alapul ez a megnevezés. Földrajzilag kisrégióknak számít, a résztvevő települések között nem nagy a távolság, gyakori a szomszédos viszony is. Két-három napos időtartamra szervezhető meg. Szálláslehetőség igény szerint Miklósváron, a Kálnoky család által restaurált ódon hangulatú kastélyban és Zabolán a Mikes család által részben turisztikailag hasznosított kastélyépületben.

Az útvonalban szereplő kastélyok részben általánosan ismertek, mint a zágoni udvarház és a zabolai kastély a Mikes Kelemen szimbolika alapján és a miklósvári Kálnoky-kastély. A többi résztvevő bevonása a turisztikai forgalomba lehetőséget ad az általánosság kibővítésére és az esetlegesen stagnáló látogatás felfrissítésére.

Az egyes résztvevők turisztikai attrakciói megoszlanak:

Vargyas a kastélyt övező arborétumát nyithatja meg a látogatók számára egy alapos rehabilitációs program után. Az épületében a híres vargyasi bútorfestés termékeit és helyi érdekességeket felvonultató múzeum mellett egy helyi kulturális központ is kaphatna otthont színházi előadásokkal, táncműsorokkal, bútorfestő táborokkal, a település eseménynaptára szerinti tevékenységekkel.

Az olaszteleki udvarház építészeti vonzását kihasználva átalakulhat szállásadó egységgé, esetlegesen faluturizmusi központtá is válhat. Miklósváron a Kálnoky

család által létesített kellemes, családi hangulatú, stílusos bútorokkal berendezett szállásadó egység egy követhető minta is lehetne ilyen jellegű hasznosításra.

Oltszem kastélya különleges értéket képvisel berendezése és a falfestményei miatt. Az épület kimondottan csak múzeumnak rendezhető be, az értékei szakszerű megőrzése miatt. Jelenlegi berendezése mellett otthont adhat habán csempe – kiállításoknak, felvonultatva kialakulásának történetét, művészeti értékét, alkalmazását.

Árkos a kastélypark dendrológiai különlegességei mellett a valamikori művész táborok hagyatékát kínálja látogatásra. Ezt a jellemvonást kihasználva újból alkotótáborok rendezésére nyújthatna helyet (a kastély épületében lakhatnának az alkotók a tábor időtartama alatt), az alkotók műveit az odalátogatók állandó jellegű kiállítások formájában tekinthetnék meg.

Sepsikőröspatak és Székelytamásfalva kastélyai múzeumnak, időszakos vagy vándor-kiállításoknak adhatnak otthont.

Az Uzon – Zabola – Zágón hármas a Mikes család élettörténetének bemutatását kínálhatja az épületekben berendezett múzeumok formájában, mint a létező zágoni Mikes-emlékszoba és a Mikes-kert, amely Mikes Kelemen tölgyfáit őrzi, illetve a zabolai kastélykertben felállított hármas kopjas emlékmű gr. Mikó Imre, gr. Mikes Kelemen és gr. Mikes Ármin tiszteletére. Zabola a kastélyt övező arborétumot is felhasználhatja, mint vonzó tényező, illetve a Mikes Ármin által összegyűjtött régi épülettöredékek kis kerti múzeumban is kiállíthatóak.

Az altorjai Apor-kúria freskóit és díszes belsőépítészetét kínálhatja, esetlegesen pár szobát hasznosíthat szállásként is, ame-

lyeknek berendezése állhat a régi, esetleg megmaradt családi bútorokból, ereklyékből.

Az útvonal során a háromszéki kastélyépítészet reprezentatív elemei mellett felkereshetők a vonzáskörzetbe tartozó tipikus, általánosan ismert látványosságok is.

Kiegészítő egyéb turisztikai attrakciók:

- - a Vargyas-szorosban található Almási-barlang,
- - a kisbaconi Benedek Elek Emlékház,
- - Málnásfürdő borvizei,
- - Sepsiszentgyörgy művelődéstörténeti értékei, illetve a Szent György tiszteletére rendezett kulturális eseménysorozat
- - a kovásznai Kőrösi Csoma Sándor életét és munkásságát bemutató múzeum,
- - a gelencei 13. századi templom híres freskói,

Arisztokrata családok építkezései

A Bethlenek nyomában

- *Bethlenszentmiklós* – Bethlen-kastély, Maros megye >> *Küküllővár* – Bethlen-kastély, Fehér megye >> *Bonyha* – Bethlen-kastély, Maros megye >> *Keresd* – Bethlen-kastély, Maros megye >> *Alsórákos* – Bethlen-kastély, Brassó megye

Az útvonal egy jelentős arisztokrata család erdélyi életútját mutatja be az építkezéseken keresztül. A jelenleg három megye, Fehér, Maros, Brassó megye területét magába foglaló nyomon követés hosszú, kitérőkkel tele útvonalat ad, ezért több időt igényel a résztvevők megtekintése is.

Szálláslehetőségeket hasznosítható egyik résztvevő a keresdi Bethlen-kastély lehetne, ugyanis a második világháborúig a család lakóigényeit elégítette ki, ami azt

jelenti, hogy az alpininfrastruktúra léte feltételezhető. Jelentős rehabilitáció révén kellemes hangulatú kastélyszálló alakítható ki. A másik ilyen jellegű funkciókat betölthető kastély a kükküllővári lenne, amely teljesen felújított állapotban van, rendelkezik kerttel és a gazdasági épületek is hasznosítható állapotban vannak.

Alvinc területén látható Martinuzzi – Bethlen kastély csupán romjaival szolgálhat turisztikai attrakcióként. Meglévő épületelemeinek statikai biztosításával akár kulturális rendezvényeknek, történelmi eseményeket felelevenítő tevékenységeknek is otthont adhat a terület.

A bethlenszentmiklósi, alsórákosi és bonyhai kastélyok kulturális központoknak, családtörténeti múzeumoknak adhatnak otthont, ahol kiállításra kerülne a családi ereklyék, iratanyagok, könyvek, festmények, korabeli ruházatok, használati eszközök. A bonyhai kastély, mint a legrégebbi épület szolgálhat az ősi családi fészkek bemutatására, a bethlenszentmiklósi kastély jelképe lehetne az utazások hatására, de a helyi hagyományokat elhagyni nem tudó tervezés kivitelezésének.

A család történelmi - politikai jelentőségét, egyes tagjainak korszakalkotó tevékenységeit figyelembe véve kialakíthatóak adott kastélyokban tankörök is az említett múzeumok mellett. Ezek tudományos előadások révén mélyebb ismeretekkel gazdagítanak az odalátogatókat. Ezt a fonalat továbbszöve egyes tankörök szólhatnak kimondottan történészek, építészek, művészettörténészek számára, akik helyben végezhetnek kutatásokat (főleg a Bethlenek építkezései hatottak stílusformálón az erdélyi nemesi lakok kialakításánál) a család történelmi, művészeti vonatkozásaiban.

Az útvonal során felmerülő egyéb lát-nivalók:

- Szászsebes művelődéstörténeti értékei (Zápolya - ház)
- Gyulafehérvár (a Vauban-féle vár, érseki palota, Batthyaneum)
- Balázsfalva, Medgyes városok lát-nivalói
- Berethalom híres erődtemploma

A kastélyútvonal-fogalom jelentését, az ilyen jellegű nyugateurópai létező megvalósításokat egybevetve az erdélyi műemlékek, műemlékvédelem és a turisztikai hasznosítások viszonyával próbáltam felvázolni megvalósítható lehetőségeket.

A teljes inkadráció a fogalomkörbe, illetve a felvezetett mintákba a bemutatott terület politikai – társadalmi háttere és hiányosságai miatt nem teljesíthető, mert az épített örökségek elismerése és felbecsülése még napjainkban is folyamatban van. A műemlékvédelem nem nyújt átlátható és precízen szabályozott keretet a műemlékek hasznosíthatóságára, ezért megtörténik, hogy egyes épületek betöltött szerepe értékidegen, vagy az esetleges turisztikai hasznosítás inkább értékrombolóan hat.

A dolgozat alapelve szerint az erdélyi építészeti értékek turisztikai hasznosíthatósága megoldható lenne egy olyan hasznosítási formában, amely lehetőleg kerüli az átépítést, a stílusrombolást, aránylag gazdaságos és előnyt jelent a látogató és a fogadó számára is. A látogató az útvonal által olyan élményekhez juthat, amelyek meg tapasztalása egyébként valószínűtlen lenne vagy csak nagyon kevés eséllyel – gondolok itt a feltáratlan építészeti értékekre, az ősi nemesi családokkal való megismerésre, a történelem empirikus nyomon követésére –, a fogadó elsősorban gazdasági hasznót hajthat, másodsorban bevonhatja települését a turisztikai értéke-

sítésbe, végül pedig a használatba kerülő épület megszűnik omladozó, lebontani-való koloncnak lenni.

A turizmusba való integrálás Erdély szinten azért lenne szükségszerű minden ilyen jellegű épület számára, mert így elkerülhető az értékrombolás, a degradáció.

Függelék

Az ablakokat szegélyező freskók (torjai Apor-kúria)

Szalon, századfordulós berendezéssel (archívum, keresdi Bethlen-kastély)

Faragott kőpad a keresdi Bethlen-kastély parkjában

Terembelső a keresdi Bethlen-kastélyból (archívum)

Irodalomjegyzék:

- Bíró J. (1941): Erdélyi kastélyok, Budapest.
- B. Nagy Margit (1970): Reneszánsz és barokk Erdélyben, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- B. Nagy Margit (1977): Stílusok, művek, mesterek, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- Elekes T. (2006): Erdély, Cartographia
- Kelemen L. (1982): Művészettörténeti tanulmányok, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- Kovács Viktória Imelda (2005): Kastélyok a turizmusban és az Európai Hagyományok Konzorcium munkája = Turizmus Bulletin, IV/4
- Mátyás Zs. (1977): Utazások Erdélyben, Panoráma
- Orbán B. (1991-1996): Székelyföld leírása, Európai Idő Kiadó
- Rátz Tamara – Puczkó L. (2005): Goethe, Humbert és Odüsszeusz nyomában avagy kulturális utak a turizmusban = Turizmus Bulletin, IV/3
- Szépréti Lilla (1981): Régi és új világ, Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár – Napoca
- *** (2007): Száz erdélyi műemlék, Utilitas Kiadó, Kolozsvár

*** (1979): Románia – Negyedik, bővített és átdolgozott kiadás, Panoráma

Internetes források:

- www.erdelyiturizmus.hu
- www.neumann-haz.hu/.../odonerdelly
- www.mek.oszk.hu
- www.varlap.hu
- www.erdelykalauz.ro
- www.familyhistory.ro
- www.hlavathy.ro
- www.karpatokinfo.hu
- www.rumanienburgen.com
- www.bethlen.eu
- Bíró Dónát. Szászrégen és vidéke = Elektronikus megjelenítés, ÖKOEK Szerkesztőség – 2008

Javaslatok a Homoród mente természeti turizmusának fejlesztésére

Péter Izabella*

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Földrajz Kar, Kolozsvár,
Turizmusföldrajz szak

SUGESTII PENTRU DEZVOLTAREA TURISMULUI NATURAL PE VALEA HOMOROADELOR- Valea Homoroadelor se află pe patrea sud-vestică a judeţului Harghita. Lungimea totală a Homorodului Mare este de 59 km, de-alungul căruia se înşirează 15 aşezări. Homorodul Mic are o lungime de 46 km cu 7 aşezări. Conform Natura 2000 cele 15757.99 ha din teritoriul total al Văii Homoroadelor sunt Arie de Protecţie Specială Avifaunistică şi 598.90 ha sunt Arie Speciale de Conservare (Valea Virghisului). Cu toate că regiunea are multe atracţii naturale, turismul şi mai ales turismul natural este încă o resursă neexploată. Acest fapt mi-a îndemnat să fac câteva sugestii pentru trasee turistice în jurul Văii Homoroadelor, trecând în revistă toate atracţiile naturale. Un alt gând fundamental al meu era migraţia păsărilor şi popasul păsărilor ca o resursă naturală. În descrierea scurtă a migraţiei păsărilor am detaliat câteva aspecte interesante care pot trezi interesul turiştilor potenţiali. Sugetiile mele pentru trasee turistice încep în toate cazurile de la Popasul Păsărilor de la Sânpaul.

PROPOSALS TO THE DEVELOPEMENT OF HOMOROD VALLEY'S NATURAL TOURISM- Homorod Valley is lying on south-western part of Harghita county. According to Natura 2000 orders 15757.99 acre of Homorod hill country is a Special Bird Protection Area, and 589.90 acre is a Special Area of Conservation (Vargyas Pass). Despite of the region is full of natural sights, the tourism especially the natural tourism is already an undeveloped resource. Keeping this before an eye came the thought that creating some routes for tourists, including the sights would further some development in the region. The other basic thought of my work was the bird migration and the bird sanctuary as a natural resource.

Bevezetés

Hargita megye délnyugati részén terül el a csodálatosan változatos, dombokkal-heggyekkel tagolt, sebes sodrású patakokkal, erdőkkel tarkított Homoródi-dombság. A tájegység felöleli a Nagy- és

Kis-Homoród menti területeket, melyek a fennsleges Hargita hegység déli és délnyugati lejtőiről indulnak útjukra. A dombság területe a szomszédos Maros és Brassó megyékbe is áthúzódik (VÁRADY, LŐWEY, 2000).

*E-mail: peter.izabella@yahoo.com

“...Itt minden nyomon változik a láthatár, minden percben más küllemű a vidék, s szép kilátás változkodó panorámája ragadja meg a figyelmet, gyönyörködteti a szemet és a lelket (...) itt vígan nyargaló kristálytisza patakok csörtetnek le. Az egymásba olvadó völgyületeket szép hajlatu, zöld erdők koszorúzza hegyláncolatok választják el, a tereket égetőreó fantasztikus havascúcsok szegélyezik, melyek a feljövő vagy leszálló napnak sugarait ragyogóan tükrözik vissza, melyek a földet éggel látszanak összekötni, melyek a gondolatot égfelé ragadják...” (ORBÁN, 1868-73)

Előző olvasmányaim, valamit személyes tapasztalataim nagyban befolyásoltak a témaválasztásban. Annak ellenére hogy a vidék tele van a természet kincseivel, a turizmus, és főként a természeti turizmus, még kiaknázatlan erőforrásként szerepel. Ezt szem előtt tartva jött a gondolat, hogy útvonal leírásokat készítek, végigjárva a fontosabb természeti vonzerőket.

A dolgozat másik alapgondolata a madárvonulás és madárpihenő, mint természeti erőforrás kihasználása. A madárvonulás rövid ismertetésével igyekeztem olyan érdekes tényeket ismertetni, melyek a potenciális turisták érdeklődését felkelthetik, és közelebb hozzák ezáltal a madarak világához. Az útvonalak kiindulópontja minden esetben Homoródszentpál, éppen azért hogy a turista saját szemével láthassa a madártani rezervátumot, és a távcsőből figyelve maga érezhesse át, hogy tényleg mennyire fantasztikus jelensége a természetnek, hogy egy-egy apró, törékeny madár több ezer kilométert is képes megtenni az életben maradásért. A madárpihenők létfontosságúak a vándormadarak számára, hiszen itt töltődnek fel energiával az út további megtételéhez, sőt néha még költő területként is használják a madárpihenőket. Éppen ezért

nagyon fontos óvni, védeni az ilyen jellegű területeket, és nagyobb hangsúly fektetni rájuk.

Úgy gondolom, hogy amíg nem ismerjük meg közelebbről amit védünk, addig azt nem is tudjuk teljes odaadással védeni, éppen ezért került a középpontba a Homoródszentpáli madártani rezervátum. A cél hogy minél többen tudomást szerezhessenek róla, és így minél többen tartsák szívügyüknek a védelmét.

Ugyanilyen alapon a többi, felsorolt természeti látnivaló szempontjából is fontos, hogy tudjunk róluk, ismerjük értéküket, és főként próbáljuk fenntartható módon kiaknázni mindegyiket.

Homoród mente

A vidéket három kisebb tájegységre bonthatjuk: a Hargita-hegység előterében elterülő Havasalja, a Nagy-Homoród vidéke és a Kis-Homoród vidéke.

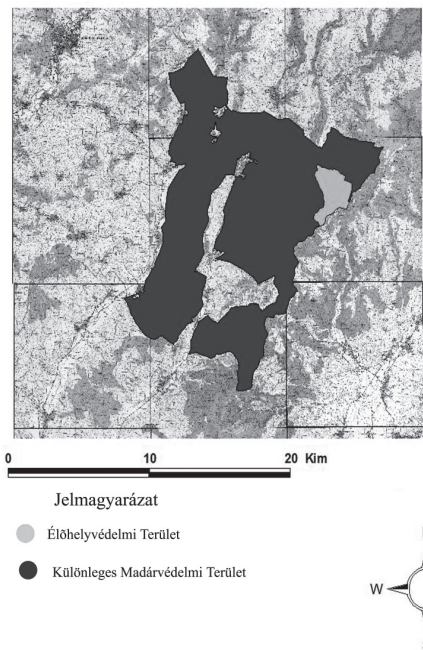
Havasalja kistérséghez Homoródfürdő, Kápolnásfalu illetve Szentegyháza tartoznak.

A Nagy-Homoród teljes hossza 59 km, és 15 település sorakozik vonala mentén: Homoródszentmárton, Homoródkeményfalva, Abásfalva, Kénos, Lókod, Bágy, Homoródremete, Gyepes, Recsenyéd, Homoródszentpál, Homoródszentpéter, Városfalva, Homoródjánosfalva, Homoróddaróc és Kaca (az utolsó három már Brassó megyében).

A Kis-Homoród 46 km hosszú, folyása mentén sorakozó települések: Lövéte, Homoródalmás, Homoródkarácsonyfalva, Oklánd, Homoródújfalva, Székelyzsombor és Mirkvásár (az utolsó kettő Brassó megye).

A két Homoród a Brassó megyei Homoród település alsó, déli felénél találkozik.

A Natura 2000 határozatai alapján a Homoródi-dombság mintegy 15758 hektárja Különleges Madárvédelmi Terület, valamint 599 hektár (Vargyas-szoros) Élőhelyvédelmi Terület.

1. ábra: Különleges Madárvédelmi és Élőhelyvédelmi területek a Homoród mentén

A Homoródok vidékének különös gyöngyszemét képezi Homoródszentpál, madártani rezervátumával. Ezért is választottam munkám mintegy alappilléreként.

Homoródszentpál nevét az egykor itt élő pálos szerzetesektől nyerhette. Templomát Szent Pál tiszteletére szentelték.

A falu területén római tábor és polgári település nyomaira bukkantak, melynek az épületek alatt lévő körvonalai körül fogják a jelenlegi unitárius templomot, az iskolát és a községházát. Az egykori castrum területe a régészeti rezervátumok közé tartozik (VÁRADY, LŐWEY, 2000).

Homoródszentpál másik érdekessége, a helyi sótelep. A Nagy-Homoród szentpáli hídjától alig 100 méterre található egy kis házikóval védett sóskút, 485 méteres magasságban. A sóskútból (5-6 méter mély) vett vízmintában 193,862 gramm/liter konyhasó volt feloldva. D.T. Ciupangea a tömény konyhasós vizek csoportjába sorolta. A magas koncentrációjú sósvíz a sótömzs felszíni közelségét jelzi. (VOFKORI, 1998)

A sóskúttól délre nagy méretű sós tó terült el. 1983-1985 között a sós tó és sós mocsár helyére halastórendszert létesítettek. Ennek következményeként nagymértékben megváltozott a terület florisztikai, faunisztikai összetétele. Számos sótűrő növény eltűnt a víz megédesedésével párhuzamban. Ez a megédesedés viszont nem érintette olyan súlyosan a terület madárlományát. Ellenkezőleg, valóságos madárpardicsommá vált, a vonuló madarak pihenőhelyévé.

2. ábra: A homoródszentpáli halastavakat ábrázoló légifelvétel (APIA)

A 210 hektáros területen 5 halastó és 4 teletető, legelő, szántóföldek vannak. Ezenkívül a völgyet erdők veszik körül (erdei fenyvesek, tölgyesek, bükkösök, nyírek, stb.). A fás növényzet mellett náddal, sással borított területek vannak, amelyek fészkelési helyet biztosítanak a

vízi-, parti madaraknak. A szentpáli tavak és a sósáp környékén számos madárritkaság él. A terület egy részét madártani rezervátummá nyilvánították 1980-ban. Eddig 247 madárfajt sikerült azonosítani a területen, amiből 133 fajt tartunk vízimadárfajként. A vízimadarak vonuláskor pihenő és táplálkozó helyként használják e vidéket, úgynevezett „madárszállóként” funkcionál a terület.

A madártani rezervátum kiválóan alkalmas a még újkeletű madarász turizmus kialakításához, fejlesztéséhez. A területen jelenleg főleg a halászok és kirándulók előfordulásával találkozhatunk. Sajnos az ő jelenlétük csak zavarja a madarak és a természet nyugalmat.

A madártani rezervátum olyan kincset jelent Homoród mente számára, amit elengedhetetlen figyelmen kívül hagyni. A madárvonulás – amellet, hogy önmagában nagyon meglepő és érdekes jelenség –, egyben turisztikai vonzótényezőként is szolgálhat a madárpihenők képében. Biztosan állíthatom, hogy a madarak világa, és annak megfigyelése nemcsak a madarászok számára lehet érdekes, hanem bármely természetet kedvelő embernek, aki kikapcsolódást keres a mindennapok feszült légköréből. Ahhoz, hogy egy madárszállót vonzónak, érdekesnek találjunk, elengedhetetlen, hogy legalább egy piciny betekintést nyerjünk vándormadarak világába.

Néhány szó a madárvonulásról

A madárvonulás egyike a természet legcsodálatosabb jelenségeinek. Érdekessége már ősidők óta foglalkoztatja az embereket. A tudományos értékű madárvonuláskutatás kezdete Arisztotelész (i.e. 348-322) nevéhez fűződik. Arisztotelész az élőhe-

lyekről ősszel eltűnő és tavasszal újra felbukkanó madarak jelenségét azzal magyarázta, hogy a madarak téli álmat alszának faodvakban, barlangok mélyén vagy folyók, tavak iszapjába fúródva (STERBETZ, 1985).

Néhány későbbi elmélet szerint az eltűnés időszakában a madarak a Holdra mennek, vagy más fajokká alakulnak (MEAD ET AL., 2004).

Nem kevésbé fantasztikus azonban a valóság sem. A tényt, hogy egy apró, törekeny madár útra kel, és saját erejéből több ezer kilométeres utat tesz meg, majd tavasszal ugyanoda tér vissza ahonnan útnak indult, méltán nevezhetjük csodával határos, misztikus jelenségnek. Hogyan tehetnek meg ilyen óriási távolságokat apró földi lények anélkül, hogy eltévednének vagy halálosan kimerülnének? Bár e rejtélynek már több részét megoldották, még bőven van felfedeznivaló a madárvonulás csodálatos világában.

A tényleges tudományos kutatás csak a 20. század elején indult, és a madárgyűrzés széleskörű elterjedésével szélesedett ki (GAUTHREAUX, 1982).

Az évszakok váltakozásával jelentősen módosul, csökken a területek madáreltartó képessége, amit elsősorban az állati eredetű táplálékot fogyasztó fajok éreznek. A beálló táplálékhiány elől a madarak nagy része elköltözni kényszerül, az életkörülményeit jobban fedező területekre. Ezt a többé-kevésbé szabályszerűen bekövetkező madármozgalmat nevezzük madárvonulásnak (MÖDLINGER, 1980).

A madarak felismerik az időjárási körülményeket, tudják hogy mikor vonulhatnak, és mikor nem. A körülmények, a környezeti feltételek határozzák meg az indulás pontos napját vagy éjszakáját,

a vonulás menetrendje előre beprogramozott.

A vonulásban az is csodálatos, hogy az egész ösztönösen történik. Nemzedékek jönnek, nemzedékek mennek, és a madarak változatlanul követik őseik bonyolult útvonalát.

A madárnak ismernie kell a repülés irányát, tudnia kell, hol tart, és fel kell ismernie az út végcélját. Sokáig megfejthetetlennek tűnt a vonulás „rejtélye”. A megfigyelők el sem tudták képzelni, hogyan találja meg a madár a helyes utat. Ma már tudjuk, hogy a kérdésre nem adható egységes válasz. A madarak sokféle információt használnak fel. Helyzetük hasonló az eltévedt turistához, aki a természet irányadó jeleit használja a tájékozódáshoz.

Két típusú tájékozódásról beszélhetünk: irányorientációról és navigációról.

A navigációs képességüket a madarak vagy öröklik vagy megtanulják, vagy a kettőt együtt. A vonuló madár látása, hallása, egyensúlyérzéke, szaglása, ízlése és irányérzékelő mechanizmusa alapján tájékozódik.

Emellett képesek érzékelni a levegőnyomás változásait, és a legújabb vizsgálatok szerint a gravitációs erő apró eltéréseit, valamint a Föld forgásából eredő Coriolis-erőt is. (MEAD ET AL., 2004)

A madarak orientációs rendszerei közül eddig háromról tudunk, melyek létezését és működését kísérletekkel meggyőzően igazolni is tudták.: napiránytű, napkompassz (nappal vonulók), csillagkompassz (éjszaka vonulók) és mágneskompassz segítségével.

A madárvonulást több tényező is befolyásolja. Ezek lehetnek természetes és ember által kiváltott tényező.

A természetes akadályok közt megemlítjük a szárazföldek és óceánok hatását, valamint az időjárást és az éghajlatot.

Az antropikus tényezők közt legfontosabbak a globális felmelegedés és a fényszennyezés hatásai.

A madarak többsége útközben megpihen és táplálkozik, feltölti energiataartalékait. A pihenőhelyek ott alakulnak ki, ahol a madarak bőséges táplálékra lelnek, zsírtartalékokat gyűjthetnek a következő szakasz megtételére. Egy adott faj tavaszi és őszi megállóhelyei máshol lehetnek. Továbbá fajonként változik, hogy egy-egy helyen mennyi időt töltenek el a madarak. Előfordul hogy csak néhány napot, de az is, hogy néhány hetet időznek a madarak a pihenőhelyeken. Egyes madárpihenők kiváló madármegfigyelő helyként szolgálnak.

Zoológiai szempontból nagy fontosságú a homoródszentpáli madárpihenő, amely körülbelül 160 védett madárfajnak biztosít otthont a vonulási időszak alatt. Dr. Szabó József feljegyzései szerint a természetvédelmi területen 247 madárfaj fordult elő.

Útvonalak ajánlása

A dolgozatban ajánlott útvonalak közt egyaránt megtalálhatóak gyalogtúrák a környéken, kerékpáros és autós csillagtúrák, illetve kerékpáros és autós körút javaslatok.

A környéki gyalogtúrákat azon turisták szem előtt tartásával terveztem, akiknek fő úticéljuk a homoródszentpáli madárpihenő, de emellett meglátogatnák rövidebb túrák alkalmával a környék egyéb természeti vonzótényezőit is.

A biciklis illetve autós csillagtúrákat, szintén a főleg madarász látogatók érde-

keinek figyelembe vételével terveztem. A csillagtúrák megtervezését azért tartottam fontosnak, mert így, a vidék természeti vonzótényezőinek meglátogatása mellett, minden reggel és este lehetőség van az éppen megszálló madarak megfigyelésére.

A körutak kapcsán a madármegfigyelés másodlagos szerepet kap. 3-4 nap alatt körbe lehet járni a vidéket, attól függően hogy kerékpárral vagy autóval indulunk útnak.

Az útvonalak részletes leírása mellett elengedhetetlen a térképeken való megjelenítés, az útvonalak valamint a látnivalók bejelölése. Ezek mellett szintén fontosnak találtam, főként a gyalogos és kerékpáros útvonal ajánlatoknál, a kijelölt útvonalak hossz-szelvényének elkészítését. A szemléltető anyagok elkészítésében a az ArcView és Global Mapper programok jelentettek nagy segítséget.

A továbbiakban egy példával élnék a munka eredményének bemutatására.

Ajánlott túraútvonal Homoródszentpál, Homoródkarácsonyfalva és Oklánd környékére

Az út hossza: 27 km

Útvonal: Homoródszentpál – Homoródkarácsonyfalva – Dungó fürdő – Szénáság – Oklánd – Homoródszentpál

Kiindulási magasság: 492 m

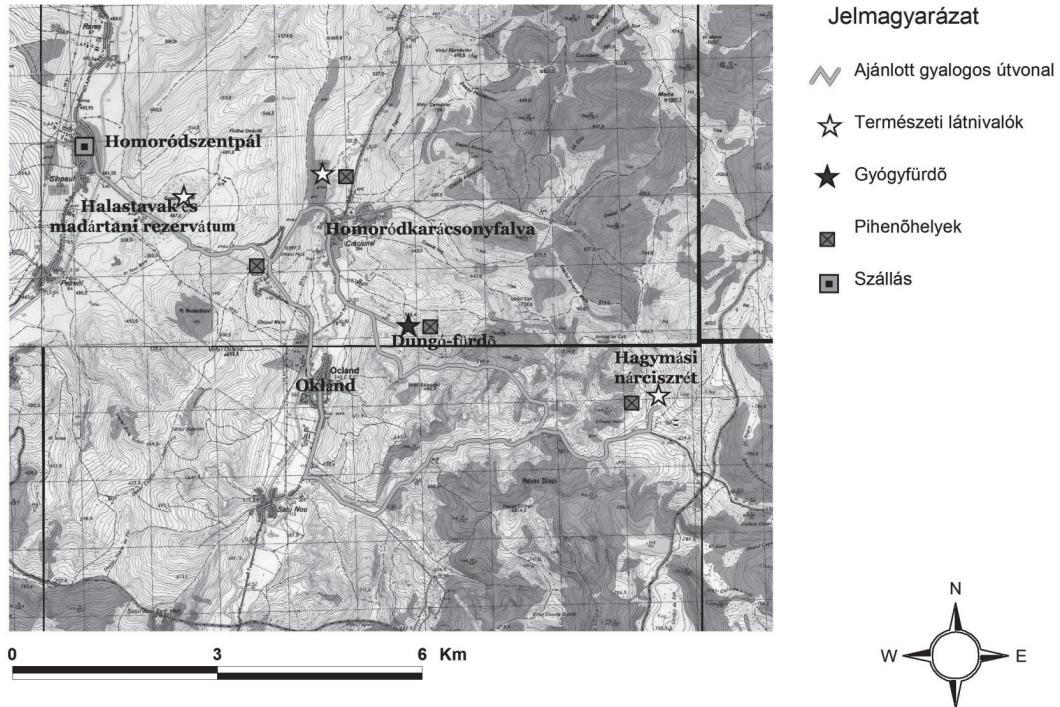
Legmagasabb pont: 750 m

Homoródszentpálból délkeleti irányba vezető úton az Oklándi-tető fele indulunk. A halastavakat elhagyva, egy közel 2 km-es emelkedő következik, amely több mint 100 méteres magasság növekedéssel társul. Felérkezvén a tetőre (Köves-bérc) érdemes kis pihenőt tartani, ajánlom főleg fotózást kedvelők figyelmébe. Páratlan látvány tárul elénk a homoródszentpáli halastavak képében, háttérben a faluval.

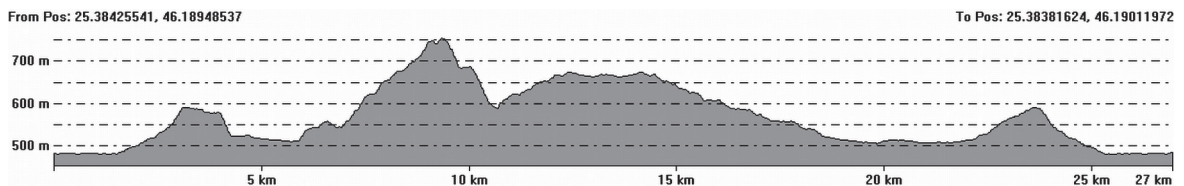
Utunkat északkelet irányban folytatjuk, innen már kitaposott ösvényen, Homoródkarácsonyfalva irányába. Homoródkarácsonyfalva határában egy évszázados szelídgesztenye-ligetet találunk, ami kuriózumnak számít a környéken. Különös élményt jelenthet egy őszi barangolás a ligetben. A szelídgesztenyén kívül más, a környéken honos gyümölcsöt is megfigyelhet az arra látogató turista. A gyümölcsösök lejtőin kelet irányba haladó ösvényen beereszkedünk a falu felső, azaz északnyugati csücskébe. Innen utunkat délkelet irányban folytatjuk, áthaladva a településen.

Karácsonyfalva elhagyása után 300 méterre az Oklánd fele vezető útról délkeleti irányba tartó ösvényre térünk. Az úttól 800-900 méter emelkedő megtétele után, a Dungó-dombon áthaladva, mocsaras, ingoványos területre érünk. A Dungó-domb vagy ahogy a helybeliek nevezik „Darázskő” mésztufa-lerakódás útján keletkezett. Itt a Sós-patak közelében megtaláljuk a Dungó fürdőt. A már Orbán Balázs tetszését is elnyerő fürdő kisebb-nagyobb megszakításokkal egészen az 1977-es földrengésig működött, amikor a földcsuszamlás végzetes károkat nem okozott. Jelenleg felújítás alatt van, de már egy kinti medencében élvezhetik az odalátogatók a sós, nátrium-bikarbonátos, kalcium-magnézium tartalmú, hypoton vizet.

A fürdőnél tett látogatásból erőt gyűjtve meredek emelkedőn délkelet irányban folytatjuk tovább utunkat közel 1 km-en keresztül, majd keletre kanyarodva újabb, több mint 1 km hosszú, emelkedő szakasz vár a túrázóra. A megközelítőleg 2,5 km-es útszakasz megtétele 250 méter szintkülönbséggel jár. Ezt követően meredek lejtőn 1,5 km-t ereszkedünk befele délkeleti irányba, egészen az Oláh-patakig. A

3. ábra: Ajánlott túraútvonal Homoródszentpál, Homoródkarácsonyfalva és Oklánd környékére

4. ábra: Az ajánlott útvonal hossz-szelvénye

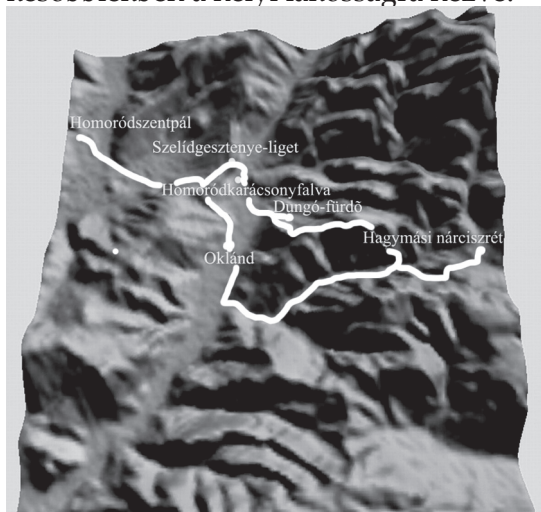
meredek emelkedőket és lejtőket bükkös erdőrészek és tisztások egymásutánisága teszi színesebbé. A patak völgyébe érve átkelünk a patakon, majd a 131-es megyei út mentén kelet fele, Vargyas irányába haladva folytatjuk a gyalogtúrát. 2 km-es aszfaltozott útszakasz megtétele után észak fele vesszük az irányt, és ösvényen folytatjuk tovább az utat. Az aszfaltozott úttól mintegy 200-300 méterre rábukkanunk a Hagymási nárciszrét természetvédelmi területre. A rét messze felnyúlik a

Rika-hegység gyér tölgyesei alá. A tavaszi időszakban a mediterrán származású, erős illatú nárcisz, valamint a zergeboglár (népiesen pünkösdi rózsza) védett növények tömeges előfordulásával találkozhatunk.

A réten tett látogatás után visszatérünk a 131-es útra, és ezt követően Oklándig gyalogolunk, ami egy közel 7 km-es utat jelent enyhe lejtéssel. A gyaloglás örömet fokozhatja a dimbes-dombos erdővel tűzdelt táj látványa, valamint a útszéli gyümölcsfák (eper, alma, körte, dió) soka-

sága. Oklánd északi irányban való átszelelése után, továbbra is észak fele tartunk, fölemelkedve az Oklándi-tetőre, ahonnan az előzőekben már ismertetett útvonalon visszatérünk Homoródszentpálra.

A Homoródszentpáli természeti adottságok feltérképezése, és azokra tett útvonal ajánlatok már önmagukban is előrelépést jelenthetnek a kistérség számára. Annak ellenére hogy a vidék tele van a természet kincseivel, a turizmus, és főként a természeti turizmus, még kiaknázatlan erőforrásként szerepel. Ezt szem előtt tartva jött a gondolat, hogy útvonal leírásokat készítsünk, végigjárva a fontosabb természeti vonzótényezőket. Mindezeknek remélhetőleg fejlesztő, motiváló hatásuk lesz a későbbiekben a helyi lakosságra nézve.

5. ábra: Az ajánlott útvonal háromdimenziós ábrázolása

Irodalomjegyzék:

- Gauthreaux, Jr. S. A. (1982): The ecology and evolution of avian migration systems. In: Farner, D. S. - King, J. R. (Ed.) *Avian Biology*, Volume VI., Academic Press, New York, 93-168.
- Mödlinger P., Kapocsy Gy. (1980): *A madarak világa*, Natura Kiadó, Budapest
- Orbán B. (1868-1873): *A Székelyföld leírása I-VI*, Pest
- Sterbetz I. (1985): *A nagy parancs*, Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest
- Szabó J. (2000): *A homoródszentpáli sósmocsár madá világa*, megjelent: *A Homoród füzes partjain-Dolgozatok a Székelyföld és Szászföld határvidékéről*, Pro Print kiadó, Csíkszereda
- Váradi P. P., Lőwey Lilla (2000): *Erdély- Székelyföld- Homoródi-dombság*, PéterPál Kiadó, Veszprém
- Vofkori L. (1998): *Székelyföld útikönyve I.*, Cartographia Kft., Budapest

India, mint a kínálat része a román turisztikai piacon

Barabás Erika*

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Földrajz Kar, Kolozsvár,
Turizmusföldrajz szak

INDIA, PARTE A OFERTEI TURISTICE DE PE PIAȚA DIN ROMÂNIA- India are nici numai o cultură diferită decât cea a noastră ci o altă concepție de viață. De aceea pentru noi în culturele westice India este o specialitate. Asta este cauza pentru mine să caute cel fel de loc ocupă India ca oferta turistica pe piața din România. Cercetarea mea incepe cu o mică analiză de statistică despre turismul internațional al Indiei, iar ceea mai mare parte este analiza ofertelor pe care l-am primit de agenții turistice. Din rezultatele reiese că India este prezent pe piața română și ofertele are o mare varietate. Agențiile turistice are oferte în India și ofertele aceste satisfac cererea, care nu este prea mare. De aceea trebuie să continuăm cercetarea care extinde și cercetarea cererii.

INDIA, AS A PART OF THE OFFER IN THE TOURISTIC MARKET OF ROMANIA- Not only India's culture but also the frame of mind is completely different from the ours. That's why for us, in the western countries India is a kind of speciality and this is the reason why I'm interested in what kind of place India takes in the touristic market of Romania. My investigation contains a small statistical analysis about the international tourism of India than I analyse the offers gotten by the travel agents. My results prove that India is also a part of the Romanian travel agency's offer and these offers have quite a large variety. The travel agency's offer satisfy the small demand but in the future we need more investigation about demand.

Bevezetés

India, mint az ókori civilizáció, kultúra és vallások országa ősidők óta vonzza az idegen turistákat a világ különböző pontjairól. A külföldi látogatók mindig is el voltak ragadtatva Indiától, melyet nemcsak földrajzi, de történelmi, gazdasági és szociális- kulturális szempontból is óriási változatosság jellemez (TARAK NATH BASAK). Éppen ezért esett a választásom

Indiára, mert kíváncsi voltam, hogy egy a mienktől teljesen eltérő kultúrájú ország milyen helyet foglal el a hazai turisztikai piacon.

Alapkérdések, hipotézisek

Kutatásom tárgyaként az Indiára szóló turisztikai kínálatot nevezném meg. Tulajdonképpen arra szerettem volna választ kapni, hogy a romániai turisztikai piacon

*E-mail: barabas.erika@yahoo.com

megtalálható-e ez a desztináció, mint a kínálat része, a turisztikai irodák szerveznek-e Indiába körutakat, kirándulásokat vagy esetleg értékesítenek-e, hogy egyáltalán van-e Indiára szóló ajánlatuk, szerepel-e India a romániai turisztikai piacon, mint vonzótenyező.

Továbbá arra lennék kíváncsi, hogy ha léteznek ilyen ajánlatok, akkor ezek mennyire változatosak, mennyire széles körben elégitik ki a piaci keresletet, valamint a turisztikai ügynökök milyen módon differenciálják ezeket, az ajánlatokat az értékesítés érdekében.

Hipotéziseim a fent említett kérdésekre születtek:

- H_1 : India, mint desztináció, igen alacsony mértékben képviselteti magát a romániai turisztikai piacon.
- H_2 : A kevés ajánlat ugyanazokat a programokat tartalmazza, esetleg árban vagy periódusban térnek el egymástól, a kínálat igen egyhangú.

Módszertani megközelítés

Mivel a téma elég újszerű sajnos kevés szakirodalommal rendelkezik és éppen ezért a kutatás célját tekintve felderítő kutatást kellett alkalmaznom. A kutatás során személyesen kerestem fel turisztikai irodákat és Indiára szóló ajánlatokat gyűjtöttem össze. Körül belül 30 irodában jártam, Kolozsváron és 14 különböző ajánlatra tettem szert.

Tekintettel a kutatás eredményességére, valódi identitásomat nem fedtem fel, Indiába készülő turistának adtam ki magam, mivel másképp lehetetlen lett volna az ajánlatok összegyűjtése. A turisztikai ügynökök ugyanis határozottan utasítottak vissza mindenféle segítséget egy diplomadolgotat készítő egyetemistától, viszont szívesen segítettek egy Indiába készülő turistának.

A terepmunka után az ajánlatokat egy előre meghatározott kritériumrendszer alapján, táblázat formájában összehasonlítottam.

Tulajdonképpen a kutatási módszerem az a tartalomelemzés, mivel az összegyűjtött ajánlatokat tanulmányoztam behatóban. Az ajánlatok elemzésének célja az, hogy megtudjam, mennyire térnek el egymástól, mik a különbségek közöttük, hogy egyáltalán mennyire változatosak a romániai irodák által, Indiába szervezett kirándulások (BABBIE, 1989).

A tartalomelemzést természetesen kisebb statisztikai elemzések előzik meg, mely során India nemzetközi turizmusát elemeztem, valamint India helyét próbáltam meghatározni a román turisztikai piacon.

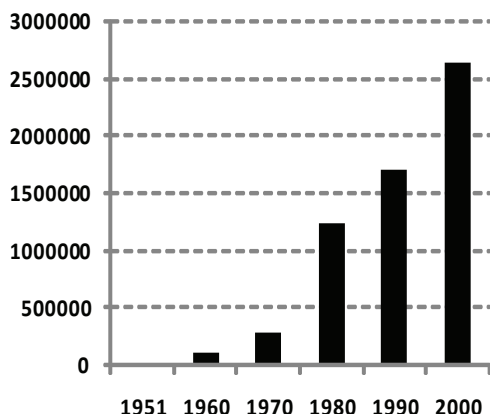
Értelmezés és eredmények: India nemzetközi turizmusa

Ebben a részben néhány tényezőt emelnék ki, melyek által egy átfogó képek kapunk India nemzetközi turizmusáról, annak fejlődéséről.

Nemzetközi turizmus fejlődése Indiában

India nemzetközi turizmusának folyamatos fejlődése a legegyszerűbben a beérkező turisták számának folyamatos növekedése által érhető tetten. Hiszen amíg ez a szám 1951-ben még 16829 fő volt, 2003-ra 2726214 főre növelték (<http://tourism.gov.in>).

A beérkező turisták számának folyamatos növekedése 1951-től 2003-ig jól kiolvasható a következő ábráról.

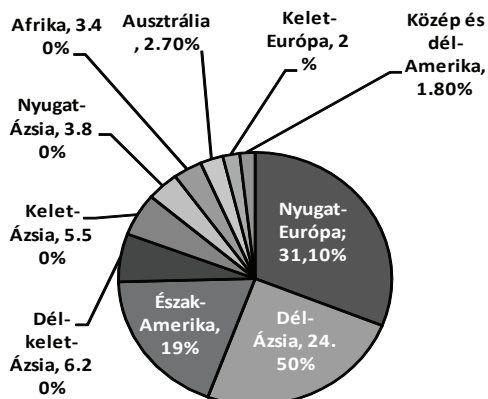

1. ábra: Turisták számának növekedése

Kibocsátó piacok (küldő országok)

India számára a legfontosabb turisztikai piacot a nyugat-európai államok és az Amerikai Egyesült Államok, valamint néhány dél-kelet ázsiai ország jelentik. A 2003-as statisztikák szerint az Indiába beérkező turisták számának a legnagyobb hányada, 15,8 %-a, az Egyesült Királyságból származik. Ezt követi az Amerikai Egyesült Államok 15,1%-kal, majd Sri Lanka 4%-kal.

A beérkező turisták régió szerinti megoszlását az alábbi ábra vázolja.

2. ábra: Kibocsátó piacok

Az ábrából egyértelműen kitűnik, hogy elsősorban a fejlett gazdasággal rendelkező régiók képviselik India számára a küldő piacot, valószínűleg azért, mert ezekben a régiókban az átlagfizetések elérték azt a szintet, hogy elemi létfeltételek biztosításán felül szabadidős tevékenységekre is marad pénzügyi keret. Nyugat-európai és észak-amerikai országokon kívül az Indiához területileg közel eső országok mutatnak még nagyobb részesedést.

Utazás módja, belépés

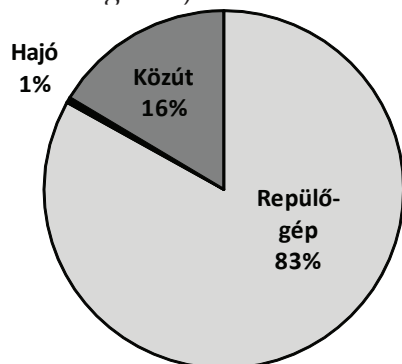
Az Indiába beérkező turisták 83,1%-a repülőgéppel érkezik, ez véleményem szerint összefüggésben áll azzal, hogy a turisták elég nagy hányada Európából és Észak-Amerikából, tehát tengeren túlról érkezik. Ez okból kifolyólag a távolságok legyőzése és a gyorsabb utazás érdekében a legtöbben a repülőgépet választják szállítóeszköznek.

A hajóval érkezők száma nagyon elenyésző, a turistaforgalom 0,5%-a valósul ezen a módon meg, ez azzal magyarázható, hogy a hajóval való utazás nagyon sok időt vesz igénybe és nagyon lassú.

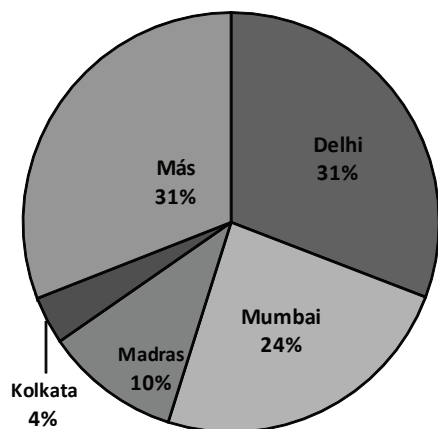
A fennmaradt 16,4% közúton érkezik, ezt a közlekedési formát leginkább a Bangladesből és Pakisztánból érkező turisták használják ki. Az ide utazás módjának megoszlását a 3. ábra mutatja.

Az országba a repülővel való belépés esetében a statisztikákban azt is meghatározzák, hogy melyik városokban érkeznek a repülőkre, ezek a városok ún. „turista kapukat” képeznek a beérkező turisták esetében. Itt meg kell említenünk, hogy Delhi részesedése (30,8%) majdnem ugyanannyi, mint a kisebb repterekkel rendelkező városoknak (30,9%).

Ezt követi Mumbai (Bombay) 24,1%-kal, majd Chennai (Madras) 10,5%-kal és végül Kolkata (Calkutta) 3,7%-kal (<http://tourism.gov.in>).

3. ábra: Közlekedési eszköztípusok

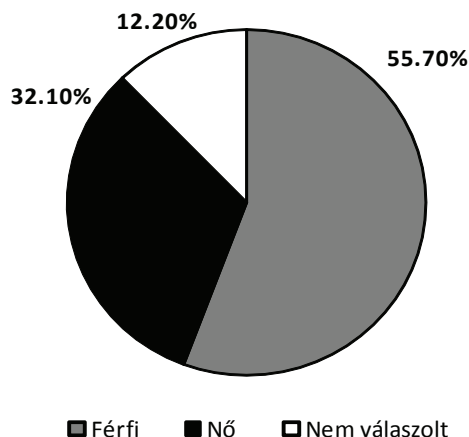

4. ábra: Repülővel érkezők belépése

Turisták megoszlása nem és korosztály alapján

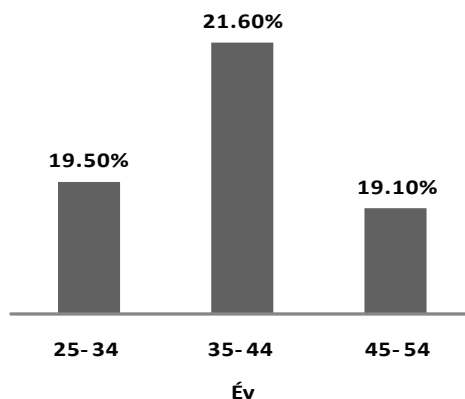
A legutóbbi statisztikák alapján Indiát leginkább a 35–44 évesek látogatják, a belépő turisták 21,6%-át ez a korosztály teszik ki, ez azzal magyarázható, hogy ez a korosztály képezi az aktív réteget. Vagyis egyrészt ez a korosztály rendelkezik olyan szintű bérrel, hogy finanszírozhasson egy indiai kirándulást, másrészt meg szintén ez a korosztály képviseli az üzleti turizmus kategóriáját.

Rögtön ez után következik a 25–34 éves, már fiatalabb korosztály, akik 19,5%-ban képviselik magukat. Az idősebb korosztály is jelentős mértékben képviseli magát, ugyanis 19,1%-os részesedéssel bírnak a turista számból, valószínű itt a fő ok a nagymértékű szabadidő.

5. ábra: Turisták nemek szerinti megoszlása

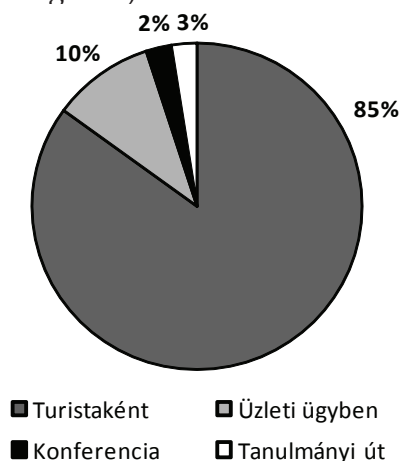
Nemek szerinti megoszlás alapján a statisztikák azt mutatják, hogy Indiát leginkább a férfiak keresik fel (55,7%), ez a tény az ide utazás motivációjával is összefügg, ugyanis az üzleti turizmus érdekeltjei a férfiak. A nők alig 32,1%-ot képviselnek (<http://tourism.gov.in>).

6. ábra: Turisták megoszlása korosztály szerint

Turisták motiváció szerinti megoszlása

A statisztikákban általában 3–4 motivációs kategóriát különböztetnek meg, és ezek alapján az Indiába látogatók 80-90%-a turistaként látogat el ide, míg 5-10 % üzleti ügyekben jár az országba és körülbelül 1-2% az, akik tanulmányi útra vagy különböző konferenciákra jön (<http://tourism.gov.in>).

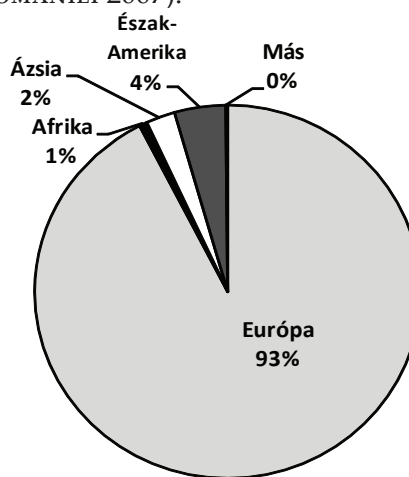
7. ábra: Turisták motiváció szerinti megoszlása

Értelmezés és eredmények: India a román turisztikai piacon

India, mint turisztikai termék csak pár éve jelent meg a román turisztikai piacon. Már jóval azelőtt is voltak ugyan, akik saját belátásuk szerint nekivágtak és elutaztak Indiába, de turisztikai irodák ajánlatként India csak a 2005-2006-tól van jelen a piacon (forrás: az általam körbejárt irodák ügynökeinek elmondása alapján).

Sajnos a romániai statisztikákból szintén nem tudunk meg túl sokat azzal kapcsolatosan, hogy mióta van India benne, a turisztikai csomagban, vagy hányan mennek évente Indiába turisztikai irodák által. A Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisából annyi derül

ki, hogy 2006-ban összesen 522259 turista utazott külföldre és ebből 12690-en Ázsiában voltak. Az alábbi ábrán (8. ábra) a desztinációk részesedése látható, hogy a 522259 turista hogyan oszlott meg a kontinensek között (ANUARUL STATISTIC AL ROMANIEI 2007).

8. ábra: Romániai turisták kontinensek szerinti megoszlása

Az ábrából jól kitűnik, hogy a legtöbben csak a kontinens határain belül utaznak (92,48%), ezt követi 4,27%-kal Észak- Amerika és csak ezután jön Ázsia 2,43%-kal, majd Afrika 0,66%-kal és végül egyéb desztinációk.

Kínálat elemzése

Az ajánlatok többnyire ugyanazon séma szerint épülnek fel, szerkezeti szempontból mindegyik ugyanazokat az elemeket tartalmazza, kisebb nagyobb eltérésekkel. Van, amelyik bővebb és több információt szolgáltat és van olyan, melyikben csak általános leírásokkal találkozunk.

Az 1. táblázatban a már előre összeállított kritériumok alapján soroltam be az ajánlatokat és hasonlítottam össze őket. Innen derül ki, hogy melyik ajánlat milyen periódusra/ időszakra érvényes, hogy

az egyes ajánlatoknál hogyan történik a szállítás stb. Szintén a táblázatban találjuk meg az egyes ajánlatok árait és, hogy ezek az árak milyen szolgáltatásokat foglalnak magukban, vagy milyeneket nem. Tulajdonképpen a táblázatban minden egyes ajánlatról külön-külön fel vannak tüntetve a legfontosabb információk. Bár ezek alapján nem lehet túl nagy különbséget észlelni az ajánlatok között, ugyanis nem nagyon térnek el egymástól, viszont a legszembetűnőbb különbségek talán a csomagok áraiban lehet felfedezni. (1. táblázat)

Jelmagyarázat:

1. – Észak-, Dél-India (templomok körútja); 2. – India- Nepál- Tibet; 3. – India és Nepál; 4. – India és Nepál; 5. – India & Nepál; 6. – India (Aranyháromszög); 7. – India (Goa); 8. – India- Nepál- Tibet; 9. – India; 10. – Dél- India; 11. – India (Radzsásztán); 12. – India- Nepál; 13. – India- Nepál; 14. – Észak- és Dél-India

- kulturális ajánlat

- üdülés

-minibusz

- gyorsvonat

- repülőgép

FP- félpanziós ellátás

B&B - reggeli

Vannak olyan elemek, melyek szükségszerűen mindegyik ajánlatban benne vannak, mint például az, hogy a **szállítás** milyen eszközzel történik. India esetében mindig repülőgéppel történik az oda utazás, mivel így a leggyorsabb és legkényelmesebb az ország elérése. Általában direkt járatral, Bukarest és Delhi között, de olyan is van, ahol Budapesti járatral érjük el a célpontot. Vannak azonban olyan ajánlatok is, amelyeknél átszállással történik a

szállítás. Ezek esetében többnyire nagyobb városokban történik az átszállás, mint például Milánó, Isztambul, Párizs vagy Amszterdam.

A helyi közlekedést mindegyik kirándulás esetében minibusz, első osztályú gyorsvonat és repülőgép biztosítja.

Rögtön a szállítási eszköz után meg kell említeni az útvonalat, mely szintén minden ajánlat részét képezi. Ezen belül van leírva a pontos útiterv, hogy honnan van az indulás, milyen irányba történik, milyen városokat érint és hová érkezik.

Egy másik közös elem, ami megjelenik az ajánlatokban, a kirándulás periódusa, időzítése. Az éghajlat miatt ajánlatos az Indiába való utazást a téli monszun (nálunk októbertől április, májusig terjedő időszak) idejére programozni, ezért is van az, hogy az ajánlatok ősztől (október) tavaszig (május) érvényesek.

A szervezett kirándulások időtartama minimálisan egy hét szokott lenni, azonban India esetében általában 15- 20 nap között változik, és sok esetben még ez is kevésnek bizonyul. Természetesen India esetében is akadnak rövidebb időtartamú (7- 10 napos) kirándulások is.

Az ajánlatokban külön fel van tüntetve a minimális résztvevők száma is. Legtöbb esetben 10-15 személy szükséges ahhoz, hogy a kirándulást megszervezzék, de van olyan is ahol, ha nem gyűl össze 25 személy, nem szervezik meg a kirándulást. Egyes ajánlatok mellékletében feltüntetik azt is, hogy kevesebb létszám esetén mennyivel nő a kirándulás ára, vagy nagyobb létszám esetén mennyivel csökken.

A turisztikai ajánlatokban mindig feltüntetik külön az elszállásolási egységek neveit, kategóriáit, sőt néha felszereltségüket is.

1. táblázat: Kínálat összehasonlítása (Forrás: saját adatgyűjtés)

Kínálat jellege	Szállítás		Helyi közlekedés	Időszak	Periódus	Napok száma	Minimális létszám	Elszállásolási egység	Ár		
	Direkt	Átszállással							összeg	tartalmaz	nem tartalmaz
1		Milánó	 	2008.V.6- 2008.V.26	Tavaszi	21	15	4*	2695 €/fő	szállítás, szállás, B&B, séta elefántháton és hajóval, helyi és kísérő idegenvezető	reptéri illeték, vízum, biztosítások, belépők
2		Isztanbul	 	2008.II.23- 2008.III.14	Tavaszi	21	25	3*-4*	2970 €/fő	szállítás, szállás, FP, seta elefántháton és hajóval, helyi és kísérő idegenvezető	reptéri illeték, vízum, biztosítások, belépők, borraválók, makoai kirándulás és előadás
3		Isztanbul	 	2008.II.18- 2008.II.28	Téli	11	25	3*-4*	1770 €/fő	szállítás, szállás, FP, seta elefántháton és hajóval, helyi és kísérő idegenvezető	reptéri illeték, vízum, biztosítások, belépők, borraválók, előadás
4		Bukarest-Delhi	 	2008.II.25- 2008.III.6	Téli	11	25	4*	1599\$ + 700€/fő	szállítás, szállás, FP, belépők, seta elefántháton, helyi és kísérő idegenvezető	reptéri illeték, vízum, biztosítások, opcionális kirándulások, ivóvíz és italok, borraválók
5		Amszterdam	 	2008.IV.25- 2008.V.6	Tavaszi	12	25	4*	1599€ + 390RON/fő	utaztatás, szállás, FP, helyi és kísérő idegenvezető, belépők	reptéri illeték, vízum, biztosítások, határátlépési díj Ileapába, opcionális kirándulások
6		Bukarest-Delhi	 	2008.X.17- 2008.X.26	Őszi	10	20	4*	1480€/fő	utaztatás, szállás, FP, helyi és kísérő idegenvezető	reptéri illeték, vízum, biztosítások, belépők
7				2008.III.2- 2008.III.8	Tavaszi	7		4*	2145€/fő	utaztatás, reptéri illeték, szállás, FP, helyi és kísérő idegenvezető	biztosítások, opcionális kirándulások
8		Isztanbul	 	2008.III.29- 2008.IV.13	Tavaszi	16		4*-5*	830€ + 2710\$/fő	utaztatás, szállás, FP, belépők, helyi és kísérő idegenvezető	reptéri illeték, vízum, biztosítások, határátlépési díj Ileapába
9		Bukarest-Delhi		2008.III.12- 2008.III.19	Tavaszi	8		4*	940€/fő	utaztatás, szállás, B&B, belépők, helyi idegenvezető	biztosítások, opcionális kirándulások, fényképezési díjak
10		Budapest- Bombay	 	2007.III.1- 2007.III.20	Tavaszi	20	15	4*	3422€/fő	utaztatás szállás, B&B, belépők, luxus hajózás, helyi és kísérő idegenvezető, biztosítások, vízum	határátlépési díj, szállás Budapestre, fényképezési díjak, személyes költségek
11		Párizs	 	2006.IX.11- 2006.IX.28	Őszi	18	15	3*-4*	2416€/fő	utaztatás, szállás, B&B, belépők, helyi és kísérő idegenvezető, reptéri illeték, vízum	szállítás Bukarestbe, fényképezési díjak, személyes költségek
12		Bukarest-Delhi	 	2007.X.1- 2007.X.15	Őszi	15	10	4*	1834€/fő	utaztatás, szállás, belépők, helyi és kísérő idegenvezető, jeep-pel és hajóval való kirándulás	reptéri illetékek, vízumok, biztosítások, szállítás Bukarestbe, Eléfantón utazás, Himalájához utazás
13		Párizs	 	2006.X.9- 2006.X.26	Őszi	17	10	4*	2360€/fő	utaztatás, szállás, FP, belépők, helyi és kísérő idegenvezető, reptéri illetékek, vízumok	Bukarestbe szállítás, repülőjegy Ileapába, fényképezési díjak, személyes költségek
14		Bukarest- Delhi	 	2008.V.14- 2008.VI.3	Tavaszi	21	15	4*	2750€/fő	utaztatás, szállás, B&B, helyi és kísérő idegenvezető, elefántos és hajós kirándulás	reptéri illeték, vízum, belépők, opcionális kirándulások, biztosítások

India esetében az elszállásolás 3-4 csillagos szállodákban történik, mivel az európai minőséget és kritériumokat ezek tudják biztosítani.

Az irodák által Indiába szervezett kirándulások árai többnyire 1000-3000 euró körül mozognak, természetesen itt nagyon sok függ attól, hogy milyen szolgáltatásokat tartalmaz az ár és melyek azok a szolgáltatások, melyeket nem tartalmazza. Ezeket külön felsorolja minden ajánlat. A legtöbb ajánlat esetében az alapszolgáltatások, mint például a szállítás, elszállásolás, félpanziós ellátás, kísérő és helyi idegenvezető stb. benne vannak az árban. Általában a meglátogatandó látványosságokhoz való eljutás is biztosítva van, mint például a hajózás vagy az elefántháton való séta. Vannak olyan estek is, ahol a belépőket is tartalmazza az ár, sőt olyan eset is van ahol a vízum, valamint a reptéri illeték is benne van az árban. Van, ahol külön ki van emelve, hogy a borraválót, az ivóvizet tartalmazza-e a feltüntetett ár vagy sem.

Az esetek többségében azonban az árak nem tartalmazzák a vízumot, reptéri illetéket, betegbiztosítást és a Storno biztosítást, belépőket, opciós kirándulásokat vagy fényképezési díjakat. Természetesen mindegyik ajánlatnál más és más a „tartalmazott” és „nem tartalmazott” szolgáltatások listája.

Szintén az ajánlatok szerkezeti felépítésénél kell megemlítenem a különböző kiegészítő táblázatokat, megjegyzéseket. Ugyanis vannak nagyon részletes ajánlatok, melyek végén feltüntetik például a reptéri indulásokat, a szükséges iratokat, különböző előírásokat az Indiába ellátogatók számára. Továbbá az ottani időjárással, ruházattal, pénzváltással kapcsolatos és más hasznos információval szol-

gáló rövid leírásokkal is találkozhatunk, melyek fontosak lehetnek az esetleges érdeklődők számára.

Végül de nem utolsó sorban talán a legfontosabb elem a részletes programismertetés, melyet minden ajánlatban megtalálunk. Ennek keretén belül napokra lebontva találjuk meg az érintendő úti célokat, meglátogatandó látványosságokat, rendezvényeket, szállásokat stb.

Az Indiára szóló kínálat változatossága és az ajánlatok diverzifikálásának módjai leginkább az ajánlatok tartalmának az elemzéséből derül ki. Innen tudhatjuk meg, hogy India melyik városait, régióit tartalmazza kínálat, hogy milyen programokkal bővítik és teszik színesebbé a kínálatokat. Az általam összegyűjtött ajánlatok alapján, arra a következtetésre jutottam, hogy tartalmilag is van egy bizonyos szintű hasonlóság az ajánlatok között, viszont a különbségek annál nagyobb mértékben lelhetők fel. Tulajdonképpen mindegyik ajánlat ugyanarra a sémára épül tartalmilag is. Ugyanis mindegyikük egy bizonyos szintig ugyanazokat a városokat, látványosságokat tartalmazza.

A legtöbb ajánlat alapját az „Aranyháromszög” (Delhi- Agra- Jaipur) városai, valamint Benáresz, az „örök város” képezi. Ezt úgy is tekinthetjük mintha ezek a városok - beleértve látványosságaikat, kulturális értékeiket, hagyományait - képeznék az Indiára szóló ajánlatok ún. magját.

Mindegyik ajánlat programjában szerepel Delhi, a főváros. Ezen belül Ó-delhi a vörös erőddel, valamint a Jama Masjid-dal (India legnagyobb mecsete), és Új-delhi Humayun császár sírjával, a Qutab Minar-ral, vagy az India kapuval. Ugyancsak mind a 14 ajánlat részét képezi Jaipur a Szelek palotájával és a Jantar Mantar

csillagvizsgálóval, valamint Agra városa a feledhetetlen Taj Mahal-lal, és az Agra erőddel, melyhez a legtöbb esetben elefánt háton lehet eljutni. Természetesen egyik ajánlatból sem maradhat ki a hindu vallás szent városa, Benáresz (Varanasi), ahol a városnézés, a Gangesz menti rituális fürdés, és a napfelkelte megtekintése a Gangeszen csónakázva elengedhetetlen.

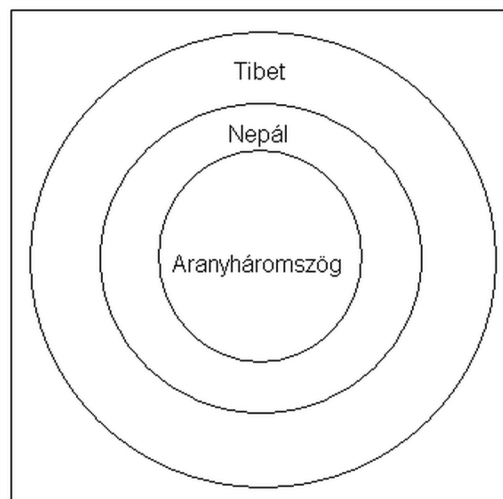
Van olyan ajánlat, mely csak e városok köré szerveződik (táblázat: 6. és 9. ajánlat), ennek az ajánlatnak a neve is (Aranyháromszög) utal a meglátogatandó területre. Természetesen ezen ajánlatok programjai között szerepelnek más látványosságok is, melyeket útközben érintünk, mint például Fatehpur Sikri, Akbar császár városa, a palotával (a világörökség része).

Észrevételem szerint az Indiára szóló ajánlatokat a legtöbb esetben Nepáli látogatással bővítik ki. Nagyon sok ajánlatban (táblázat: 3. , 4. , 5. ,12., és 13. ajánlat) találkoztam ezzel a kombinációval, amikor India és Nepál név alatt a már feljebb leírt programot nepáli kiruccanással teszik vonzóbbá, különlegesebbé. Az esetek többségében a nepáli kiruccanás a főváros, Katmandu meglátogatásában ki is merül. Vannak olyan ajánlatok (4., 12. és 13. ajánlat), ahol nemcsak Káthmandu, hanem például Pokhara is szerepel a programban az elbűvölő tájaival, a Phawa- tóval, a Devi vízeséssel és a Himalájával. A 12. és 13. ajánlatban opcionális kirándulásként szerepel egy kisebb repülős túra a Himalája fölé. Szintén ez a két ajánlat programjában szerepel Lumbini városa, Buddha születésének helye, ahol érdemes megtekinteni a Lumbini kertet is, valamint a Csitvan Nemzeti Parkot.

Az ajánlatok diverzifikálásának következő szintje, amikor India és Nepál mellé Tibetet is oda kapcsolják (táblázat: 2. és 8.

ajánlat). Általában Tibetben csak Lhászázt (a világ legmagasabban fekvő városa) látogatják meg a program szerint. Természetesen itt az első és legfontosabb, amit látni kell, a Potala- palota, ami Tibet vallási és politikai központja, valamint a dalai lámák téli rezidenciája és a nyári rezidenciaként szolgáló Norbu Lingka parkot mely több mint 250 éves.

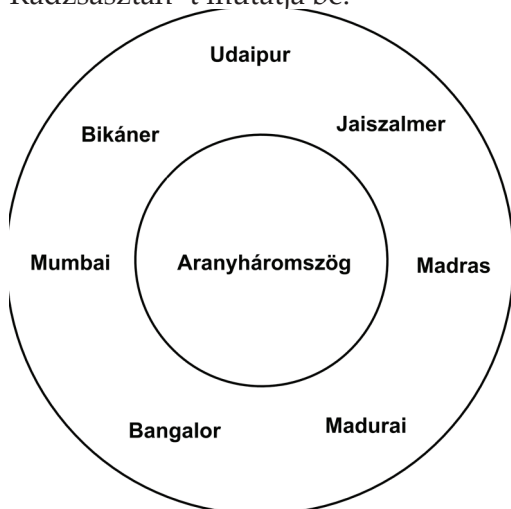
Ami még érdekes, hogy például a 2. ajánlatban Tibet mellett megjelenik a programban egy hong kongi városnézés, sőt egy hajós kirándulás is Makaóba.

9. ábra: A kínálat háromszintes területi tagolódása
(Forrás: saját ábrázolás)

Amint már említettem a legtöbb Indiára szóló ajánlatot a fent leírt módon vagy Nepállal vagy Tibettel egészítik ki, ám vannak olyan ajánlatok is, bár kevés a számuk, amik kizárólag Indiát tartalmazzák de a megszokott „Aranyháromszög” kirándulást más indiai városokkal egészítik ki. Szám szerint négy (táblázat: 1., 10., 11. és 14. ajánlat) ilyen ajánlatot találtam, melyek India más területére is elkalauzolnak. Az 1. és 14. ajánlat Észak- és Dél-Indiába kalauzol el, a 10. kimondottan Dél-Indiára fektet nagyobb hangsúlyt,

a 14. pedig Észak-Indiát, konkrétan Rádzsasztán-t mutatja be.

10. ábra: A kínálat kétszintes területi tagolódása
(Forrás: saját ábrázolás)

Az Észak és Dél-Indiára szóló ajánlatok (1. és 14.) különlegessége főleg abban rejlik, hogy a megszokott látványosságokon kívül és a több mint ezeréves templomok mellett, Mumbai érdekességeit és a közelben lévő Elephanta-szigetet is (a világörökség részeként van számon tartva) felfedi. Továbbá Madras (britek alapították) és Madurai látványosságaival is megismerkedhetünk, sőt Pondicherry (volt francia kolónia) is terítékre kerül.

A főként Dél-Indiát érintő ajánlat (táblázat: 10. ajánlat) alapját szintén az „Aranyháromszög” városai képezik azonban, India déli részét járja be alaposabban. Itt nem csak Mumbai és Madras, hanem például Bangalor és Dél-India legnépszerűbb zarándokhelyére Madurai is szerepel a programban, valamint egy szafari a dzsungelben.

India északi részén levő Rádzsasztán államot járja körül a 11. ajánlat, Delhi-Agra- Jaipur városokon kívül a programban szerepel Bikaner az erődjeivel, Jaisalmer és Udaipur.

Végül a legutolsó és a többitől leginkább eltérő ajánlat (táblázat: 7. ajánlat), ami már jellegében is más, mint a többi ugyanis üdülést kínál az érdeklődőknek, Goa-ra invitálja a turistákat. Egyrészt a pihenni és feltöltődni vágyókat, másrészt a hippy korszakból hátra maradt bulik kedvelőit várja India legszebb üdülőparadicsoma, finomhomokos partjaival.

11. ábra: A kínálat egyszintes területi tagolódása
(Forrás: saját ábrázolás)

Az ayurvédikus kezelések, vízi sportok, a strandok és a pihenés mellett természetesen érdemes körüljárni a partszakasz hangulatos településeit, sőt az éjszakai életet is érdemes meg tapasztalni Goán, mert az ide utazók biztosan felejthetetlen élményekkel távoznak.

Következtetések, összefoglalás

Az általam elemzett kínálat, valamint a megvizsgált statisztikai adatok alapján arra a következtetésre jutottam, hogy annak ellenére, hogy alig pár éve jelent meg a román turisztikai irodáknál India, mint turisztikai desztináció, viszonylag elég nagy számban vannak jelen ajánla-

tok. Már az is nagy meglepetéssel szolgált nekem mikor sikerült 14 különböző ajánlatra szert tennem, ugyanis az igazat megvallva még ennek felére sem számítottam. Tehát az első hipotézisem, miszerint India, mint desztináció, igen csökkent mértékben képviselteti magát a romániai turisztikai piacon, hamisnak bizonyult. Véleményem szerint a körülményekhez viszonyítva az Indiára szóló kínálat széleskörűnek mondható.

Ami az ajánlatok változatosságát illeti azt leginkább az 1. táblázat, valamint az előző fejezet (Kínálat elemzése) tükrözi. Mint az már az eredményekből is kiderül, a második hipotézisem is kudarcot vallott, miszerint a kevés ajánlat ugyanazokat a programokat tartalmazza, esetleg árban vagy periódusban térnek el egymástól, és a kínálat igen egyhangú. Ennek ellenére az irodák által szervezett kirándulásokat úgy differenciálják, hogy Nepállal, Tibettel vagy esetleg Hong Konggal egészítik ki, tehát más desztinációkkal bővítik és teszik változatosabbá a programot. Bár a kínálat nagy része kulturális értékek megismerésén alapul (épített örökség, nemzeti parkok stb. látogatása) megjelenik az üdülést kínáló ajánlat is. Véleményem szerint ahhoz képest, hogy egy viszonylag újszerű és még ismeretlen desztinációról van szó és a kereslet is csak nagyon kis mértékben van jelen, az Indiára szóló kínálat változatosnak bizonyult.

Úgy gondolom, hogy a kereslet kibontakozását hátráltatja az is, hogy India egy egzotikus desztináció lévén, nagyon sok szélsőséggel rendelkezik és ez úgymond sok érdeklődőt elriaszt. Ahhoz, hogy a kínálatot tovább lehessen fejleszteni és bővíteni első sorban nagyobb és tágabb érdeklődésre, keresletre lenne szükség. Ennek érdekében a továbbiakban fon-

tosnak látom a piaci kereslet felmérésének folyamatos feladatát. Ahhoz, hogy megtudjuk mi a konkrét oka az India iránti keresletnek, vagy mi az oka annak, hogy nincs rá elég kereslet, a fogyasztók körében kellene elvégezni néhány kutatást. Tehát ezt a felderítő kutatást mindenképp tovább kell fejleszteni és a kereslet felmérésére is ki kell terjeszteni. Ez viszont már egy jövőbeli terv részét képezi.

Összefoglalva, úgy gondolom, hogy ahhoz képest, hogy alacsony mértékű kereslet van Indiára, és csak alig pár éve kezd felfutni a romániai turisztikai piacon, a létező kínálat pontosan megfelel ennek és kielégíti a jelenlegi keresletet, ám a kínálat fejlesztéshez további kutatások és felmérések szükségesek.

Irodalomjegyzék:

- Babbie. E. (1989): A társadalomkutatás gyakorlat. Balassi Kiadó, Budapest.
- Tarak Nath Basak: International Tourism In India. Geographical Review of India, 49 (1): 15-27.
- *** (2007): Anuarul statistic al Romaniei 2007, Institutul National de Statistica, Bukarest.

Internetes források:

- <http://tourism.gov.in> (Utolsó megtekintés: 2008. június 6.)
- <http://www.insse.ro> (Utolsó megtekintés: 2008. június 6.)

Művészettörténeti barangolás a két Homoród mentén

Gyöngyössy Katalin*

Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Földrajz Kar, Kolozsvár,
Turizmusföldrajz szak

ITINERARIILE TURISTICE AXATE PE MONUMENTELE ISTORICE ŞI DE ARTĂ DIN ZONA HOMOROADELOR- Bisericile fortificate din Transilvania au atras atenţia cercetătorilor încă din secolul al 19-lea. Din anii 1930 cunoaştem studii care au comparat fortificaţiile saşilor cu cele ale secuilor. Bisericile fortificate în general pot fi definite în felul următor: edificii care prin natura lor servesc autoapărarea populaţiei împotriva atacurilor inamice. În vreme de război aceste fortificaţii serveau apărarea comunităţilor săteşti. În zona Homoroadelor teritoriul locuit de secui şi de saşi este la numai câţiva kilometri depărtare unul de altul. Ca urmare traversând aceste meleaguri vecine putem forma o imagine generală privind această zonă cu două culturi diferite, dar apropiate ca şi cultură. Itinerariile turistice proiectate în această parte a ţării sunt definite în acest studiu ca fiind indispensabile pentru dezvoltarea turismului, şi totodată prin esenţa lor, reprezintă o străduinţă, care să înlăture efectele negative ale dezvoltării economice nechibzuite.

HISTORICAL ROVING IN THE HOMORÓD VALLEY- The Transylvanian church fortresses were firstly mentioned by historical seekers in the 19th century. In the years of the 1930th the Szekler's strongholds were compared with the Transylvanian Saxons' one in several studies. These fortresses can be definable in the following way: churches which are surrounded by walls and bastions, serving self-defense of the communities in front of the enemies' attacks. In dangers of war these fortifications served the security not only for the local people but also for their goods. In the valley of Homoród the Saxon and the Szekler settlements are separated by only a few kilometers from each other, so it can be visited easily by car in a single day. During the trip we can get a general view about the monumental history of these two different nations, who once lived so close to each other. The recommended itineraries was created in architectural approach and striving for avoidance the negative effects of the evolving tourism in this zone.

Bevezetés

Az erdélyi erődített templomok már a 19. század közepén magukra vonták a kutatók figyelmét. Az 1930-as évek derekán több olyan írást találunk, melyek

a székely templomerősségek sajátos vonásait összehasonlítja a szász templomerődökkel.

Szamosközy István „Rerum Hungaricum Pentades” című munkájában a következőképpen ír a székelyekről,

*E-mail: ittvajok@yahoo.com

párhuzamot vonva a szász néppel: „A székelők a magyarokkal atyafiak, de nyakasabbak, durvábbak, mert elválva a többi erdélyiek-től Moldova szélén, Maros és Olt vizek szomszédságában, erdős, hegyes helyeken laknak, s vagy lakhelynél fogva, vagy annál fogva, hogy pallérozott emberek társaságától megfosztva vannak, nincsenek úgy kipallérozva mint a szomszéd szász vagy magyar népek, semmi vagy kevés gondot fordítanak a tisztességes tudományok tanulására, városaik, vagy kerített lakhelyeik nincsenek, az egész nemzet pásztorkodik, kunyhóik sárral tapasztott sövényekből állanak, szalmával vagy sással fedve.”

Az idézetből kitűnik, hogy a székelység a középkor folyamán nem volt hajlandó várakat építeni, mert félték az idegen vezérektől, főuraktól, akik esetleg hódítókká válhattak volna. Viszont megkülönböztetett figyelmet érdemelnek azok az erődítmények, melyeket saját maguk és javaik védelmére építettek templomaik köré.

A templomerődöket – legyen az szász, avagy székel építmény – a következő meghatározással illelhetjük: a védelemre alkalmas, lőréses falakkal körülvett, esetenként védőtornyokkal is megerősített templom gyűjtőneve erődített templom vagy templomerősség. (GYÖNGYÖSSY, 1995)

El kell döntenünk azt is, hogy mikor nevezhető egy templom erődítettnek és mikor nem. A szász erődtemplomok esetében az erődjelleg nyilvánvaló, a székel templomoknál viszont más a helyzet, ugyanis számtalan kisebb fallal körbevett templomot láthatunk a székel településeket végigjárva. Azonban csak az nevezhető erődítménynek, mely körfal legalább lőréses cinteremfallal volt a templom köré építve, így biztosítva védelmet. A templomok erődítése azonban nem volt kimondottan erdélyi jelenség, hiszen erődtemplomok sokaságát találjuk Spanyolor-

szágtól a Kárpátokig, Olaszországtól az Északi-tengerig.

Háborús időkben mind a szász, mind pedig a székel erődtemplom rendelkezése a lakosság és az oda menekített javak védelme volt.

E két nemzet építéstörténeti sajátosságait pedig hogyan is lehetne a legközelebről megismerni, hacsak nem néhány könnyebben megközelíthető székel és szász jellegű települést végigjárva meggyőződni a két Homoród mente turisztikai vonzerejének koncentráltságáról?

A Kis- és Nagy-Homoród folyók mentén csupán néhány kilométeres országút választja el a jellegzetesen székel falvakat a szászoktól, így akár egyetlen nap alatt autóval kényelmesen körbejárva a két Homoród mentét, átfogó képet kaphatunk e két különböző kultúrával rendelkező, mégis egykor egymás szomszédságában élő nemzet épített örökségéről.

Művészettörténeti szempontú megközelítés jellemez minden, a Homoródmentére tervezett útvonalat, egyben törekedve arra, hogy a lehető leghatékonyabban elkerülhető legyen a turizmus, mint újonnan megjelenő gazdasági ágazat negatív környezeti és társadalmi hatása. Hisz utazni, gyönyörködni múltunk ránk hagyott kincseiben nem csak úgy lehet, hogy „tökéletesen” kiépített, a környezetbe nem illeszkedő infrastruktúrák sokasága (elszállási egységek, szórakoztatóipari egységek, stb.) legyen utunk fő meghatározója. E célt szem előtt tartva lett megalkotva egy autós, két kerékpáros, illetve nyolc ajánlott gyalogos útvonal, mint irányadók egy homoródmenti művészettörténeti barangoláshoz.

A Homoród mente falvainak általános bemutatója

A Homoród név a homorú („homoró”) melléknévből származik, mely előnév térszinformációra utal, azaz dombvonulattal szegélyezett folyómederre. (CSEKE, HÁLA, 2000) A Kis- illetve a Nagy-Homoród mellé úgy települtek a falvak, akár a gyöngy-sor, melyek közt összekötő kapocs maga a folyó. Egyaránt elmondható minden településről, hogy a folyó mellé települtek, és onnan terjeszkedtek a hegyoldalak felé, ez a jellegzetes homoródmenti településforma. Elsősorban mezőgazdasággal, azon belül is állattartással foglalkoznak a helyiek, a földeket kaszálóknak, legelőknak használják, a sokszor sós talaj miatt más növény nem is nagyon teremne meg. Ezek mellett sok gyümölcsös és szőlőskert található a falvak környékén. (KARDALUS, 2001.) A Kis-Homoród mentén igen változatos népi építészettel találkozunk, mely nagyrészt földrajzi elhelyezkedésének köszönhető, ugyanis különböző építészeti hagyományok, sajátosságok ütközőpontja. Nem beszélhetünk Homoródmenti építészetről a szomszéd vidékek figyelembe vétele nélkül. Csodálatos változatosság, különböző mentalitások, hagyományok kapcsolódása, egybemosódása jellemzi ezt a tájegységet. (KARDALUS, 2001.) A Kis-Homoród mente településszerkezetének és lakóházai kialakításának érdekessége, hogy egyre inkább Dél fele haladunk, annál szembetűnőbb a szász hatás. A falvak szerkezete tipikusan „szászos”, ugyanis szinte kizárólag egy hosszabb és szélesebb utcából áll, melyet szegélyeznek a magas oromzatú lakóházak, illetve a szintén magasra épített kapuk. Ezzel ellentétben az északabbra fekvő homoródmenti falvak a szokásos székely faluszerkezetet

tükrözik, azaz a főútról elágazó kis utcák sokasága jellemzi őket. (DÁVID, 1981)

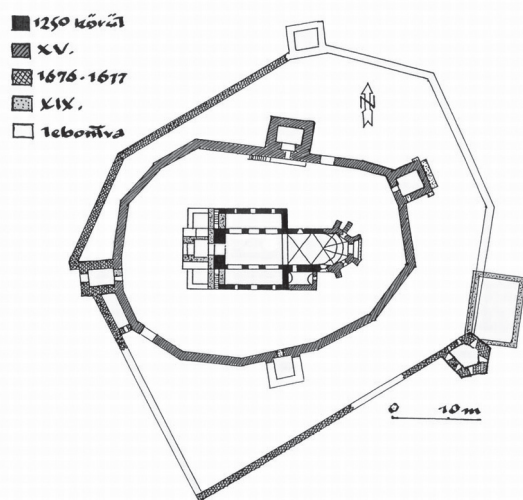
A székely templomerősségek építéstörténetében két korszakot különböztethetünk meg. Az első a 15. század második felére és a 16. század első felére tehető, és egybeesik a székely templomok későgótikus átépítésének időszakával. A második generációs templomvárak építése a 17. század első felére, Bethlen Gábor és I. Rákóczi György uralkodásának idejére tehető. Ezen templomerődök többsége téglalap, paralelogramma vagy ötszög alaprajzot követ, a sarkokon védőtornyokkal. (GYÖNGYÖSSY, 1995)

Tervezett túraútvonalak a két Homoród mentére

Az útvonalak megtervezésénél elsősorban az volt a fő szempont, hogy minde-nik célpont, pihenőhely különböző értéket képviseljen, és az útvonalakat körbejárva az egyes műemlékek megtekintése, összehasonlítása által az utazó egy általános képet kaphasson a székely és szász települések és templomerődök sajátosságairól.

A különböző gyalogos és biciklis útvonalak alapjául egy tervezett autós útvonal szolgál, melyet egy nap alatt kényelmesen végig lehet járni, érintve minden műemlék jellegű templomerődöt a két Homoród mentén.

A tervezett útvonalak során a székely vonatkozású műemlékek közül Homoródszentmárton és Homoródjánosfalva szolgál pihenőhelyként. A szász jellegű templomerődök közül pedig a homoróddarócit, a kacait és a szászhomoródit tekinthetjük meg. Végül két más jellegű műemléket is érintünk: az alsórákosi várkastélyt és a székelyzsombori parasztvárat.

1. ábra: A kacsói szász erődtemplom alaprajza

Ajánlott autós körút

Az autós útvonal egy körút formáját ölti, melynek kiindulópontja (és egyben érkezési helye) Székelyudvarhely. Az útvonal teljes hossza összesen 122,5 kilométer, a legnagyobb tengerszint feletti magasság megközelítőleg 650 méter.

Székelyudvarhelyet a segesvári kijáratnál hagyjuk el, és Felsőboldogfalván eltérünk balra, azaz keletre, Homoródszentmárton irányába. Útközben a következő falvakat érintjük: Felsőboldogfalva, Árvátfalva, Patakfalva. Kénos mellett a kénosi tetőről ereszkedünk le Homoródszentmárton községbe. Homoródszentmártonig az út hossza 16 kilométer.

A falu központjában van az első megálló, ahol a község műemlék jellegű templomkertjét, illetve újjáépített templomát lehet megtekinteni.

Homoródszentmárton után tovább haladunk déli irányba, és a következő falvakat érintjük: Recsenyéd, Homoródszentpál, Homoródszentpéter, Homoródvárosfalva,

majd Homoródjánosfalva. Itt szintén pihenőt lehet tartani és megtekinteni a homoródjánosfalvi unitárius erődített templomot, melynek fő értékét a nemrég feltárt freskók jelentik, illetve a templom építészeti jellegzetességei. Homoródszentmártontól Homoródjánosfalváig az út hossza 10 kilométer.

Jánosfalvát déli irányba elhagyva 2 kilométeres út megtétele után érkezünk a következő megállónkhoz, Homoróddarócra. Itt rögtön feltűnik a falu szász stílusú településszerkezete, azaz a széles egyirányú utca, melyből nem ágaznak le további kisebb utcák. A falu központjában magaslik a falu szász erődített temploma.

Homoróddaróctól már csak 7 kilométer választ el Kacától. A faluba beérve szinte keresnünk sem kell az újabb szász templomerődöt, hisz az rögtön szemünk elé magaslik. Itt újabb pihenőt tarthatunk, körbejárva a templomot, illetve megtekintve a templom belsejét is.

Következő megállónkat 6 kilométeres útszakasz megtétele után érjük el, ez pedig Szászhomoród lesz. A falu központjában magaslik az újabb szász erődtemplom, mely a történelem folyamán számos átalakításon ment keresztül, de mai napig megőrzött megannyi jellegzetességet, amiért érdemes legyen körbejárni az egykor impozáns méretű templomerődöt, illetve a templom hatalmas tornyából lehetőség adódik az élénk tárló panoráma megtekintésére.

Szászhomoródnál torkollik egybe a Nagy- és Kis-Homoród pataka, mely szinte mint „útirány-jelzőként” is szolgálhat műemléktúránk megtételéhez. Azonban mielőtt tovább folytatnánk utunkat a Kis-Homoród mentén, érdemes

egy kis kitérőt tegyünk Alsórákos fele. Szászhomoródot déli irányba hagyjuk el, majd 5 kilométeres útszakasz megtétele után egy vasúti átkelőt elhagyva keletre vesszük az irányt. További 10 kilométer után érkezünk Alsórákosra. A falu központjába érve, az Olt jobb partján kis domb tetején áll a festői környezetű várkastély, melyről Orbán Balázs a következőket írta: *„Egyike az honunk legszebb, legérdekesebb és legépebb őskastélyainak, melynek hajdan, mint a rákosi szoros kulcsának, igen jelentékeny szerepe lehetett.”* Az alsórákosi várat külföld hasonló építményeivel összehasonlítva sem vehetők Orbán Balázs sorai túlzottaknak. Megpillantásakor a képzelet visszavisz bennünket „Erdély aranykora” romantikus világába.

Alsórákost ugyanazon az útvonalon hagyjuk el, mint amelyiken megközelítettük. Szászhomoródtól azonban már a Kishomoród folyása mentén folytatjuk utunkat, így érkezünk a következő megállónkhoz, Mirkvásárra, ahol az ottani evangélikus erődített templomot lehet megtekinteni, bár a mai látvány korántsem tükrözi az egykori román bazilika stílusú templomot, melynek oldalhajóit a 15. században lebontották. (JÁNOSFALVI, 1942)

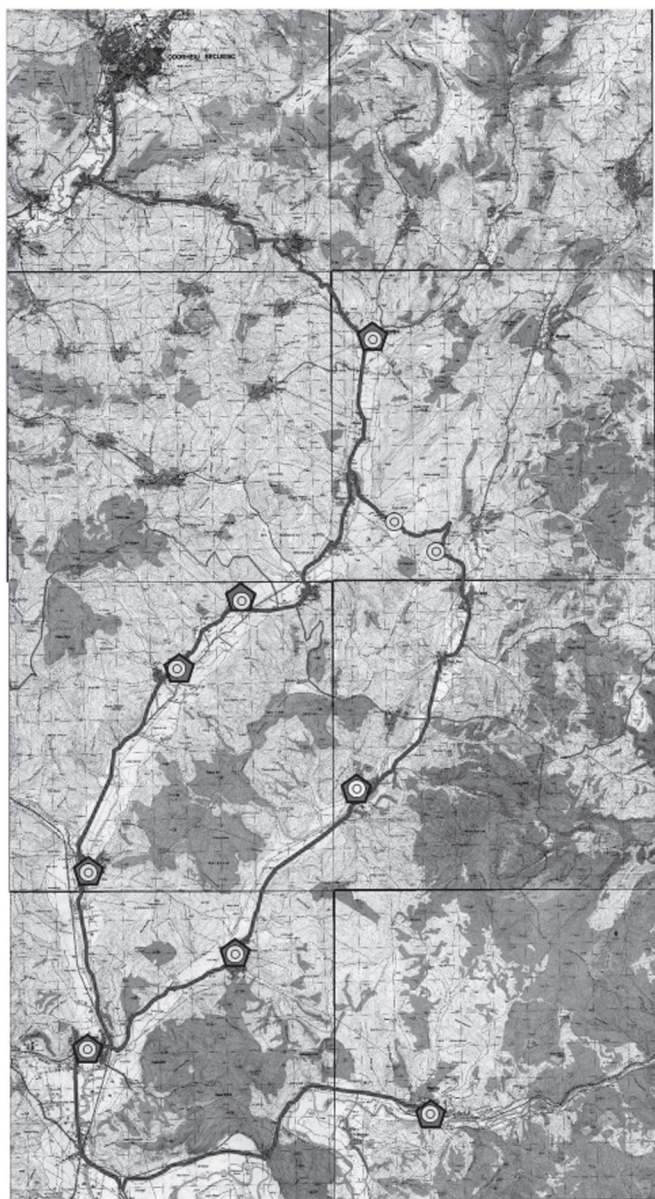
Mirkvásárt északkeleti irányban elhagyva érkezünk Székelyzsomborba, ahol megállónkat tarkítani fogja egy rövidebb gyalogtúra, amikor gyalogosan kimegyünk a zombori parasztvár maradványaihoz. A várhegy falu felőli részét a 19. század végén telepített fenyves övezi. A fenyvesben kanyargó ösvényt megmászva jutunk fel a magaslaton álló parasztvárhoz. A napjainkban fennálló épületegyüttes legkorábbi része a megközelítőleg ötszögű udvart körülzáró 16. századból származó várfal. (GYÖNGYÖSSI, 1980) A

parasztvár falait körüljárva egyedi és csodálatos panoráma tárul elénk.

Székelyzsombor tekinthető a körút utolsó megállójának, ami utunk fő célját, a két Homoród mente műemlékeinek látogatását, megismerését illeti. Székelyzsomborból északkelet irányba tovább haladunk, érintve a következő falvakat: Homoródújfalú, Oklánd. Homoródszentpál és Oklánd között ajánlott még néhány perces pihenőt tartani, hisz gyönyörű kilátás nyílik a szentpáli halastavakra és környékére. Innen utunkat ismét Homoródszentpál, Recsenyéd, Homoródszentmárton, Patakfalva, Árvátfalva és Felsőboldogfalva érintése után, Székelyudvarhelyre érkezve fejezzük be.

Az ajánlott autós útvonal olyan szempontok figyelembe vételével került megtervezésre, hogy az útszakaszt végigjárva az utazó egy átfogó képet kaphasson a két Homoród mente nagyon gazdag műemlékvilágából, melyek megpillantásakor a képzelet visszavisz bennünket „Erdély aranykora” romantikus világába. A Homoród menti falvak úgy helyezkednek el a két folyó mellett, mint egy valószínűs „gyöngysor”, megőrizve jellegzetes építészeti és településszerkezeti adottságukat.

A fenti útvonalat biciklivel is körbe lehet járni ugyanezt a leírást követve, azonban a kényelmes és tartalmas pihenőhelyeket kihasználva ajánlott két napra tagolni a túrát. Ez esetben éjjeli szállást Kőhalomban ajánlott keresni, mivel a város szinte pontosan az útvonal felénél helyezkedik el. Ezen kívül egy napos biciklis túrákat is szervezhetünk a két Homoród völgyében.

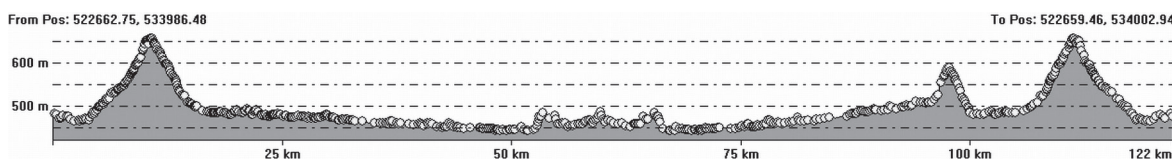
0 8 KM

Jelmagyarázat

- ⊙ Javasolt megállók
- ⬠ Műemlékek
- Autós útvonal

2. ábra: a tervezett autós útvonal

3. ábra: a tervezett autós útvonal hossz-szelvénye

Ajánlott biciklis útvonal Homoródszentmárton és Székelyzsombor között

A tervezett biciklis körút hossza összesen 50 kilométer, melyet tarkít egy rövid gyalogtúra is.

Az útvonal legmagasabb pontja meghaladja a tengerszint feletti 800 métert. Az ajánlott biciklis túraútvonal egy nap alatt könnyedén megtehető, a biciklizés mellett pihenőkkel, kisebb gyalogtúrával lehet tartalmasabbá tenni utunkat. Elsődleges célpontunkat természetesen a székelyzsombori parasztvár képezi.

Biciklis túraútvonalunkat Homoródszentmárton központjából kezdjük meg, a helybeli unitárius templom és műemlék jellegű templomkert megtekintése után (részletes leírást lásd a műemlék-ismertetőben).

Homoródszentmártont déli irányban hagyjuk el és 4 kilométeres útszakasz után, Recsenyédet érintve Homoródszentpálra érünk. Szentpálon szinte rögtön balra térünk és a halastavak fele vesszük az irányt. Itt ajánlott egy rövid pihenőt tartani bármely tóparti szakaszon. A homoródszentpáli halastavak természetvédelmi területként van nyilvántartva, mely élőhelyként és pihenőhelyként szolgál nagy diverzitású madárfajnak, illetve egyéb jellegzetes állatfajnak. A természetvédelmi terület az Arcum cégcsoport tulajdonában van, mely cégcsoport célkitűzése a halhús fogyasztás növelése és a horgászturizmus fellen-

dítése. E főbb célok mellett fontos számukra az ökoturizmus népszerűsítése is, mely segítségével a természetvédelmi terület növény- és állatvilágát (kiemelten a madárvilágát) valamint a természettel harmóniában élő embereket, kultúrájukat, életvitelüket szeretnék fenntarthatóan megőrizni.

Homoródszentpál után délkeleti irányban, a kijelölt útvonalon haladunk tovább és egy kisebb emelkedőt elhagyva érkezünk Oklándra, innen Homoródújfalut érintve jutunk el kitűzött célpontunkhoz, Székelyzsomborba. Az út során érintett falvakon áthaladva tapasztalhattuk meg a jellegzetes székely falvak településszerkezetét, azaz a főútról elágazó kis utcácskák sokaságát, a lakóházak, telkek elrendezését, kialakítását. Székelyzsomborba érve azonban mintegy „határvonalat” átlépve tárul elénk az egyértelműen szász stílusú településszerkezet. Egyetlen hosszú, lakóházakkal szegélyezett főút vezet végig a falun. A házak szinte kivétel nélküli magas oromzatuk, illetve a velük egy szintbe épített magas kapuk adják a falu szász jellegét. (FABRITIUS, 1980) A falu központjában, a „Templomdombon” található az evangélikus templom, ahol biciklis túraútunkat kis időre befejezzük, ugyanis a templom temetőkertje a Várdomb oldalán terül el, ahol a zsombori parasztvár romjaihoz vezet az út. Itt kerül sor a rövid gyalogtúrára, amely során fél kilométert gyaloglunk a várhoz vezető dombon. A székelyzsombori parasztvár 588 méter magasan fekszik és mintegy „örként” magaslik a falu fölött. A fenyves-

ben kanyargó ösvényt megmászva jutunk fel a magaslaton álló parasztvárhoz. Az erődítmény több építési szakaszban nyerte el mai formáját. (DÁVID, 1981)

A Várdombról leérve tovább folytathatjuk biciklis túránkat, Székelyzsombort délkeleti irányba elhagyva. A faluból kiérve a jelzett szekérúton haladunk tovább túraútvonalunk legmagasabb pontja felé, a Kút-patak fejéhez, melynek legmagasabb pontja 847 méter tengerszint feletti magasságban van. A magas dombra kiérve eléünk tárul a csodálatos panoráma, ahol a tiszta levegő erdei piknikkel egybekötött pihenésre nyújt lehetőséget.

A Kút-patak fejétől északnyugati irányba ereszkedünk le a kijelölt szekérúton és Székelyzsombor északi bejáratához érkezünk. Innen a megszokott útvonalon indulhatunk vissza Homoródszentmárton irányába, érintve Homoródújfalut és Oklándot. Homoródszentpál és Oklánd között ajánlatos néhány perces pihenőt tartani, ugyanis a 603 méter magas Oklánd csúcsáról szinte mesébe illő látvány fogad minket: a lefele kanyargó szerpentint követve szemünk elé tárulnak a szentpáli halastavak csillogó víztükrői, melyek kimondottan naplementekor nyújtanak igazi élményt.

Rövid pihenőnk után folytathatjuk utunkat Homoródszentmárton fele, érintve Homoródszentpált és Recsenyédet.

A vázolt biciklis túraútvonal megtervezésének fő motivációja az volt, hogy egy kényelmes, egynapos kirándulást ajánljon olyan turisták számára, akiknek a biciklizéssel egybekötött kulturális és természeti

értékek látogatása, megismerése nyújtja az igazi kikapcsolódást.

Gyalogos túraútvonalak tervezésénél a két Homoród mente sokszínűsége nagy teret enged a lehetséges útvonalak kialakításában, így összesen nyolc gyalogos túraútvonal leírása alapján ismerhetik meg Homoród mente művészettörténeti kincseit a gyalogos túrák kedvelői.

Ajánlott gyalogos útvonal Szászhomoródról Alsórákosra

A tervezett gyalogtúra indulópontja Szászhomoród, végső célpontja pedig Alsórákos. E két falu között a túra útvonalának teljes hossza 11 kilométer, legmagasabb pontja pedig 722,5 méter. Az útvonal többnyire szekérúton, illetve országúton halad.

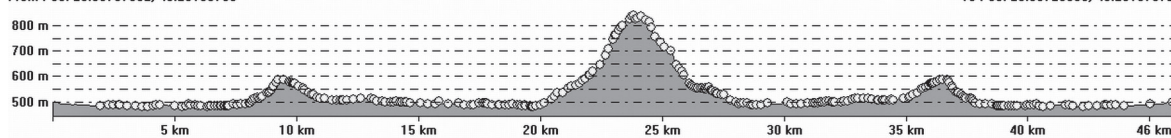
A gyalogtúránkat Szászhomoródban kezdjük meg, pontosabban a homoródi szász erődtemplom meglátogatása után.

Szászhomoród az Olt-melléki-hegység keleti részében, az északról érkező Nagy-Homoród és az északkeletről jövő Kis-Homoród patakok találkozásánál. A falu közepén magasodik az igen jó állapotban fennmaradt templomerőd. A környék viszontagságos sorsában a homoródi erődtemplom is sajnos osztozott, hiszen 1623-ban tűzvész pusztította el a falut, a templomot és az erődítést, melynek következtében a templom átalakítások és újjáépítések során nyerte el mai formáját. (KISS, 1987)

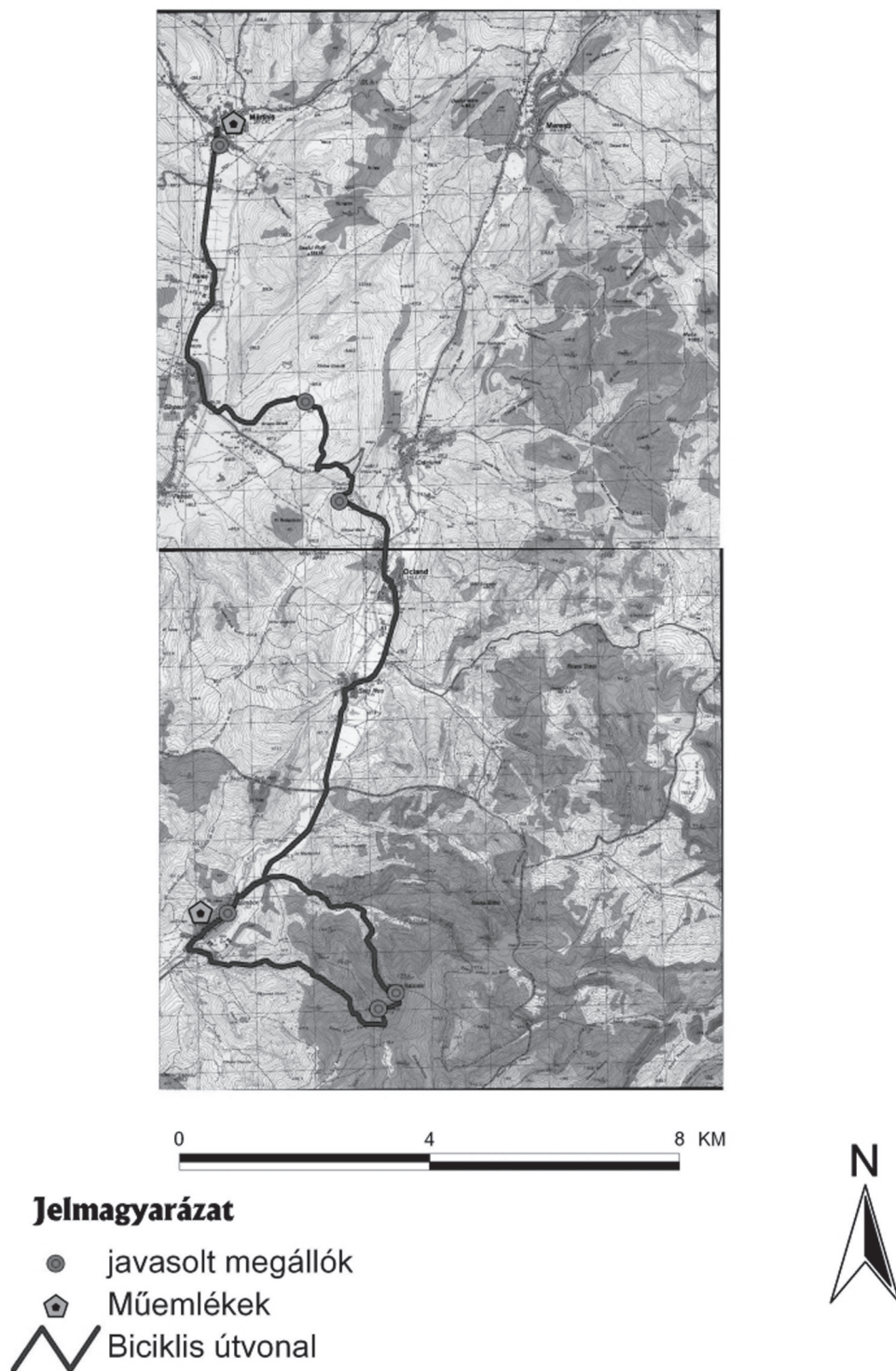
Szászhomoródot a déli kijáratnál hagyjuk el, a faluból kiérve viszont rögtön kelet fele vesszük az irányt és rátérünk a

From Pos: 25.38737652, 46.23163769

To Pos: 25.38720836, 46.23167972

4. ábra: A tervezett biciklis útvonal hossz-szelvénye

5. ábra: A tervezett egy napos biciklis útvonal

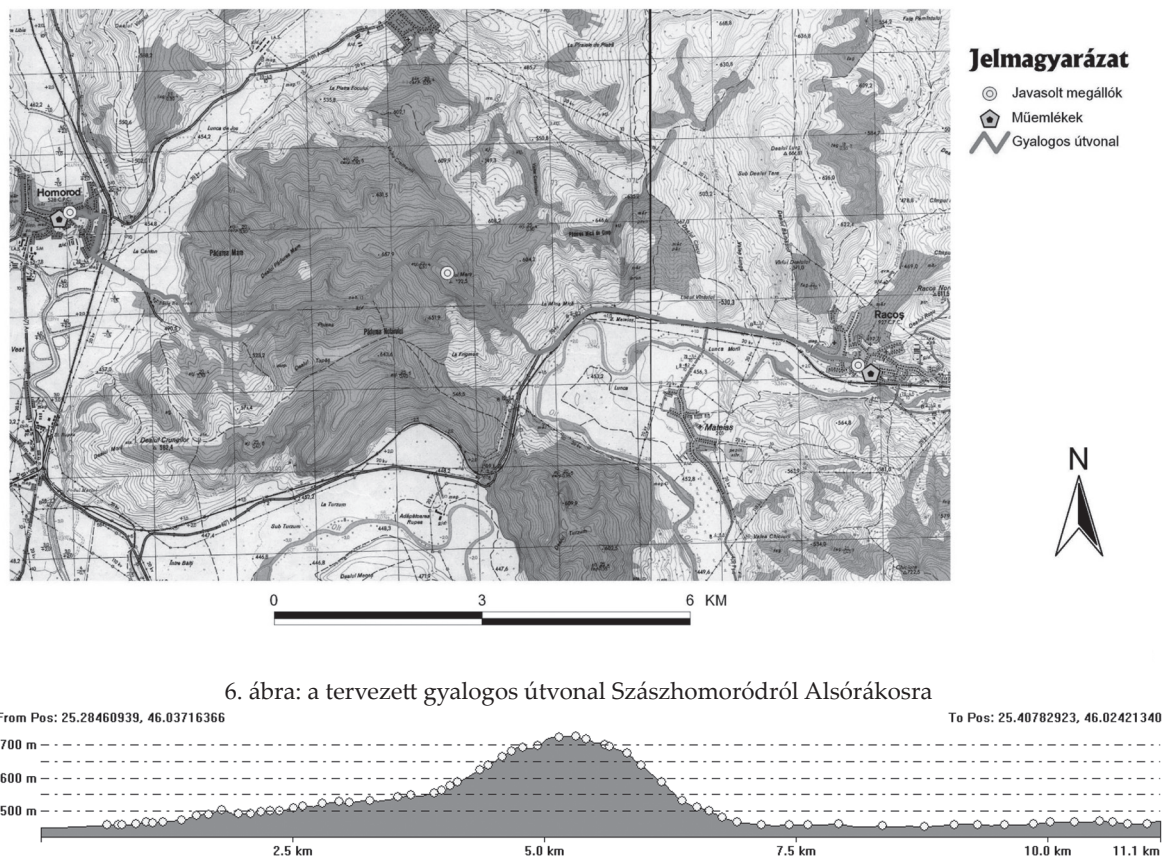
szekérútra, mely fokozatos emelkedéssel egy igen nagy kiterjedésű erdőn át felvezet bennünket gyalogtúránk legmagasabb pontjára, 722,5 méter tengerszint feletti magasságra. A dombra felérve ajánlatos pihenőt tartani, kihasználva az erdei környezet adottságait, illetve a látvány nyújtotta élményt.

Utunkat továbbra is az erdei szekérúton folytatjuk tovább, amelyet másfél kilométer után metszeni fog az Alsórákosi vezető országút. Utunkat az országútra térve, északkeleti irányban folytatjuk, ahonnan további 3,5 kilométeres útszakasz választ el Alsórákostól.

Alsórákosi várkastély előtt találjuk magunkat, amely a történelem folyamán többször

tulajdonost váltott. Ennek következménye, hogy a várat több alkalommal bővítették, alakították olyanná, amelybe végül Teleki Sámuel költözött be. Az alsórákosi közbirtokosság 1903-ban vásárolja meg a kastélyt Teleki Sámueltól, miután az egykor tündöklő várkastély fokozatos pusztulása kezdődött el. A váron kívül a múlt emlékeit csak a falu ódon református temploma őrzi még híven, 1498-ban öntött régi harangjával. Története is összekapcsolódik a vár múltjával. (FEHÉR, 2005)

Voltaire, híres francia költő gondolata motiváló lehet a történelmi és művészettörténeti jellegű utazásokhoz: „A történelemben a véletlenek különös ajtókat tudnak kinyitni a jövőbe. És ha kinyílik egy ilyen ajtó, akkor be kell lépni rajta.”

Irodalomjegyzék:

- Cseke P., Hála J. (szerk). (2000): A Homoród füzes partján. Dolgozatok a Székelyföld és a Szászföld határvidékéről. Szerk. Csíkszereda, 2000.
- Dávid L. (1981): A középkori Udvarhelyszék művészeti emlékei, Bukarest
- Dancu, Juliana Fabritius (1980): Sächsische Kirchenburgen aus Siebenbürgen, Szeben
- Fehér J. (2005): Az alsórákosi Bethlen kastély. In: Korunk, Kolozsvár
- Gyöngyössy J. (1980): Erdélyi erődtett templomok. Kézirat. Székelyudvarhely
- Gyöngyössy J. (1995): Székelyföldi vártemplomok. Budapest
- Jánosfalvi S. I. (1942): Székelyhoni utazás a két Homoród mellett. I. Kolozsvár
- Kardalus J. (2001): Utcater-díszítés a Homoródok mentén, Pro-Print Kiadó, Csíkszereda
- Kiss G. (1987): Erdélyi várak, várkastélyok. Budapest
- Orbán B. (1868): A Székelyföld leírása. I. Pest
- Roth, V. (1914): Beitrage zur Kumstgeschichte